

Nr. 27

Horváth István (coord.)
Veress Ilka - Vitos Katalin

**KÖZIGAZGATÁSI NYELVHASZNÁLAT
HARGITA MEGYÉBEN AZ ÖNKORMÁNYZATI
ÉS A KÖZPONTI KORMÁNYZAT
MEGYESZINTŰ INTÉZMÉNYEIBEN**

**UTILIZAREA LIMBII MAGHIARE ÎN
ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ LOCALĂ
ȘI ÎN INSTITUȚIILE DECONCENTRATE
DIN JUDEȚUL HARGHITA**

INSTITUTUL PENTRU
STUDIAREA PROBLEMELOR
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Cluj-Napoca, 2010

STUDII DE ATELIER. CERCETAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE DIN ROMÂNIA
WORKING PAPERS IN ROMANIAN MINORITY STUDIES
MŰHELYTANULMÁNYOK A ROMÁNIAI KISEBBSÉGEKRŐL

■ Nr. 27:

Autori: Horváth István (coord.), Veress Ilka, Vitos Katalin
*Közigazgatási nyelvhasználat Hargita megyében az önkormányzati
és a központi kormányzat megyeszintű intézményeiben*
*Utilizarea limbii maghiare în administrația publică locală
și în instituțiile deconcentrate din județul Harghita*

■ Coordonator serie: Iulia Hossu, Horváth István

© INSTITUTUL PENTRU STUDIAREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE
Cluj-Napoca, 2010
ISSN 1844 – 5489
www.ispmn.gov.ro

- Traducere, revizuire text: Virginás Andrea, Nastasă-Kovács Annamária
- Corectură: Demeter Zsuzsa
- Concepție grafică, copertă: Könczey Elemér
- Tehnoredactare: Sütő Ferenc
- Tipar: IDEA și GLORIA, Cluj-Napoca

Guvernul României și ISPMN nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul Studiilor de Atelier.
Răspunderea asupra conținutului opiniilor exprimate revine în exclusivitate autorilor.

- HORVÁTH István: szociológus a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet elnöke, a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Szociológia Tanszékének docense
E-mail: i.horvath@ispmn.gov.ro

- VERESS Ilka: szociológus, a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet kutatója, a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem magiszteri hallgatója
E-mail: i.veres@ispmn.gov.ro

- VITOS Katalin: szociológus, a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet kutatója, doktorandusz a kolozsvári Babeş – Bolyai Tudományegyetem Szociológia Tanszékén
E-mail: k.vitos@ispmn.gov.ro

- HORVÁTH István: este sociolog, preşedintele Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale şi conferenţiar la Universitatea Babeş-Bolyai, Catedra de Sociologie.
E-mail: i.horvath@ispmn.gov.ro

- VERESS Ilka: este sociolog şi cercetător în cadrul Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale; deţine un masterat în domeniul politicilor publice, obţinut în cadrul Universităţii Babeş-Bolyai.
E-mail: i.veres@ispmn.gov.ro

- VITOS Katalin: este sociolog şi cercetător în cadrul Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale; doctorand în sociologie la Universitatea Babeş-Bolyai, Catedra de Sociologie.
E-mail: k.vitos@ispmn.gov.ro

Kivonat

■ Jelentésünk azt vizsgálja, hogy a helyi önkormányzat alárendeltségében működő intézmények, illetve a dekoncentrált hivatalok milyen mértékben tesznek eleget a törvényes előírásoknak, és biztosítják-e a kisebbségi nyelvi jogok érvényesülésének az előfeltételeit. Ugyanakkor azt is vizsgáljuk, hogyan élnek ezzel a joggal a Hargita megyei magyarok, milyen mértékben kommunikálnak anyanyelvükön a különböző közigazgatási kontaktusok során.

Az adatok, amelyeket vizsgálatunk során felhasználtunk, több forrásból származnak. Egy részük a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet saját kezdeményezésű felméréseiből származik, más adatok – például a központi kormányzatot megyei szinten képviselő intézményekre vonatkozóak – külön ezen elemzés céljára, Hargita Megye Tanácsának felkérésére végzett kutatásunk eredményei.

Sumar

■ Raportul de faţă analizează şi evidenţiază în ce măsură, instituţiile deconcentrate şi cele aflate în subordinea administraţiei locale respectă prevederile legale şi asigură condiţiile necesare pentru exercitarea drepturilor lingvistice ale minorităţilor. În acelaşi timp, este analizată şi maniera în care maghiarii din judeţul Harghita îşi exercită acest drept, adică în ce măsură comunică aceştia în limba maternă cu ocazia diverselor contacte pe care le au la nivel administrativ.

Analiza se bazează pe date ce provin din mai multe surse: o parte dintre ele rezultă din anchetele sociologice întreprinse de către Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale, iar altele (cum ar fi cele referitoare la instituţiile care reprezintă puterea centrală la nivel judeţean) au fost colectate în mod special pentru această cercetare efectuată la cererea Consiliului Judeţean Harghita.

TARTALOM/CUPRINS

Közigazgatási nyelvhasználat Hargita megyében az önkormányzati és a központi kormányzat megyeszintű intézményeiben ■ 5

Bevezető ■ 5

A kisebbségi nyelvi jogok és kommunikációs gyakorlatok a romániai közigazgatási szférában ■ 6

A közigazgatási nyelvhasználat jogi kerete ■ 7

Intézményes alkalmazás ■ 10

A kisebbségi nyelvi jogok alkalmazása az önkormányzatok szintjén – módszertani felvezető ■ 10

A kisebbségi nyelvi jogok alkalmazása az önkormányzatok szintjén – adatok bemutatása és kiértékelése ■ 14

A kisebbségi jogokra vonatkozó törvény alkalmazása Hargita megyében a dekoncentrált intézményekben – módszertani felvezető ■ 26

A kisebbségi jogokra vonatkozó törvény alkalmazása Hargita megyében a dekoncentrált intézményekben – adatok bemutatása és kiértékelése ■ 29

Szociolingvisztikai hatás ■ 31

A kisebbségi jogokra vonatkozó törvény alkalmazása Hargita megyében a dekoncentrált intézményekben ■ 33

Idegen- és románnyelv-ismeret Hargita megyében ■ 35

Adatforrás ■ 35

Románnyelv-ismeret ■ 35

Idegennyelv-ismeret ■ 40

Következtetések, ajánlások ■ 44

Mellékletek ■ 46

1-es melléklet ■ 46

2-es melléklet ■ 51

3-as melléklet ■ 54

4-es melléklet ■ 57

Utilizarea limbii maghiare în administrația publică locală și în instituțiile deconcentrate din județul Harghita ■ 59

Introducere ■ 59

Drepturile lingvistice ale minorităților și practicile de comunicare în sectorul public administrativ din România ■ 60

Cadrul legal pentru utilizarea limbii în administrația publică ■ 61

Aplicarea instituțională ■ 64

Aplicarea drepturilor lingvistice ale minorităților naționale la nivelul administrației locale – introducere metodologică ■ 64

Aplicarea drepturilor lingvistice ale minorităților la nivelul autorităților locale – prezentarea și evaluarea datelor ■ 68

Aplicarea legii privitoare la drepturile minorităților naționale la nivelul instituțiilor deconcentrate din județul Harghita – introducere metodologică ■ 79

Aplicarea legii cu privire la drepturile minorităților naționale la nivelul instituțiilor deconcentrate din județul Harghita – prezentarea și evaluarea datelor ■ 81

Impactul sociolingvistic ■ 84

Aplicarea legii privitoare la drepturile minorităților naționale la nivelul instituțiilor deconcentrate din județul Harghita ■ 85

Competențele lingvistice în ceea ce privește limbile străine și limba română în județul Harghita ■ 87

Sursa de date ■ 88

Competențe lingvistice în limba română ■ 88

Competențe lingvistice în limbi străine ■ 93

Concluzii și recomandări ■ 97

Anexe ■ 100

Anexa nr. 1 ■ 100

Anexa nr. 2 ■ 105

Anexa nr. 3 ■ 108

Anexa nr. 4 ■ 111

KÖZIGAZGATÁSI NYELVHASZNÁLAT HARGITA MEGYÉBEN AZ ÖNKORMÁNYZATI ÉS A KÖZPONTI KORMÁNYZAT MEGYESZINTŰ INTÉZMÉNYEIBEN

Bevezető

■ Jelen elemzés Hargita Megye Tanácsának kezdeményezésére készült, és célja minél egzaktabb képet kapni a megye magyar lakosságának hivatalos szférán belüli nyelvhasználati jellegzetességeiről.

A 2002-es népszámlálás adatai szerint Hargita megye teljes lakosságának (326 222 személy) 85,36%-a (278 483 személy) magyar anyanyelvűnek vallotta magát. A közigazgatást szabályozó különböző törvények szerint a megyében működő dekoncentrált (a központi kormányzatot megyei szinten képviselő) intézmények, illetve a 67 Helyi Tanács zömének (61-nek) biztosítania kellene ügyfelei számára a magyar nyelv szóbeli és írásbeli használatát. Ebből a szempontból nem elhanyagolandó, hogy a megye magyar anyanyelvű lakosságának 94,6%-a él olyan közigazgatási egységekben, ahol az önkormányzatnak eleget kellene tennie az imént említett törvényes kötelezettségnek. Vagyis amennyiben a törvény nyelvhasználatra vonatkozó előírásai közigazgatási gyakorlattá intézményesültek – elvben –, a megye teljes magyar lakossága használhatja az anyanyelvét hivatalos ügyeinek intézése során.

Jelentésünk azt vizsgálja, hogy a fentebbiek miként valósultak meg. Pontosabban azt, hogy a helyi önkormányzat alárendeltségében működő intézmények, illetve a dekoncentrált hivatalok milyen mértékben tesznek eleget ennek a törvényes előírásnak, és biztosítják-e a kisebbségi nyelvi jogok érvényesülésének az előfeltételeit. Ugyanakkor azt is vizsgáljuk, hogyan élnek ezzel a joggal a Hargita megyei magyarok, milyen mértékben kommunikálnak anyanyelvükön a különböző közigazgatási kontaktusok során.

Az adatok, amelyeket vizsgálatunk során felhasználtunk, több forrásból származnak. Egy részük a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet saját kezdeményezésű felméréseiből származik, más adatok – például a központi kormányzatot megyei szinten képviselő intézményekre vonatkozóak – külön ezen elemzés céljára, Hargita Megye Tanácsának felkérésére végzett kutatásunk eredményei. A megfelelő fejezetekben pontosítjuk, milyen jellegű adatgyűjtésből származnak az éppen feldolgozásra kerülő adatok.

Mindenképpen kiemelendő az elemzés premierjellege. Egyrészt a jelentés a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet (NKI) és egy megyei önkormányzat közötti sikeres együttműködés eredménye, amely végső soron a közpolitikák elgondolására, körvonalazására hivatott tudományos alapot teremteni.

Másrészt azért is úttörő jellegű kutatásunk, mert sokáig úgy tűnt, kizárólag a központi törvényhozás vagy a központi kormányzat a kisebbségi nyelvpolitika színtere. Ám az ezredfordulót követően egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a kisebbségi nyelvhasználatnak viszonylag jelentős teret adó nyelvi jogok nem mindig érvényesülnek megfelelően. Ennek oka hol a helyi hatóságok hozzáállásában, hol a kisebbségi populáció – több évtizedes restriktív nyelvpolitikai gyakorlatok során kialakult, az anyanyelviséget néha fenntartásokkal támogató – viszonyulásában keresendő. És ami még érdekesebb: az, hogy a hatóságok nem támogatják a nyelvi jogok érvényesülését, nem kizárólag negatív többségi reakciónak tudható be, hanem sokszor a kényelemből fakadó kisebbségi viszonyulásnak is köszönhető. Vagyis a magyar több-

ségű önkormányzatokban a helyi hatóságok kényelemből, konformizusból, akár a megfelelő nyelvi készségű hivatalnoki testület hiánya – esetleg más lelki együttthatók és vélt vagy valós gyakorlati akadályok – miatt nem vagy csak korlátozott mértékben érvényesítik az önkormányzati, általában a hivatalos szférán belüli többnyelvűséget. Summa summarum a kisebbségi nyelvi jogok érvényesítése, a nyelvpolitika területe eltolódott a központtól az önkormányzatiság színtereire.

Ezen változás tudatosításának eredményeként született meg a Hargita Megyei Tanács kezdeményezésére az a jelentés, amelyet az érdeklődő Olvasó most a kezében tart.

A kisebbségi nyelvi jogok és kommunikációs gyakorlatok a romániai közigazgatási szférában¹

■ Az utóbbi két évtizedben a romániai kisebbségi nyelvpolitikák irányvonala jelentős mértékben megváltozott. A rendszerváltást (1989) követően az államnyelv helyzetének megerősítése általában a kisebbségi nyelvhasználat rovására történt (Szépe 1999). Majd 1996 után irányváltás következett, és a nyelvi pluralizmust mértékkel és bizonyos vonzataiban aktívan támogató kisebbségi nyelvpolitika vette kezdetét. Vizsgáljuk meg ennek a két kisebbségi nyelvpolitikai rezsimnek a főbb jellemzőit!

A romániai kommunista rendszer kisebbségi nyelvpolitikáit a hetvenes évektől kezdődően a fokozatos és konstans megszorítások, az addig megszerzett – és viszonylag átfogó mértékben érvényesített – nyelvhasználati jogok és implicit nyelvi funkciók korlátozása jellemezte. Habár ez a folyamat mindegyik területén dokumentált, de a közigazgatás szintjén is végbement, ahol a román nyelv státuserősítése együtt járt a kisebbséghez tartozó elitiek kiszorításával.

Ilyen előzményeknek tudható be, hogy az 1989-ben bekövetkezett politikai rendszerváltás után a kisebbségi szervezetek, mindenekelőtt a Romániai Magyar Demokrata Szövetség kiemelt módon az oktatási és közigazgatási kisebbségi anyanyelvhasználatot és a kisebbségek arányos képviseletét követelték. Az első években nem jártak sok sikerrel, ugyanis a rendszerváltó politikai erők – akik maguk sem voltak az etnikai pluralizmus hívei – a hatalmi konszolidáció érdekében kiemelt szövetségesként kezelték az extrém nacionalizmust felvállaló politikai erőket.

Ebben a kontextusban a politikai retorika szintjén a román nyelv fontos politikai szimbólumként jelenik meg. Dominanciája egyszerre volt hivatott megjeleníteni a beteljesült nemzeti törekvéseket és az államon belül fennálló nemzeti – többség és kisebbség között fennálló – hierarchikus viszonyokat. Ezért a nyelvi pluralizmus követelése a kormányzati szférában – beleértve a helyi közigazgatást is – vagy akár az állami szolgáltatások, például az oktatás, esetében egyfajta nemzetellenes gesztusnak minősülhetett. Ez az attitűd nem korlátozódott pusztán a politika szintjére, hanem kiterjedt a köznyilvánosság más rétegeire is. Például nem számított kivételesnek a helyi hatóságoknak vagy a polgároknak egyfajta *nyelvi rendőrségként* történő fellépése azok ellen, akik a nyilvános szférában a romántól eltérő nyelvet használtak.

Habár a nyelvi dominanciát újra és újra kinyilvánító nyelvi ideológia kiemelkedően a politikai és a közéleti retorikában kapott teret, a nyelvpolitikai gyakorlat szintjén is sajátos korlátozó jellegű eljárásokat eredményezett. Például a kormányzati szférában – beleértve a magyar többségű önkormányzatokat is – a kisebbségek szóbeli nyelvhasználata nem volt tiltott, hanem inkább korlátozott feltételek között tolerált (ha a tisztviselő ismerte a nyelvet, vagy az ügyfél a saját költségén tolmácsot rendelt). Vagyis a nyelvpolitika kerülte, hogy a természetesként működő kommunikációs helyzetekben abszurdnak ható nyelvhasználati szabályokat érvényesítsen (például, hogy két magyar románul beszéljen, mert erre kötelezi a hivatalnokot a törvény). Tehát bár bizonyos megnyilvánulásait megtűrték, a közigazgatásban semmilyen formában nem támogatták a nyelvi pluralizmust. A kisebbségi nyelvhasználat lehetősége a véletlenül múlt, és ezen túl – amennyiben netán a hivatalnok nem ismerte a kisebbségi nyelvet, de az ügyfél használni akarta – bármilyen tehertétel és költség az ügyfeleket terhelte.

A romániai kisebbségi nyelvpolitikák változására 1993-tól kezdődően nyílt lehetőség. Az addigi határozatlan külpolitikai orientációt felváltja egy határozottabb, nyugati, euroatlanti integrációt meg-

1 A fejezet alapjául HORVÁTH István: Kisebbségi nyelvi jogok és kisebbségi nyelvhasználat Romániában. *Magyar Tudomány* 2009. 11. szolgált (elérhető <http://www.matud.iif.hu/09nov/Horvath.html>)

célzó külpolitikai irány. Már az első, 1993-ban lezajló Európa Tanácsi tagfelvételkor egyértelművé válik a nemzetközi elvárás: bármely csatlakozás előfeltétele az egyértelműbb megfogalmazásban rögzített kisebbségi jogok gyakorlatba ültetése. Ez az irányváltás belpolitikai okok miatt nem sikerül 1996-ig (a kormánypárt csak a nyíltan nacionalista, kisebbségellenes pártok támogatásával tud kormányozni). 1996-ban jelentős fordulat következik be, amikor a romániai magyarság által támogatott RMDSZ a kormánykoalíció tagjává válik. Egyrészt visszafogottabbá válnak azok az etnopolitikai törekvések, amelyek a kisebbségi kérdés megoldását erős közjogi intézmények – a területi és a kulturális autonómia intézményrendszerének – létrehozásában látják. Másrészt a román többség támogatni kezdi azt a fajta nyelv- és kultúrpolitikai kurzusváltást, amely partikulárisan megerősíti a kisebbségi nyelvhasználatot, általánosabban a kisebbségek kulturális reprodukciójának az esélyeit.

Látványosak az 1996 után meghozott konkrét kisebbségi nyelvpolitikai intézkedések, a kisebbségi nyelvi funkciók bővülése. Mindenekelőtt a kormányzati szféra kiemelendő. A leglényegesebb változás ezen a téren, hogy a kisebbségi nyelvhasználat olyan területi jogként garantált,² amely alkalmazásának minden felelőssége és terhe az illető közigazgatási egység szintjén működő végrehajtó testületre hárul. Vagyis ezeknek a testületeknek kell biztosítaniuk annak feltételeit, hogy a kisebbségi nyelvek a – szóbeli és írásbeli – kapcsolattartás nyelveként működhessenek, hogy a kisebbségek a közérdekű tájékoztatásban, a különböző nyilvános rendezvényeken és gyűléseken használhassák anyanyelvüket.

A kisebbségi nyelvpolitikák értékelésének lényeges, de messzemenően nem elégséges összetevője 1) a *formális értékelés*, vagyis annak elemzése, hogy milyen jogi normák szabályozzák a kisebbségi nyelvhasználatot, és ennek milyen tartalmú a szabályozása. Egy ilyen jellegű értékelés mellett szükséges megvizsgálni számos más vonzatot is. Ilyen például az 2) *intézményes alkalmazás* – ténylegesen milyen mértékben biztosítottak a nyelvhasználat intézményes feltételeit? Vagy lehet vizsgálni 3) a *szociolingvisztikai hatást* – milyen mértékben határozza meg az érintettek nyelvi viselkedését a jogilag tételezett nyelvhasználati lehetőség. És legvégül, de nem utolsósorban nyomon követhető 4) a *nyelvi ideológiákra gyakorolt hatás* – mekkora a társadalmi elfogadottsága a normatív szinten létező, illetve a társadalomban ténylegesen megnyilvánuló pluralizmusnak?

A fentebb vázolt problémákat kutatási jelentésünkben részletesen kifejtjük.

Mivel jelentésünk inkább szociolingvisztikai jellegű, a formális, jogi keret értékelésére csak röviden térünk ki. Viszont sokkal nagyobb hangsúlyt fektetünk az intézményes alkalmazásra és a szociolingvisztikai hatásra – arra, hogy milyen mértékben és formákban teremtődik meg a különböző intézmények szintjén a kisebbségi nyelvhasználat lehetősége.

A közigazgatási nyelvhasználat jogi kerete*

■ A jelenlegi közigazgatási nyelvhasználati szabályozások kiindulópontját az újraközölt Alkotmány 120. cikkének 2. bekezdése képezi. Ez, azon túl, hogy alkotmányos szintre emeli a nemzeti kisebbségek közigazgatási nyelvhasználatra vonatkozó jogait, a 2003-as alkotmánymódosítást megelőző szabályozásokhoz képest kiterjeszti a nyelvhasználati jogok területét a helyi közigazgatásról a dekoncentrált (területi) közigazgatásra.³ Az Alkotmány 120. cikkének 2. bekezdése előírja, hogy „azokban a területi közigazgatási egységekben, amelyekben valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személyek aránya jelentős, biztosított az illető nemzeti kisebbség nyelvének írásbeli és szóbeli használata a helyi közigazgatási hatóságokkal és a dekoncentrált közszolgálatokkal való kapcsolatokban, az alaptörvényben előírt feltételek mellett”. Az alkotmány előírásait a helyi közigazgatási törvénybe is beépítették. Ennek következtében olyan intézmények, mint például a minisztériumok és a szakosodott központi közigazgatási hatóságok dekoncentrált közszolgálatok vagy a nemzeti érdekeltségű kereskedelmi társaságok, mint például az Electrica S. A. (Villamosművek Rt.) vagy a Román Posta, kötelesek a nyelvhasználati előírásokat alkalmazni. Szintén a fenti alkotmányos előírások következményeként módosították a prefektusi

2 Minden olyan közigazgatási egységre (község, város, megye) vonatkozik a törvény, ahol egy adott kisebbségi nyelvi közösség részaránya 20% vagy azon felül van.

3 VERESS Emőd: Nyelvhasználati jogok a román közigazgatásban. *Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny* 2006. 2. 36.

* Ezt a fejezetet Bogdán Andrea és Mohácsék Magdolna írta.

intézményről szóló 340/2004. sz. törvényt is, előírva a prefektus hatáskörei között azt is, hogy „biztosítja, a törvénynek megfelelően, az anyanyelv használatát a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek és a dekoncentrált közszolgálatok közötti kapcsolatokban, azokban a területi közigazgatási egységekben, ahol számarányuk meghaladja a 20%-ot” (19. cikk 1. bekezdés m. betű). Hasonló megfontolásból az adó-eljárási törvénykönyvről szóló 92/2003. sz. kormányrendeletet is kiegészítették. A 8. cikk 3. bekezdése előírja, hogy a nemzeti kisebbségek nyelvhasználatára vonatkozó törvényes előírások az adóigazgatásban megfelelő módon alkalmazandók.

A további szabályozásokat a 2001. évi 215-ös sz. helyi közigazgatási törvény, illetve annak alkalmazási utasításai tartalmazzák.⁴ Szükséges itt kihangsúlyozni, hogy a szóban forgó jogszabályok 20%-os küszöbhez kötik a biztosított jogok alkalmazását. Annak ellenére, hogy a román törvényhozó által bevezetett 20%-os küszöb akár ésszerűnek is minősíthető, bizonyos mértékben közömbös a kisebbségi csoportok, főként a magyar kisebbség elvárásával szemben. Mi több, olyan fontos szempontokat sem vesz figyelembe, mint például azt, hogy van néhány olyan település, ahol a magyar lakosság számaránya ugyan nem éri el a 20%-ot, viszont abszolút számokban nagyobb, mint olyan települések magyar lakossága, ahol a magyarok többségben élnek. A differenciált megközelítés sokkal megfelelőbb lenne ebben az esetben: a törvény például megengedhetné a nyelvhasználati jogok bizonyos mértékű alkalmazását olyan közigazgatási egységekben is, ahol az adott nemzeti kisebbséghez tartozó lakosság számaránya nem éri el a 20%-ot, vagy alternatív küszöböt írhatna elő a fenti, a nemzeti kisebbségek által igazságtalannak minősített helyzetek kiküszöbölésére.

Az említett jogszabályok az alábbiakban összefoglalt jogokat és a helyi közigazgatási hatóságok korrelatív kötelezettségeit fedik:

- *a nemzeti kisebbségek nyelvének használata a helyi és megyei tanácsüléseken*, amennyiben valamely nemzeti kisebbséghez tartozó tanácsosok számaránya a tanácsosok összlétszámának egyötödét képezik. Ebben az esetben a polgármesternek gondoskodnia kell a román nyelvű fordításról, a hivatalos iratokat pedig román nyelven kell megszerkeszteni (2001. évi 215-ös sz. törvény 42. cikk 2. bekezdése, valamint a 2001. évi 1206-os sz. kormányhatározat 3. és 6. cikke).
- *a helyi és megyei tanácsülések napirendjének közzététele a nemzeti kisebbség nyelvén* (2001. évi 215-ös sz. törvény 39. cikk 7. bekezdése, 94. cikk 8. bekezdése, 2001. évi 1206-os sz. kormányhatározat 2. cikk 1. bekezdése, valamint 5. cikke).
- *a helyi és megyei tanács normatív jellegű határozatainak kötelező, valamint az egyéni határozatok – ez irányú kérés esetén – kisebbségi nyelven való közlése*. Az illető közigazgatási egység titkára köteles meghozni a fenti előírások alkalmazásához szükséges összes műszaki vagy más jellegű intézkedést. A közlés ugyanazon eszközök segítségével és ugyanazon határidők betartásával történik, mint a román nyelvű közlések esetében (2001. évi 215-ös sz. törvény 50. cikke, 2001. évi 1206-os sz. kormányhatározat 2. cikk, 1. bekezdése, valamint 7. cikke).
- *a helyi közigazgatási hatóságok szerveivel, az alárendelt közintézményekkel és a dekoncentrált közszolgálatokkal kisebbségi nyelven zajló kommunikáció* (írásban és szóban). Kisebbségi nyelvű kérelem/megkeresés esetén a kérelmezőnek román nyelven és anyanyelvén egyaránt kell válaszolni (2001. évi 215-ös sz. törvény 76. cikk 2. bekezdése, valamint 19. cikke, 2001. évi 1206-os sz. kormányhatározat 2. cikk 2. bekezdése, valamint 8. cikke). A hivatalos iratokat kötelező módon román nyelven kell megszerkeszteni.
- *a kisebbségi nyelv használata a helyi közigazgatási hatóságok által szervezett hivatalos rendezvényeken, valamint házasságkötéskor*. A hivatalos rendezvényeken a román nyelv mellett az illető kisebbség nyelve is használható. A házasságkötési szertartás, kérésre, a házasulandó személyek anyanyelvén is lebonyolítható, amennyiben az anyakönyvvezető ismeri az illető nyelvet. Az anyakönyvi okiratokat és kivonatokat azonban csak román nyelven állítják ki (2001. évi 1206-os sz. kormányhatározat 9. cikke).
- *a kétnyelvű/többnyelvű táblák és feliratok, valamint a közérdekű hirdetések kisebbségi nyelven való kifüggesztése*. A helyi közigazgatási hatóságoknak biztosítaniuk kell a helységek és az alárendeltségükben lévő közintézmények nevének, valamint a közérdekű hirdetéseknek az illető kisebbség nyelvén történő feliratozását, illetve kifüggesztését (2001. évi 215-ös sz. törvény 76. cikk 4. bekezdése,

4 2001. évi 1206-os sz. kormányhatározat a 2001. évi 215-ös sz. helyi közigazgatási törvénybe foglalt, a nemzeti kisebbségek anyanyelvének a helyi közigazgatásban való használatára vonatkozó előírások alkalmazási utasításainak elfogadására, 781/2001. sz. *Hivatalos Közlöny*.

2001. évi 1206-os sz. kormányhatározat 4. cikke). A helységnevek feliratozása a kormányhatározat mellékleteit képező helységnévjegyzéknek megfelelően, valamint a kormányhatározatban előírt módon történik (ugyanazon a közúti jelzőtáblán, a román elnevezés alatt, azonos betűtípus, betűnagyság és szín használatával). A helységnevek kisebbségi nyelvű kifüggesztése informatív jellegű. A köztisztviselők megnevezésének feliratozása a román nyelvű hivatalos megnevezést tartalmazó tábla alá helyezett, azzal azonos méretű táblán, azonos típusú és nagyságú betűkkel és színekkel történik (2001. évi 1206-os sz. kormányhatározat 10–13. cikke).

- az illető kisebbség nyelvét beszélő személyek alkalmazása a helyi közigazgatási hatóságok (polgármesteri hivatalok, helyi és megyei tanácsok, alárendelt intézmények) *közönségszolgálattal kapcsolatos tisztségeibe* (2001. évi 215-ös sz. törvény 76. cikk. 3. bekezdése, 2001. évi 1206-os sz. kormányhatározat 15. cikke). Ez a rendelkezés kiegészül a köztisztviselők jogállásáról szóló 188/1999. sz. törvény előírásaival: ennek 108. cikke kimondja, hogy azokban a területi-közigazgatási egységekben, amelyekben valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személyek aránya meghaladja a 20%-ot, az állampolgárokkal közvetlen kapcsolatot fenntartó szolgálatokba alkalmazott köztisztviselők egy részének az illető kisebbség nyelvét is ismernie kell.

A felsorolt előírások gyakorlati alkalmazásában felmerülő problémák főként a kisebbségi nyelvek használatának következő aspektusait érintik: a kisebbségi nyelvek szóbeli és írásbeli használata a közigazgatásban és a közigazgatási hatóságokkal való kapcsolatokban, valamint a fordítások/a közigazgatási nyelvhasználat minősége.

A kisebbségi nyelvek szóbeli használata kapcsán megemlíthetjük például a helyi és a megyei tanácsüléseken biztosított nyelvhasználati jogban felmerülő problémákat. A kisebbségi nyelveknek a helyi és a megyei tanácsüléseken történő használatára vonatkozó előírások fakultatív jellegűek. Ennek gyakorlati vetülete, amikor egyes helyeken a jogosultak élnek a törvény által biztosított jogukkal, más helyeken azonban éppen a jogosultak mondanak le erről, gyakorlati (a tanácsülések elhúzódása és megnehezítése), célszerűségi (a hivatalos iratokat úgyis román nyelven kell megszerkeszteni), pénzügyi (anyagforrások hiánya megfelelő tolmácsolást biztosító berendezések beszerzésére) okokra hivatkozva. Gyakori, hogy azokban a közigazgatási egységekben, ahol a tanácsüléseken a tanácsosok használják anyanyelvüket, a fordítást maguk a tanácsosok vagy azok a közönségszolgálati tisztségekbe alkalmazott személyek végzik, akik ismerik az illető kisebbség nyelvét. Ez a fordítások minőségének rovására megy, nem beszélve a tanácsülések ésszerűtlen elhúzódásáról.

A kisebbségi nyelvek írásbeli használata sem gondmentes. Míg a szóbeli kommunikáció a valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személyekkel már nem jelent olyan nagy gondot azokban az esetekben, amelyekben a törvény előírja az illető kisebbség nyelvét beszélő személyek alkalmazását, az írásos kommunikáció jelentős többlet-erőfeszítéseket igényel a közigazgatási hatóságok részéről. Konkrétan azokról a helyzetekről van szó, amikor egy személy anyanyelven fordulhat írásban a közigazgatási hatóságokhoz, akiknek kötelező módon az illető személy anyanyelvén írt választ kell mellékelniük a román nyelvű válaszhoz. Ahhoz, hogy a közigazgatási hatóságok valós módon és hathatósan teljesíthessék ezen kötelezettségüket, kellő számú és megfelelően képzett saját alkalmazottra lenne szükségük a válaszok megszerkesztésére vagy lefordítására, vagy megfelelő anyagi erőforrásokkal kell rendelkezniük szakfordítók szolgáltatásainak igénybe vételére. A gyakorlatban azonban legtöbbször, főként az anyagi források szűkössége miatt, a közönségszolgálati tisztségekbe alkalmazott személyekre hárul az írott dokumentumok lefordítása, ami egyrészt olyan nagy mennyiségű munkát jelent a viszonylag kis létszámú, az erre a célra alkalmazott személyek számára, amelyet lehetetlen elvégezni, másrészt pedig nem szakszerű és nem megfelelő minőségű fordításokat eredményez.

A fordítások/a közigazgatási nyelvhasználat minősége, a már érintett anyagi és humán erőforrásbeli szempontokon túl egy sokkal tágabb, a különböző nyelvi regiszterekre vonatkozó problémát is felvet. Mivel a nemzeti kisebbségek sok ideig nem használhatták anyanyelvüket a közéletben, főként a közigazgatásban, ezért ez egyrészt az illető nyelvek csökkentett funkcionalitásához vezetett (a hivatalos nyelvhez képest alacsonyabb státuszba kényszerültek), másrészt a nyelv bizonyos regiszterei nem fejlődtek ki, illetve nem zárkóztak fel a társadalom változásaihoz és modernizálásához (itt főleg a közigazgatási, jogi, gazdasági és műszaki szaknyelvre utalunk). A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek és a közigazgatási hatóságoknak egyaránt meg kell küzdeniük az egységes, jól körülhatárolt és megfelelő minőségű szaknyelv hiányával.

A formális értékelés összefoglalásaként megállapítható, hogy a romániai kisebbségi nyelvpolitikai rezsim formális jogi keretrendszere az utóbbi szinte két évtized távlatából fontos és a kisebbségi nyelv-

használat szempontjából üdvös alakuláson ment át. A nyelvhasználat jogi lehetőségei jelentős mértékben kiterjedtek, különösen a kormányzati szférában (a központi és főként a helyi közigazgatásban), de olyan területeken is, mint az igazságszolgáltatás, közszolgáltatás, emellett számos személyiséghez kötődő nyelvi jog is megerősödött. Amint azt a továbbiakban látni fogjuk, ez a haladás – az intézményes alkalmazást és a szociolingvisztikai hatást illetően – már felemás. Például a kormányzati szférában mindenekelőtt az önkormányzati intézményekre és sokkal kisebb mértékben a központi kormányzat területileg dekoncentrált intézményeire jellemző a kisebbségi – mindenekelőtt a magyar – nyelvhasználat. Ugyanakkor már az önkormányzati intézmények szintjén is jelentős eltéréseket találunk: ott, ahol a kisebbségi etnikumok helyi szinten kisebbségben vannak, kevesebb eséllyel használhatják az anyanyelvüket, mint azokban a közigazgatási egységekben, amelyekben helyi többséget képviselnek. Ugyanakkor, habár jogilag azonos elbírálás alá esik a kisebbségek (anyanyelvi) szóbeli és írásbeli megnyilvánulása, az anyanyelv szóbeli használata sokkal elterjedtebb az írásbelinél. Tény azonban, hogy az önkormányzati szintű írásbeliség az, ahol a leginkább lehetne erősíteni a magyar nyelvhasználatot.

Intézményes alkalmazás

■ Amint említettük, a romániai kisebbségi nyelvpolitikák alkalmazásának hatékonyságát több szinten értékeljük. Az intézményes alkalmazás kapcsán azt vizsgáltuk, hogy a kormányzati szféra azon intézményeiben, amelyeknél a törvény előírja a kisebbségi nyelvhasználatot, milyen mértékben és formákban biztosítottak ennek feltételei. Van-e egyáltalán olyan tisztviselő, aki ismeri a kisebbségi nyelvet, milyen intézményes kommunikációs helyzetekben biztosított a kisebbségi nyelvhasználat, biztosított-e mind a szóbeli, mind az írásbeli alkalmazás lehetősége? Az intézményes alkalmazást két szinten: az önkormányzati és a központi kormányzat dekoncentrált – megyei szintre kihelyezett – intézményeiben vizsgáltuk meg. Az önkormányzati szintű vizsgálat átfogó, országos kiterjedésű volt, a megyei szintre kihelyezett intézményeknek a kisebbségi nyelvhasználati lehetőségeit csak Hargita megyében vizsgáltuk.

A kisebbségi nyelvi jogok alkalmazása az önkormányzatok szintjén – módszertani felvezető

A kisebbségi nyelvi jogok alkalmazását biztosító legfontosabb előírásokat Romániában a 215/2001 sz. helyi közigazgatási törvény, valamint a *Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartája* tartalmazza, amelyet a Román Parlament 2007. október 9-én léptetett hatályba.

2006-ban az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatalának kezdeményezésére az Etnikumközi Viszonyok Kutatóközpontja (CCRIT) egy kérdőíves felmérés során adatokat gyűjtött a 215/2001 sz. helyi közigazgatási törvény által előírt feltételek önkormányzati szintű biztosításáról. A kutatás megismétlését a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet vállalta fel. 2008. november–2009. április között, az előző kutatás tapasztalatait felhasználva, teljes körű lekérdéztést valósított meg azokban az adminisztratív egységekben, amelyek a törvény hatálya alá esnek.

Elemzési egység/a felmérés populációja

A felmérés elemzési egysége, a 215/2001 sz. közigazgatási törvény logikájából kifolyólag, kétszintű. A közigazgatási törvény település- és községszinten nyújt eltérő jogokat. Ha községszinten az adott kisebbség aránya meghaladja a 20%-ot, biztosítani kell az anyanyelv-használati jogot és a kétnyelvű feliratokat a különböző helyi állami hivatalokban. Míg azokban az esetekben, amikor községszinten nem, de településszinten az illető kisebbség aránya meghaladja a 20%-ot, a kétnyelvű helységnévtáblák meglétét kell biztosítani.

Ezért először a törvény hatáskörébe tartozó *közigazgatási egységek*, azaz a községközpontok, városok, municípiumok (megyei jogú városok) helyzetét mértük fel, azt követően pedig az ezekhez tartozó *települések* helyzetét rögzítettük.

A 2006-os kutatás kiindulópontját az a lista képezte, amelyet a *215/2001 sz. helyi önkormányzatok működését szabályozó törvény alkalmazási utasításaiban közöltek*. Ez az 1992-es népszámlálási adatok

alapján tartalmazza mindazon települések neveit, amelyekben egy adott kisebbség számaránya eléri a minimum 20%-ot. Az akkori kutatási tapasztalatok azt mutatták, hogy ez a lista több szempontból sem felel meg a törvény szellemének és betűjének, azaz tartalmaz olyan településeket, amelyekben nincsenek megfelelő arányban kisebbségek, illetve hiányoznak róla olyan települések, amelyeknek a törvény által előírt küszöb szerint rajta kellene lenniük (bővebben lásd a potenciális hibaforrásoknál).

Hiányosságai ellenére azonban ez a törvény által előírt településlista képezi a NKI-kutatás kiindulópontját is. Ezt kibővítettük a 2006-os kutatás során beazonosított 33 olyan újonnan kialakult községközponttal, amelyek a 2002-es népszámlálás alapján megfeleltek a százalékos küszöb követelményeinek, majd kivettük belőle azokat a településeket, amelyek nem rendelkeztek sem az 1992-es, sem a 2002-es népszámlálás szerint a törvény által nekik tulajdonított kisebbséggel. Így összesen 517 polgármesteri hivatalba küldtünk ki kérdőívet és 1244 településről gyűjtöttünk adatokat (a listát lásd a csatolt dokumentumoknál). A kutatás során a következő kisebbségekről kértünk adatokat: bulgár, cseh, görög, horvát, lengyel, magyar, német, orosz-lipován, szerb, szlovák, tatár, török, ukrán. Ezek azok a romániai kisebbségek, amelyek területileg olyan koncentráltan élnek, hogy a kisebbségi nyelvi jogokat biztosító törvény hatálya alá esnek.

Ezen jelentés azonban csak a Hargita megyei önkormányzati hivatalokra vonatkozó állításokat tartalmazza a kisebbségi nyelvhasználat – jelen esetben a magyar nyelvhasználat – feltételeinek biztosításáról.

Az adatgyűjtés folyamata

Az adatgyűjtés egy kérdőíves kutatás megszervezését jelentette, amelyet két körben végeztünk el: első körben 2008. november–2009. február között két alkalommal küldtünk ki postán kérdőíveket, amelynek eredményeként 80%-os válaszadási arányt értünk el. Mivel kutatásunk a populáció teljes körű lekérdésését célozta meg, a 2009. március–április között, immár másodszorra megszervezett telefonos kérdőívészés során elértük a 100%-os válaszadási arányt.

A kérdőíveket azokba a *községközpontokba, pontosabban polgármesteri hivatalokba* juttattuk el, amelyekhez az általunk kibővített listán található települések tartoztak.

A törvény logikájával kapcsolatosan – a két szint, azaz a község- és településszint mérését *ugyanazon kérdőív* segítségével oldottuk meg (lásd alább a kérdőív szerkezeténél!). Hogy teljesebb képet kapjunk egy adott kisebbség helyzetéről, azokban az esetekben is rákérdeztünk a községszinten biztosítandó jogok betartására, ahol az illető kisebbség számaránya nem érte el községszinten a 20%-ot.

A kisebbségekre vonatkozóan – mivel léteznek olyan községek, települések, ahol több olyan kisebbség is él, amelyek anyanyelv-használati vagy kétnyelvű helységnévtáblák használatára jogosultak, egy községközpontba *annyi kérdőívet küldtünk*, ahány – a törvény hatálya alá eső – kisebbséggel rendelkezett.

Tehát ha Nagybobcsó (Bocicioiu Mare) Máramaros megyei községközpontban összesen négy hozzátartozó településre és két kisebbségre vonatkozó (1 településről a magyar, és 3 településről az ukrán kisebbségre vonatkozó) adatokat akartuk rögzíteni, *két kérdőívet küldtünk* az illető község polgármesteri hivatalába: egyet, melyen az ukrán kisebbségre vonatkozó adatokat rögzítettük mind település-, mind községszinten, és egyet, melyen a magyar kisebbségre vonatkozó adatokat rögzítettük szintén település- és községszinten.

Hargita megyében egyedül a magyar kisebbségre vonatkozóan kötelezi az intézményeket a törvény a kisebbségi nyelvhasználat intézményes feltételeinek biztosítására.

A kutatás mérőeszközei. A kérdőív szerkezete

A kérdőív minden esetben egy adott kisebbség adatainak rögzítését célozta meg mind község-, mind településszinten.⁵ A kérdőívet szerkezetileg két részre osztottuk: ez tulajdonképpen a már említett két elemzési szint következménye. Első szerkezeti egységében (Q6, Q6.1) *egy adott kisebbségre* vonatkozó és *egy adott adminisztratív egységhez tartozó, település/ek* esetében kérdeztünk rá a kétnyelvű

5 A kérdőívet lásd a mellékletben: 1-es melléklet *Aplicarea legislației cu privire la utilizarea limbii minorităților naționale în administrația locală*

helységnévtáblák meglétére vagy hiányának okára. A második szerkezeti egységben (Q7–Q16) a *községi szinten* előírt jogok biztosításának meglétét mértük: az anyanyelvhasználat lehetősége írásban és szóban; a kisebbség nyelvén beszélő alkalmazottak aránya a polgármesteri hivatalokban; a kisebbség informálásának nyelve; kétnyelvű formanyomtatványok használata a polgármesteri hivatalokban; a kétnyelvű feliratok megléte a polgármesteri hivatalokban, rendőrségen, postán; kisebbségi intézmények megléte stb.

A felmérés lefedettsége

A 2008. november–2009. április közötti időszakban végzett kutatásunk során a postai, majd telefonos lekérdezéssel sikerült elérnünk országos szinten a 100%-os lefedettséget. Ez azt jelenti, hogy az összes kisebbség esetében minden településen – amely az előbb említett ismérvek szerint a vizsgálatunk tárgyát képezte – kitöltöttük a kérdőívet. Az alábbi táblázatból is látszik, hogy a törvény hatálya zömében a magyar kisebbségre terjedt ki, a többi kisebbség vagy kis számuk, vagy területi szétszórtságuk miatt nem részesülhetett a területi ismérv alapján megítélt közigazgatási nyelvi jogokban.

1. táblázat A kisebbségi nyelvi jogok önkormányzati intézményes alkalmazásra vonatkozó felmérés lefedettsége kisebbségenként

Kisebbség	Közigazgatási egység	Település
bulgár	2	2
cseh	6	6
görög	1	1
horvát	2	7
lengyel	4	8
magyar	454	1 052
német	35	41
oroszlipován	11	14
szerb	15	24
szlovák	11	17
tatár	3	3
török	8	12
ukrán	30	57
Összesen	582	1 244

Hargita megyében csak a magyarságra vonatkozóan kellett alkalmazni a közigazgatási törvénynek a kisebbségi nyelvi jogokra vonatkozó paragrafusait. Ez összesen 64 közigazgatási egységet és 264 települést jelentett.

2. táblázat A kisebbségi nyelvi jogok önkormányzati intézményes alkalmazásra vonatkozó felmérés lefedettsége Hargita megye esetében

Megye	Kisebbség	Közigazgatási egység	Település
Hargita	magyar	64	264

Hibaforrások

A felmérés lefedettsége

Habár a lekérdezés mindkét szinten teljes körű volt és a válaszadási arány 100%-os, nem állíthatjuk biztosra, hogy minden olyan településről vannak adataink, ahol 20% feletti az adott, Hargita megyében pedig a magyar kisebbség aránya.

Ennek oka a kutatás kiindulópontját képező közigazgatási törvény által közölt településlista hiányosságai rejlik.

Mint már említettük, a közigazgatási törvény két szinten nyújt különböző jogokat. Az anyanyelv-használati jog és a kétnyelvű feliratok biztosítása akkor kötelező, ha községszinten az illető kisebbség aránya meghaladja a 20%-ot, míg a kétnyelvű helységnévtábla biztosítása egy adott kisebbség számára akkor kötelező, ha községszinten nem, viszont településszinten az illető kisebbség aránya meghaladja a 20%-ot.

A törvényben közölt lista azonban nem tartalmazza azt, hogy az illető településen élő kisebbség esetében mely szinten kell biztosítani a nyelvi jogokat.

Ennek következménye az, hogy (1). a helyi szereplők, útmutatás hiányában, önkényesen viszonyulnak a törvény alkalmazásához, és hogy (2). kutatásunk során mi az 1992-es és 2002-es népszámlálás adatok községszintű anyanyelv szerinti eloszlásait vettük figyelembe.

A törvényben szereplő településlista az 1992-es népszámlálás adataira alapoz, azóta azonban az etnikai és a településszerkezet is jelentősen megváltozott. Kutatásunk alatt a kezdeti listát kibővítettük 33 községközponttal (Hargita megye esetében ez 8 új községközpont beazonosítását jelentette). Ennek alapját egy 2006-ban végzett, hasonló témájú kutatás képezte. Viszont nagy valószínűséggel vannak még olyan esetek, amelyek elkerülték figyelmünket, hiszen csak az eredeti listán szereplő településeken belüli adminisztratív változásokat tudtuk regisztrálni. Ugyanakkor egyes települések időközben beolvadtak más településekbe, így nem jogosultak helységnévtáblára.

A szerzett adatok megbízhatósága, teljessége

A kutatás alatt egy levelet juttattunk el az illetékes polgármesteri hivatalokba. Ebben arra kértük a polgármestert, hogy nevezzen ki egy személyt, aki felel a kérdőív kitöltéséért és az abban közölt adatok pontosságáért. A kinevezett személyek által közölt adatok pontosságát, valószerűségét nem állt módunkban ellenőrizni, ezért állításaink az általuk közölt adatokra támaszkodnak. Emellett megemlíthetjük a hibásan kitöltött kérdőívek vagy a kérdőíveken belül a válasz nélkül hagyott kérdések arányát. További torzításoknak ad teret az, hogy a helyi szereplők, útmutatás hiányában, önkényesen alkalmazzák a törvényt, s ezek tükröződhetnek a kérdőívre adott válaszokban is.

Módszertani összefoglaló

- a) szándék szerint teljes körű felmérést végeztünk.
- b) nem tisztáztuk, hogy minden érintett közigazgatási egységet/települést belefoglaltunk-e a felmérésbe, hisz a törvény küszöbértéket határoz meg anélkül, hogy pontosítaná, a törvény időpontjában érvényes vagy a legutóbbi népszámlálás során regisztrált 20%-os küszöböt kell-e mérvadónak tekinteni.
- c) nem tisztáztuk, hogy minden érintett közigazgatási egységet belefoglaltunk-e a felmérésbe, hisz nem minden esetben volt pontos adatunk az újonnan létrejött települések listájáról.
- d) az adatok valóságáért csak a kérdőívet kitöltő személyek vállalnak felelősséget, felülvizsgálni nem, illetve kevés esetben volt lehetőségünk. Mivel az egyes kérdésekre adott válaszoknál felmerülhet a közigazgatási szankcionáló eljárás következménye – az alanyoknak elvben lehetett okuk hamisan nyilatkozni –, nem lehet kizárni a csalás lehetőségét.

Amint említettük, Hargita megyében a 67 közigazgatási egységből összesen 64 került be a felmérésbe. Összesen 61 esetben kérdeztünk rá a kisebbségi nyelvhasználati jogok alkalmazásának helyzetére. Három önkormányzatnál csak a településhatáron kihelyezett kétnyelvű helységnévtáblára kérdeztünk rá. A megye teljes lakosságának a 85,36%-a magyar anyanyelvű. A magyar anyanyelvű lakosság 94,6%-a él olyan településen, amelyben a helyi önkormányzatnak biztosítania kellene a magyar nyelv szóbeli és írásbeli használatának a jogát.

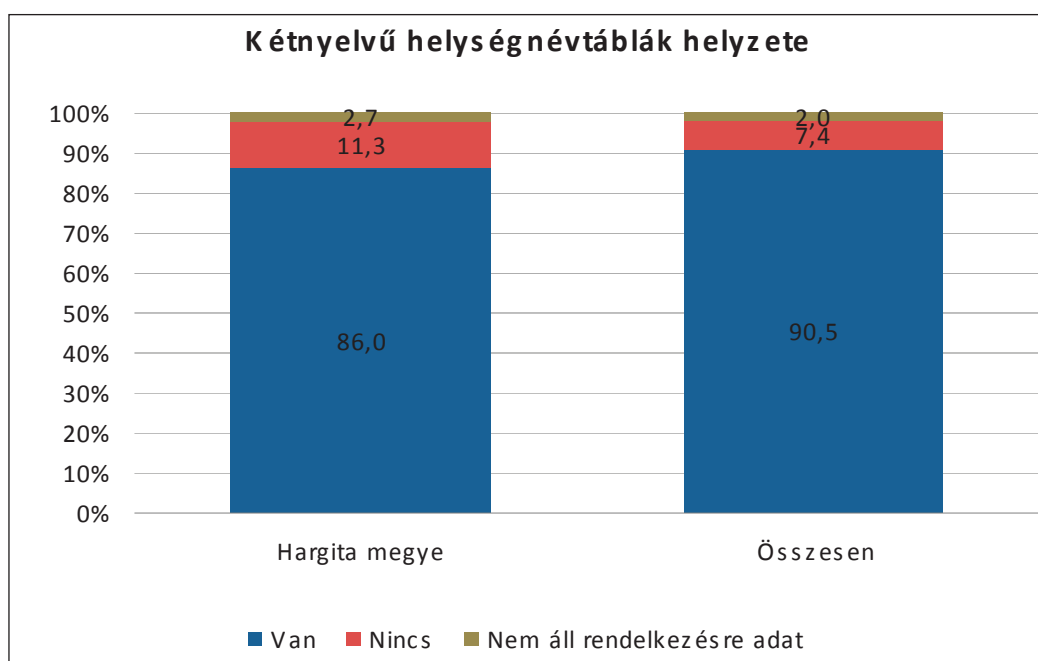
3. táblázat A kisebbségi nyelvi jogok önkormányzati intézményes alkalmazására vonatkozó felmérésbe belefoglalt népesség jellemzői Hargita megyében (a 2002-es népszámlálás adatai alapján)

	Közigazgatási egységek		A magyar népesség volumene az adott közigazgatási egységekben	
	N	%	N	Az érintett népesség aránya a teljes magyar népességhez viszonyítva (%)
Kétnyelvű helységnévtáblához és anyanyelvhasználathoz való jog	61	95,3	263 447	18,2
Kétnyelvű helységnévtáblához való jog	3	4,7	15 036	1,0
Összesen	64	100,0	278 483	19,3

A kisebbségi nyelvi jogok alkalmazása az önkormányzatok szintjén – adatok bemutatása és kiértékelése

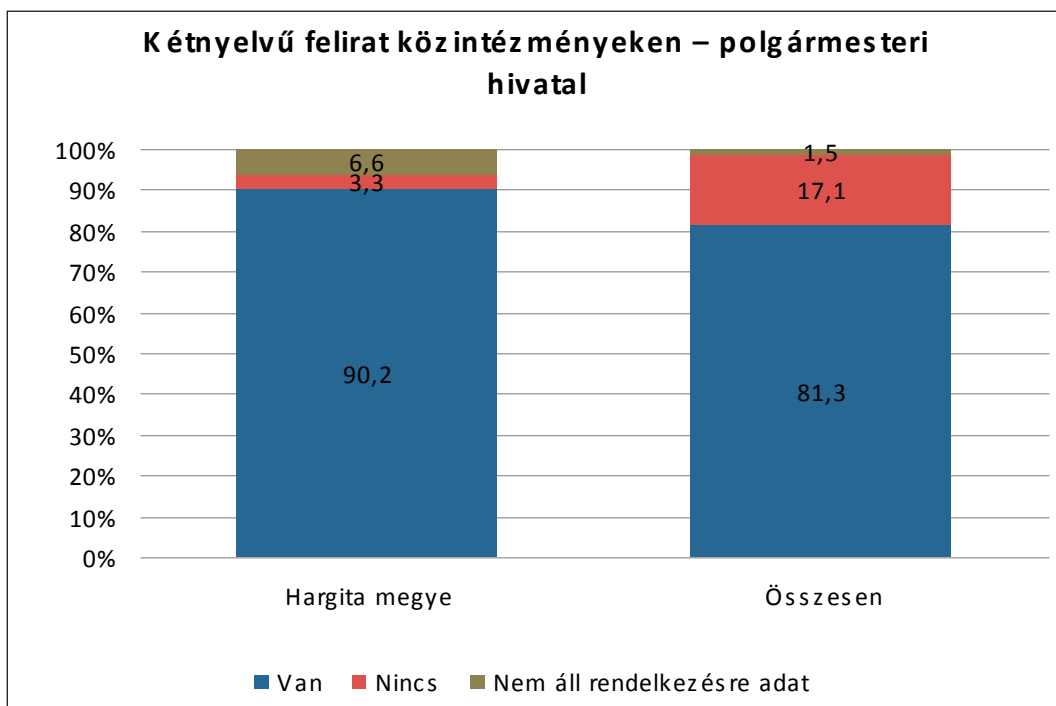
Hargita megye 67 közigazgatási egységből áll. A törvény értelmében azok a közigazgatási egységek jogosultak a kétnyelvű helységnévtáblára és a közigazgatáson belüli anyanyelvhasználatra, ahol az illető nyelvi kisebbség – jelen esetben a magyarok – aránya meghaladja a 20%-ot. A 2002-es népszámlálási adatok alapján Hargita megyében 61 olyan közigazgatási egység van, ahol a magyarul beszélők aránya meghaladja ezt a küszöböt. Azok a közigazgatási egységek, ahol ez az arány kisebb mint 20% – Hargita megyében három ilyen eset létezik –, ott kizárólag a kétnyelvű helységnévtáblák használatára jogosultak, amennyiben a magyarság aránya bármelyik településen is meghaladja a 20%-ot. Ezek Corbu, Subcetate és Bilbor községek.

A magyar kisebbség nyelvi jogainak alkalmazására jogosult összes erdélyi és – a szintén ebbe a kategóriába tartozó – Hargita megyei települések, önkormányzatok adatait összehasonlító módon közöljük.

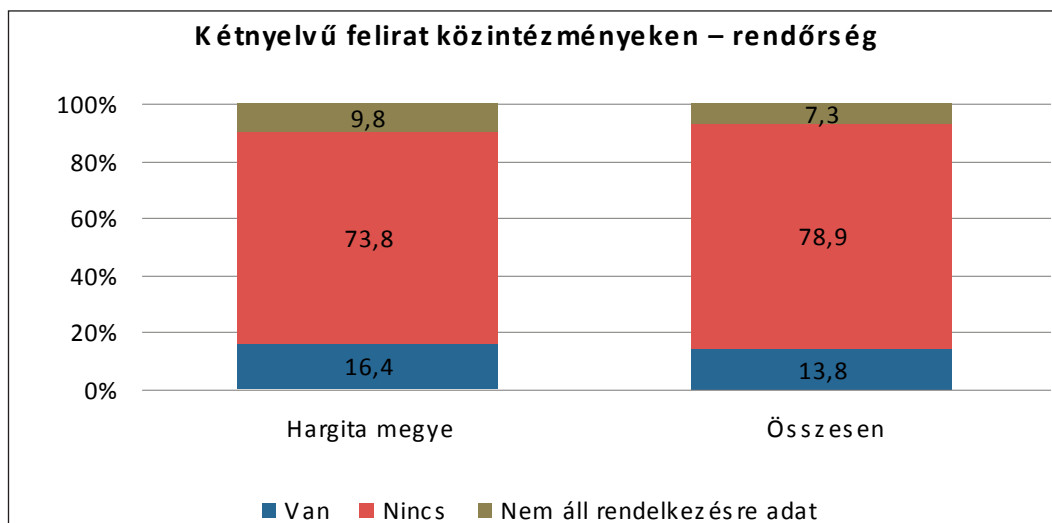
Minden olyan települést megillet a kétnyelvű helységnévtábla használatának joga, ahol a magyarság aránya meghaladja a 20%-ot. Az erre feljogosult Hargita megyei települések az esetek 86%-ban rendelkeznek kétnyelvű helységnévtáblával, így ez az érték majdnem 5%-kal az országos átlag (a települések 90,5%) alatt marad. Azonban figyelmesebben megvizsgálva azt a 25 Hargita megyei esetet, ahol a nyilvántartott magyar ajkú lakosság számaránya ellenére sincs kétnyelvű tábla, elmondható, hogy javarészt földrajzilag elzárt tanyákról van szó, amelyeket sok esetben csupán nyári szállásnak használnak a különféle időszakos munkálatok idején. Ugyanígy számos esetben olyan településről van szó, amely időközben megszűnt (a kétnyelvű helységnévtáblákra vonatkozó előírás az 1992-es településszerkezetet és népesedési viszonyokat veszi figyelembe). Ilyen például az időközben településszerkezetiileg is Csíkszeredához csatolt Csiba.

Azon közigazgatási egységekben, ahol a magyar anyanyelvű lakosság meghaladja a 20%-ot, a törvény lehetővé teszi a különböző közintézmények magyar megnevezéseinek használatát. Kiemelendően fontos felirat az önkormányzati intézmények kétnyelvű táblája.

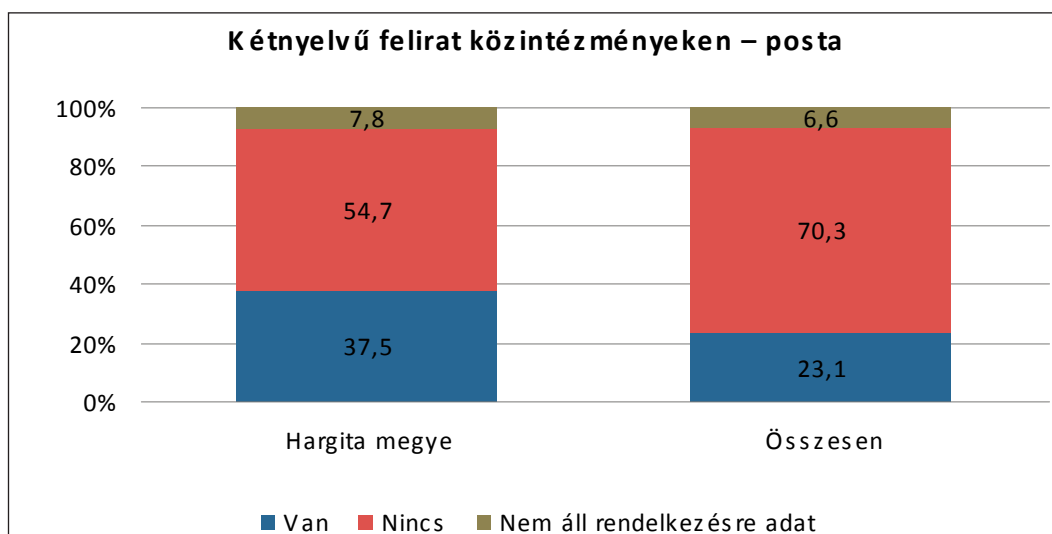

A hivatalok kétnyelvű feliratozása mind a szimbolikus, mind a kommunikatív funkciók miatt kiemelt horderejű. Szimbolikusan azért, mert státuszjelző szerepe van. Jelzi, hogy az illető közigazgatási egységben belül mely nyelveknek – és mely nyelvek beszélőinek – van elismert státusa. Funkcionálisan azért, mert megkönnyíti – esetleg irányítja – a kódválasztást. A felirat ugyanis jelzi, hogy abban az intézményben biztosítják a kisebbségi nyelv használatának feltételeit – legalábbis erre kötelezi őket a törvény –, tehát lehet a magyar nyelvet használni. Országos szinten az esetek több mint 80%-ban található magyar nyelvű felirat a polgármesteri hivatalokon, Hargita megyében pedig két esetben tudjuk biztosan (felelősségének tudatában állította a kérdőívre válaszoló tisztség- vagy tisztviselő), hogy nincsenek kétnyelvű feliratok.

A feliratozásnál maradván érdemes megnézni a nem helyi, hanem központi alárendeltségben, de majdnem minden közigazgatási egységben működő más közintézmények (a posta és a rendőrség) feliratozási jellegzetességeit. Ezek – Hargita megyében mindenképpen – többnyelvű kommunikációs felületek biztosítására, illetve az intézmények kétnyelvű feliratozására kötelezettek.

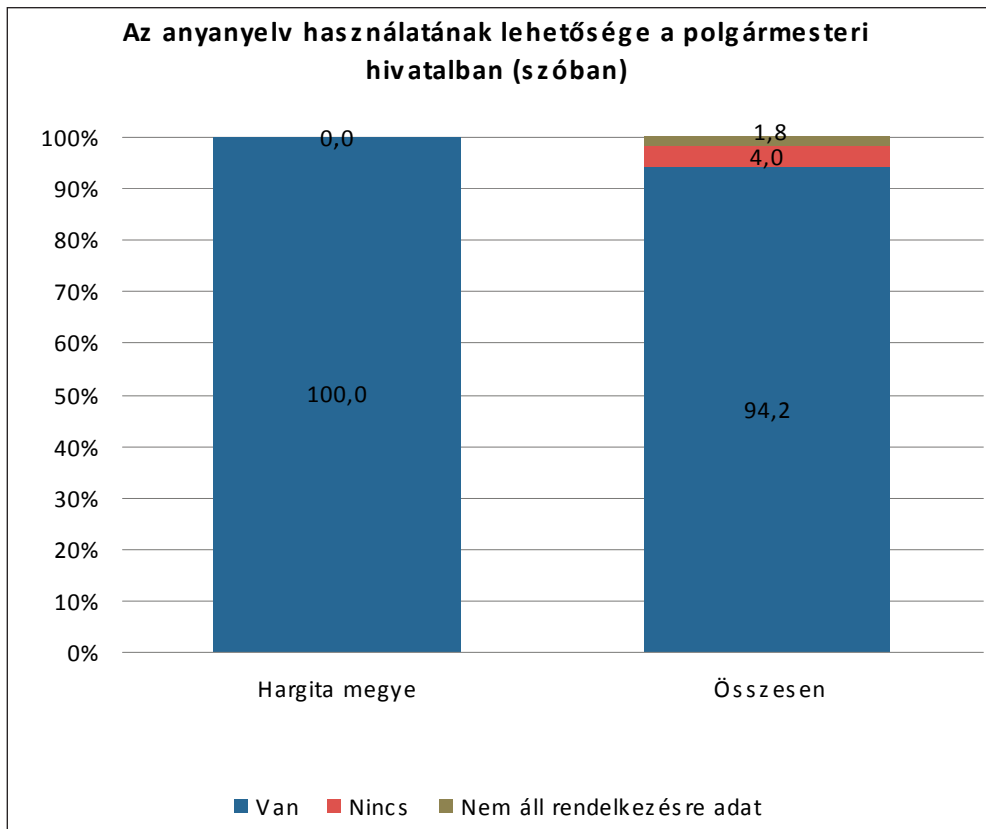

Amint látható, a rendőrség intézményeiben kivételesek a kétnyelvű feliratok. Az országos és a Hargita megyei adatok nem mutatnak számottevő eltérést, mindkét elemzési szinten rendkívül alacsony a rendőrség intézményének épületén a magyar megnevezés használata.

A postahivatalokban nagyrészt hasonló a helyzet, talán csak valamivel jobb. Ez esetben a kétnyelvű feliratok aránya valamivel magasabb, mint a rendőrségnél. Hargita megyében a – magyar nyelv használatára jogosult – erdélyi önkormányzatokhoz képest valamivel jobbák a postahivatalok kétnyelvű feliratainak arányai (37,5% szemben a 23,1%-kal). Ám ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy a nyelvi tájkép szintjén ezek a feliratozások számottevően erősítenék a magyar nyelv szimbolikus státusát.

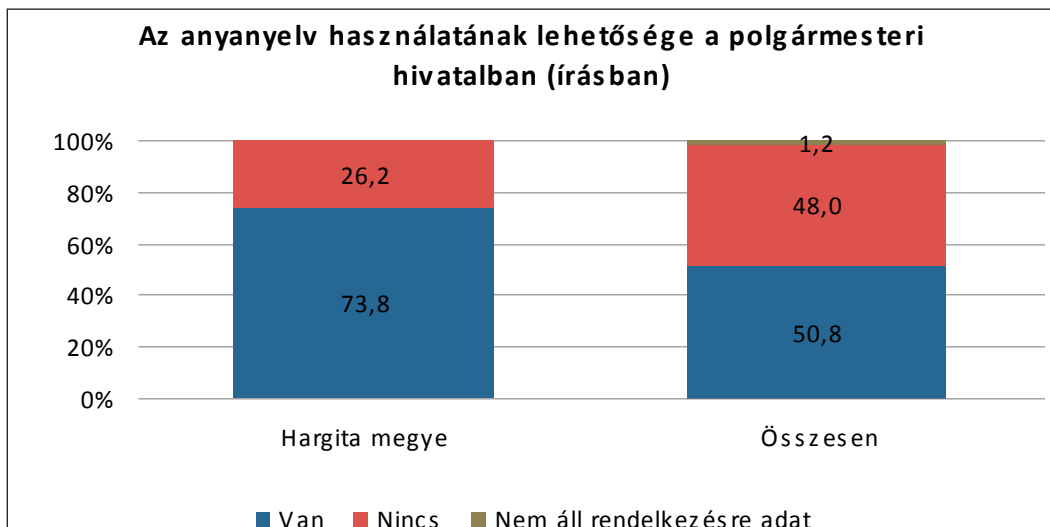
Visszatérve az önkormányzati nyelvhasználat szintjére vizsgáljuk meg: milyen mértékben felelnek meg az önkormányzatok a törvény általános jellegű előírásának, milyen mértékben biztosított a kisebbségi/magyar nyelv szóbeli és írásbeli használata. Első szinten egy általános jellegű kérdései formában fogalmaztunk: rákérdeztünk arra, hogy általában biztosított-e ezen jog gyakorlásának a feltétele. Ez nem utal a joggyakorlás mikéntjére, vagyis arra, hogy miként szervezték meg ezt intézményesen. Például minden közkapcsolatot fenntartó intézmény szintjén alkalmaznak valakit, aki beszél magyarul; vagy csak egy személy ismeri a magyar nyelvet az önkormányzaton belül, és azt használják tolmácként azokban az esetekben, amikor valaki igényli, hogy magyarul szólaljon meg.

A nagyon általános kérdés formájában megfogalmazott felvetésre (egyáltalán, biztosított-e bármilyen formában a lehetősége a magyar nyelv szóbeli használatának az önkormányzati intézmények szintjén) a válaszok egyértelműen pozitívak. A Hargita megyei önkormányzatoknál nem találtunk olyan intézményt, ahol ne lenne legalább egy személy, aki biztosíthatná a magyar nyelv használatát. Erdélyben – ahol a magyarok aránya meghaladja a közigazgatási egység (község, város) népességének a 20%-át – a magyar nyelvnek legalább esetenkénti, alapszintű szóbeli használata általában biztosított. Az érintett közigazgatási egységek mintegy 4% -a nyilatkozta egyértelműen, hogy az önkormányzati intézményen belül nem találtak semmilyen megoldást erre a problémára.

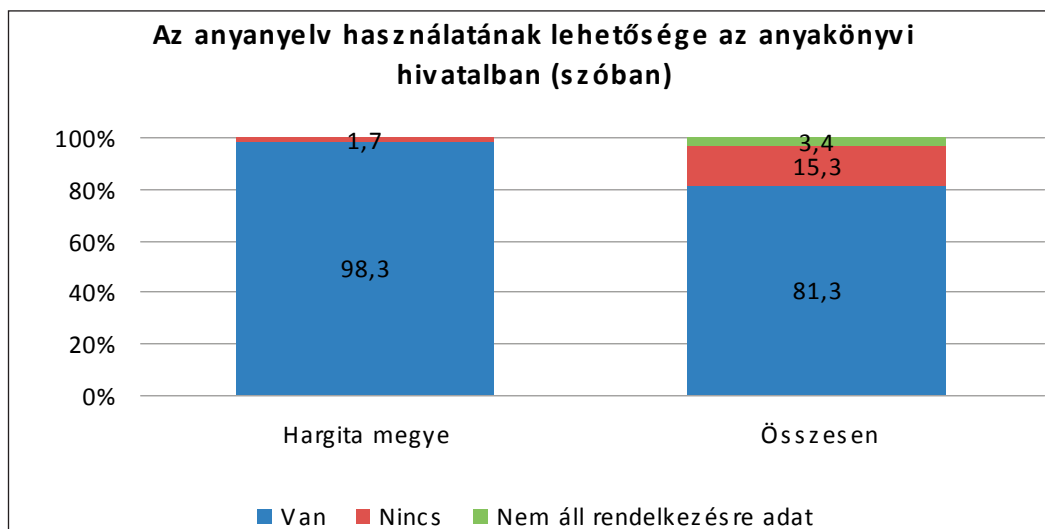
Ami az írásbeliséget illeti, két trend emelhető ki:

- a helyi önkormányzatok a szóbeli használat intézményes jogát sokkal nagyobb mértékben biztosítják, mint az írásbeli használat lehetőségét.
- a Hargita megyei önkormányzatok jelentős (és pozitív) mértékben eltérő képet mutatnak a többi, a magyar nyelv használatának biztosítására kötelezett önkormányzattól.

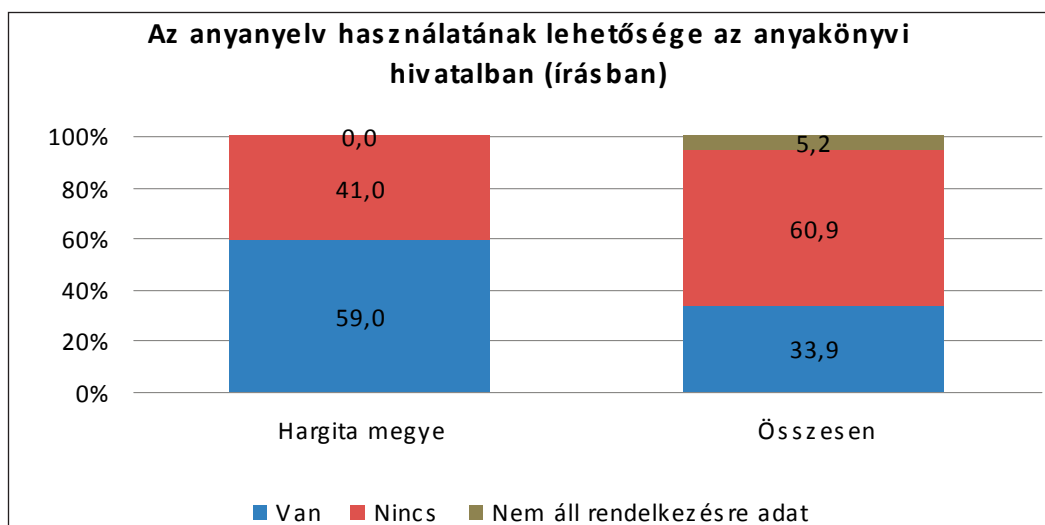

A magyar nyelv írásbeli használata az erdélyi – a magyar nyelv használatára törvényileg kötelezett – polgármesteri hivataloknak csupán a felében, míg a Hargita megyeieknek majdnem háromnegyedében (73,8%-ban) lehetséges. Ismét hangsúlyozandó, a kérdésben nem differenciáltuk a nyelvhasználat biztosításának konkrét megoldási módjait. Az írásbeliség használatának a biztosítása azt is jelentheti, hogy előfordulhatott egyszer, hogy magyar nyelven írt beadványt iktattak, de jelentheti azt is, hogy minden típusnyomtatvány a polgárok rendelkezésére áll magyar nyelven is.

Kiindulva abból, hogy a magyar nyelv szóbeli és írásbeli használatának helyzetképe egyaránt általános, rákérdeztünk néhány konkrétabb intézményes nyelvhasználati helyzetre is.

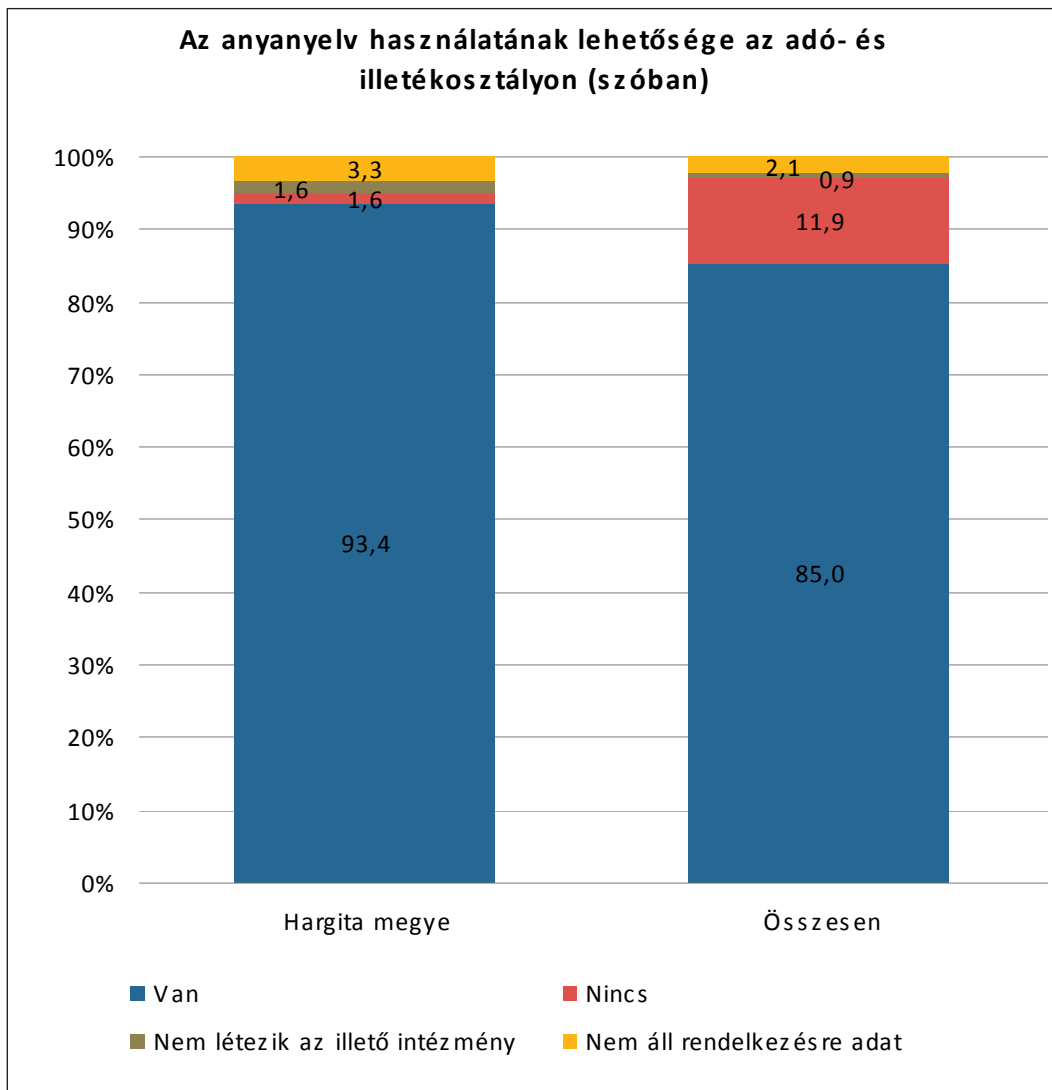

A konkrétabb intézményes helyzetekre való rákérdezés már árnyalja a fentebbi helyzetképet. Az anyakönyvi hivatalokban a szóbeli nyelvhasználat – a Hargita megyei közigazgatási egységekben – egy kivétellel biztosított. Erdély-szinten, ahol a magyarok aránya meghaladja a közigazgatási egység (község, város) népességének a 20%-át, az estek zömében (valamivel több mint 80%-ban) lehetséges a magyar nyelv szóbeli használata.

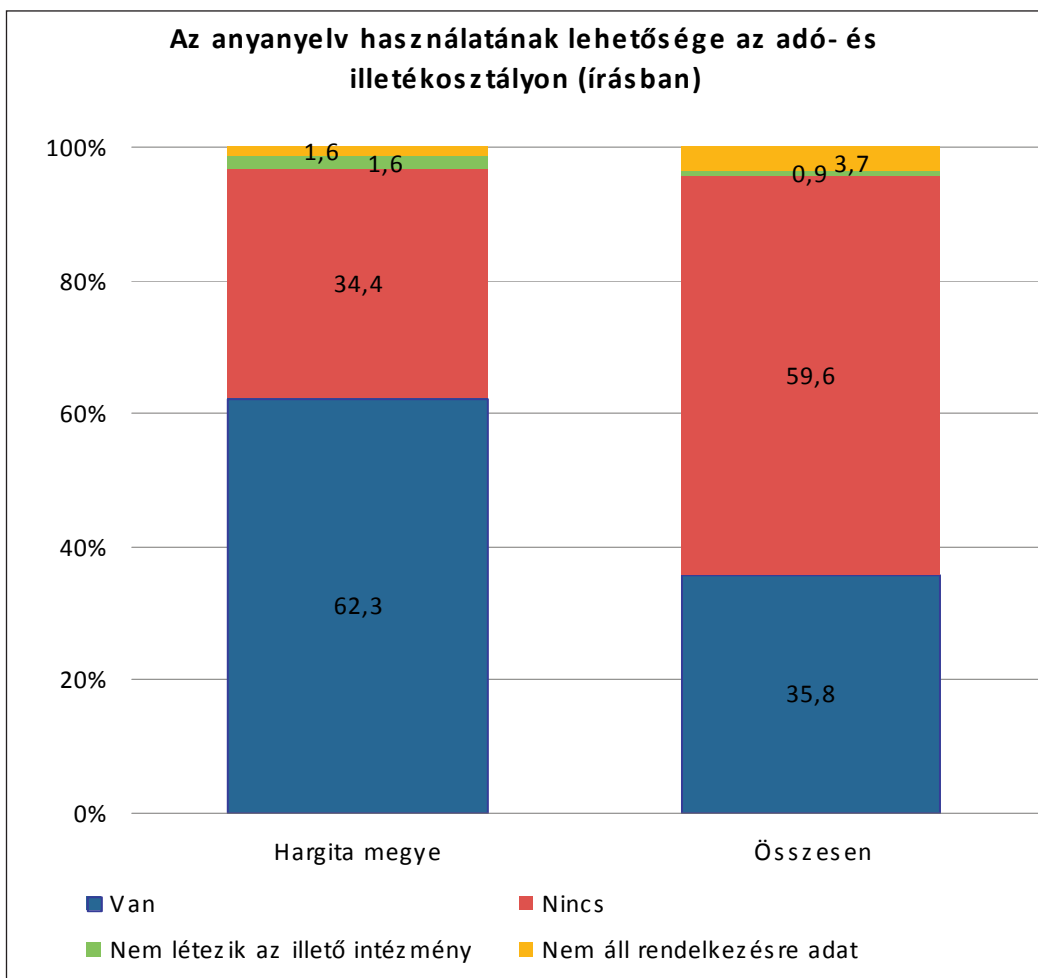

Amennyiben a magyar nyelvű írásbeliségnek a lehetőségeit az anyakönyvi hivatalokban vizsgáljuk, a kép tovább árnyalódik. Hargita megyében ott, ahol a magyarok aránya meghaladja a közigazgatási egység (község, város) népességének a 20%-át, ezen intézmények háromnegyedében biztosított **általában** a magyar nyelv használata. Az anyakönyvi hivatalokban ez már csak közelíti a 60%-ot, igaz, még mindig majdnem duplája az erdélyi magyar nyelv-használatra törvényileg kötelezett közigazgatási egységeknek. Ezek anyakönyvi hivatalainak mintegy egyharmadánál nyílt lehetőség a magyar nyelv írásbeli használatára.

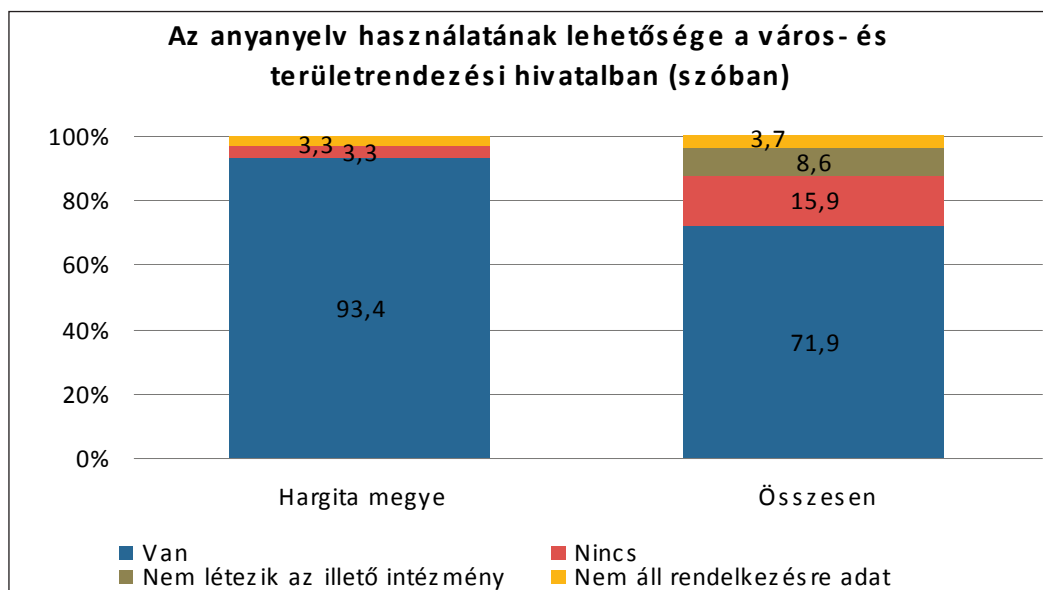
Hasonló helyzetképet kaptunk akkor is, ha a helyi adók és illetékek befizetésével megbízott ügyosztály nyelvi lehetőségeire kérdeztünk rá.

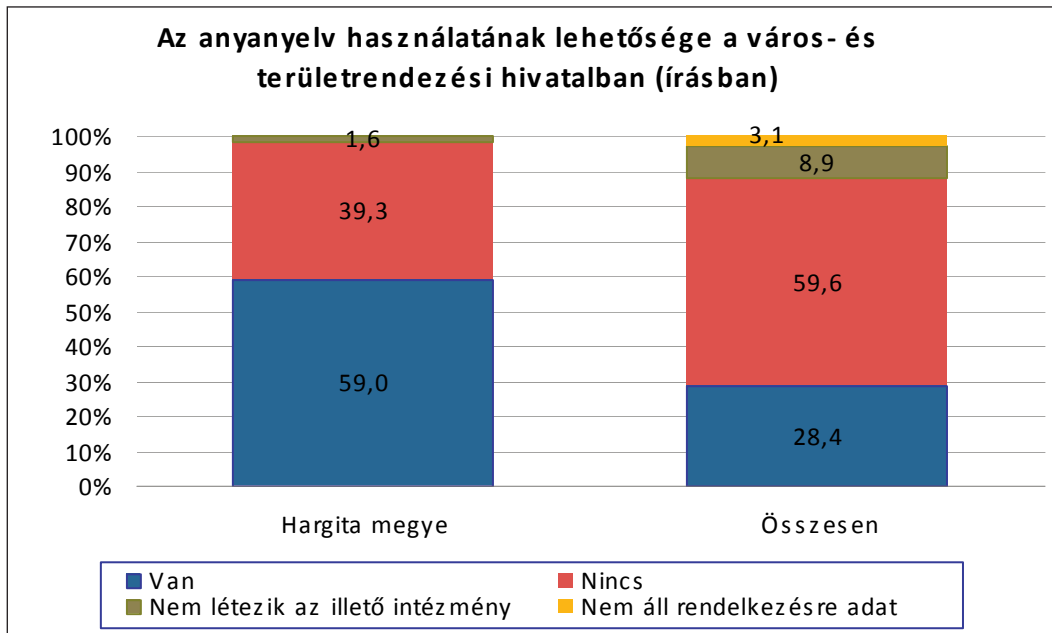

Az adó- és illetékosztályon Harghita megyében írásban körülbelül 30%-kal kevesebb esetben (62,3%) biztosított a magyar nyelvű kommunikáció, mint szóban (93,4%). Az országos átlagok között az ehhez hasonló szakadékok még hangsúlyosabbak: míg a szóbeli magyarnyelv-használat lehetősége az erdélyi magyar nyelv használatára törvényileg kötelezett polgármesteri hivataloknak ezen részlegében 85%-ban biztosított, írásban csupán 35,8%-ban érvényesülnek nyelvi jogaik.

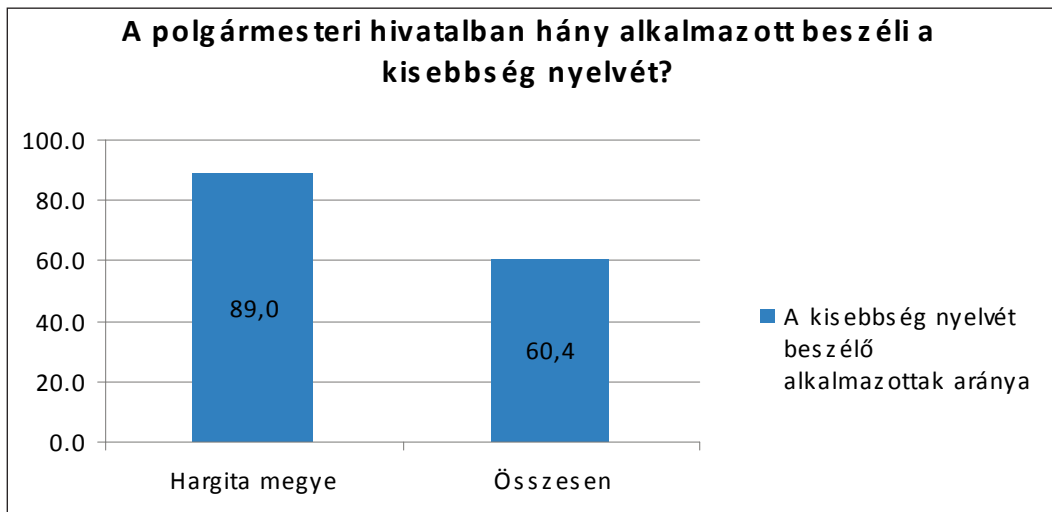

Az alábbi adatokat szemlélve úgy tűnik, egy mintázat működik. A szakosodott önkormányzati hivatalokban – a Harghita megyei magyanyelv-használatra törvényileg kötelezett önkormányzatokban – hozzávetőleg 90%-a esetében biztosított a magyar nyelv szóbeli és hozzávetőleg 60%-ában a magyar nyelv írásbeli használata.

Természetesen a közigazgatási kétnyelvűség mindenekelőtt a nyelvi erőforrások kérdése. A kérdés egyszerű: az önkormányzatoknak rendelkezésére áll-e elegendő kétnyelvű alkalmazott, akik megfelelő szinten ismerik az államnyelv mellett a kisebbségi, azaz a mi esetünkben a magyar nyelvet is. A felmérés során rákérdeztünk az ilyen jellegű önkormányzati nyelvi erőforrásokra is (a polgármesteri hivatal alkalmazottai közül hányan/hány százalékban beszélnek a magyar nyelvet). Mindenekelőtt a telefonos utánakérdezés tanulságaira építve ebben az esetben fontos kiemelni az adatok megbízhatóságának problémáját. Minél nagyobb az önkormányzati tisztviselők állománya az önkormányzat szintjén, annál pontatlanabbak, bizonytalanabbak az adatszolgáltató tisztvisél- vagy tisztviselő becslései. Ezért értelemszerűen csökken adataink megbízhatósága is.

Mind a Harghita megyei, mind pedig az ország többi, a 20%-os magyar kisebbséget meghaladó közigazgatási egységének 93%-ban van szakképzett, magyarul beszélő személyzet. Igaz, van, ahol csak egy alkalmazott ismeri a nyelvet, és van, ahol minden hivatalnok.

Harghita megyében a magyar nyelv használatára törvény által kötelezett polgármesteri hivatalokban a magyarul (is) beszélő hivatalnokok aránya megközelíti a 90%-ot. Országos szinten ott, ahol a magyarok aránya meghaladja a közigazgatási egység (község, város) népességének a 20%-át, a polgármesteri hivatalokban dolgozók kétharmada ismeri a magyar nyelvet is. Hangsúlyozandó, nem magyar nem-

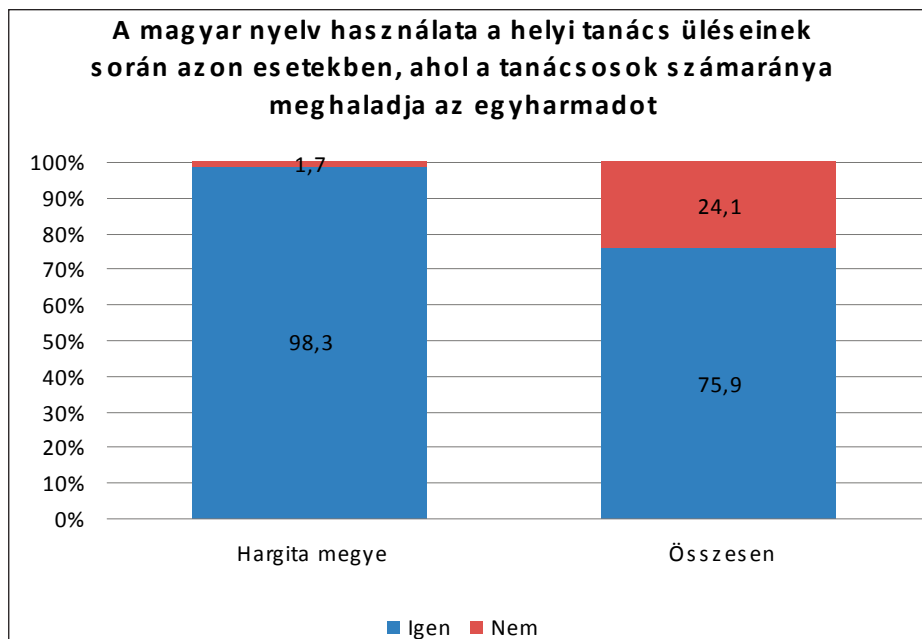

zetiségről van szó, hanem magyar nyelvi készségekről. Hargita megye helyi önkormányzataiban ez jó aránynak mondható, hisz végső soron azokban az önkormányzatokban, ahol a magyar nyelv használatát a törvény előírja, ott általában biztosított a megfelelő nyelvi készségekkel rendelkező személyzet, és ennek volumene is eléggé jelentős ahhoz, hogy valószínűsítse az átfogó magyarnyelv-használat lehetőségét. Ez általában azokra az erdélyi településekre jellemző, ahol a magyar anyanyelvűek aránya meghaladja a 60%-ot (pontosabban egyértelmű a magyar többség). Az ilyen településeken általában a település anyanyelvi arányaival párhuzamosan alakul a polgármesteri hivatalokban alkalmazott személyeknek a nyelvi készségek szerinti összetétele. Problémák a 20–60%-os magyar részarányú településeken vannak. Itt egyrészt a magyarul beszélő önkormányzati hivatalnokok részaránya messze lemarad a település magyar ajkú népességének részarányától, és sok esetben nem ér el egy olyan – legalábbis intuitíve megállapítható – kritikus tömeget, amely szükséges és elégséges az átfogó magyarnyelv-használat biztosításához. Így joggal feltételezhető, hogy ezekben a helyzetekben a magyar nyelv szóbeli használata inkább kivételszámba megy, és ha (történetesen) akad is olyan személy, aki élni szeretne az anyanyelvhasználat jogával, valószínűleg körülményesen, egyfajta rögtönzött tolmácsolás igénybevételével oldják meg ezt a kérését. Ilyen helyzet két-három Hargita megyei önkormányzatra jellemző.

Nagyon eltérő annak az értelmezése is, hogy mit jelent az, hogy valaki ismeri a magyar nyelvet. Jelentheti azt, hogy érti a nyelvet, de nem beszél jól. Jelentheti azt, hogy érti is és beszél is a köznapi nyelvet, de nehézségekbe ütközik, amennyibe partikuláris témákról kell beszélnie, esetleg még nagyobb nehézségekkel szembesül, ha írásban kell magyar nyelven kommunikáljon. Vagyis habár a mindennapi kérdésekről folyékonyan beszél, a szakmai – a mi esetünkben az önkormányzati ügyvitel szakmai jellegű – fogalmakat nem magyar nyelven sajátította el, így – legjobb esetben – magyar nyelvi bizonytalansággal szembesül (nem tudja, miként kell magyarul helyesen mondani egy szakkifejezést). A szóbeli kommunikáció során általában ez nem jelent gondot, hisz a kódkeverés (a magyar nyelvű beszédbe román kifejezések beültetése), a kódváltás (adott témánál átvált román nyelvre), esetleg a pontatlan, bizonytalan, esetleges – és végső soron szakszerűtlen – magyarszó-használat számos esetben társadalmilag elfogadott. Írásbeli közléskor azonban más a helyzet. A bürokrácia világában a szóbeli kommunikáció általános, orientatív szerepű, informatív és végső soron informális jellegű, míg az írásbeli beszédhelyzet formális, jogi, közigazgatási következményekkel járó kommunikációs forma. Vagyis az írásbeli kommunikáció során az elvárás a precíz, szakszerű, nyelviileg helyes, lényegre törő, hozzáértést bizonyító, félreértéseknek teret nem adó szöveg rögzítése. A magyar nyelv ismerete – akár a magyar anyanyelvűek esetében – sem jelenti a magyar nyelvű ügyviteli nyelvezet problémamentes használatát, és főleg nem írásban. Az imént bemutatott a) nyelvi hiányosságra még rátehető b) szervezeti, c) politikai és a d) nyelvi státussal kapcsolatos vonatok is, melyek (együttes vagy elkülönülten érvényesülő) hatása a kisebbségi írásbeli nyelvhasználatnak a szóbelinél nagyobb mértékű visszafogottságát eredményezik. *Szervezeti jellegűek* például azok az aggályok, amelyek a dokumentumok bürokratikus útvonala kapcsán merülhetnek fel, vagyis azzal kapcsolatosak, hogy az adott beadvány például olyan személyhez jut el, aki nem tud vagy nem tud eléggé magyarul. *Politikai okokról* akkor beszélünk, amikor a nemzeti érzékenységek borzolását és az esetleges többségi nemtetszés elkerülése végett mondanak le az egyébként arra jogosultak a magyar írásbeliségről. *Státussal kapcsolatosak* azok a megfontolások, amelyek a román nyelv jogilag rögzített hivatalosságát a magyar nyelv korlátozott és sokszor vitatott státusával vetik össze, és megfontoltabbnak tartják a „hivatalosabb” nyelv használatát.

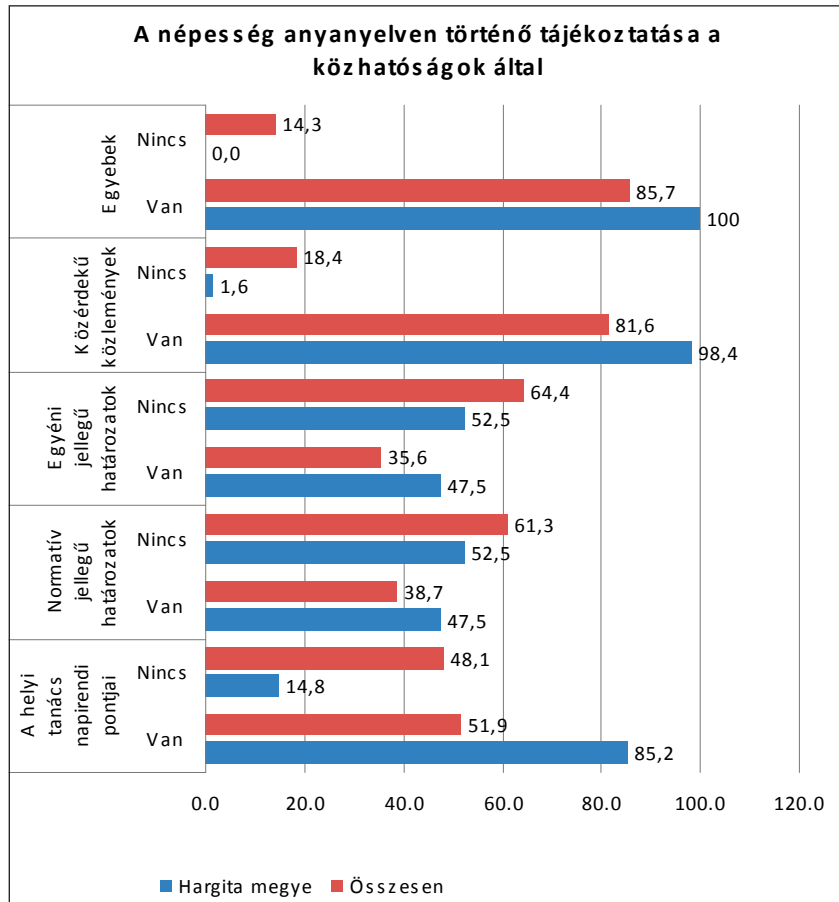
Látványos az írásbeliség visszafogottabb érvényesülése akkor, amennyiben azt vizsgáljuk: milyen mértékben működik az önkormányzati szóbeliség és írásbeliség.

A fentebbi kérdések arra világítottak rá, hogy elvben lehet-e szóban és írásban használni a magyar nyelvet az önkormányzatokban. Ez nem jelenti, hogy használták is, csak annyit, hogy adottak az előfeltételei. Az alábbiakban arra kérdeztünk rá, hogy az utóbbi egy évben előfordult-e az alábbi helyzetekben magyar nyelvű szóbeli vagy írásbeli közlés.

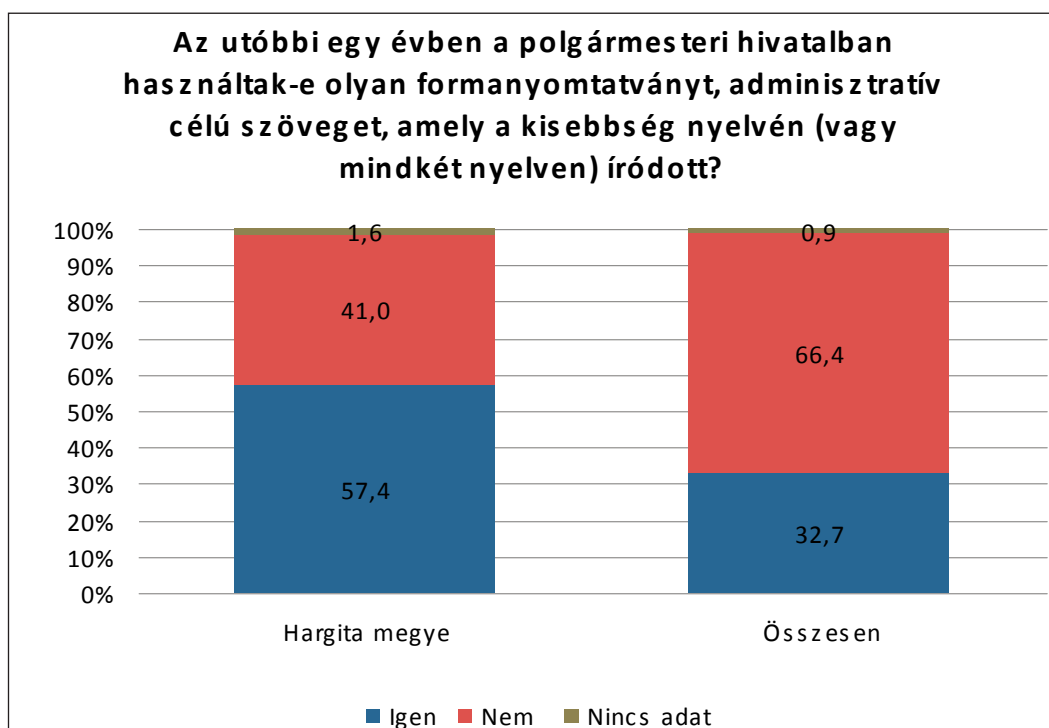

A Helyi Tanács ülésein abban az esetben nyílik lehetőség a magyar nyelv használatára, amennyiben a magyar anyanyelvű tanácsosok aránya meghaladja az egyharmados arányt. Hargita megyében majdnem minden megvizsgált Helyi Tanácsban használják a magyar nyelvet. Általában azokban a Helyi Tanácsokban fordul elő, ahol a magyarul szólás joga megilleti a képviselőket, ott az esetek háromnegyedében éltek is ezzel a joggal (ismételten hangsúlyozzuk: legalább egy alkalommal az utóbbi egy évben).

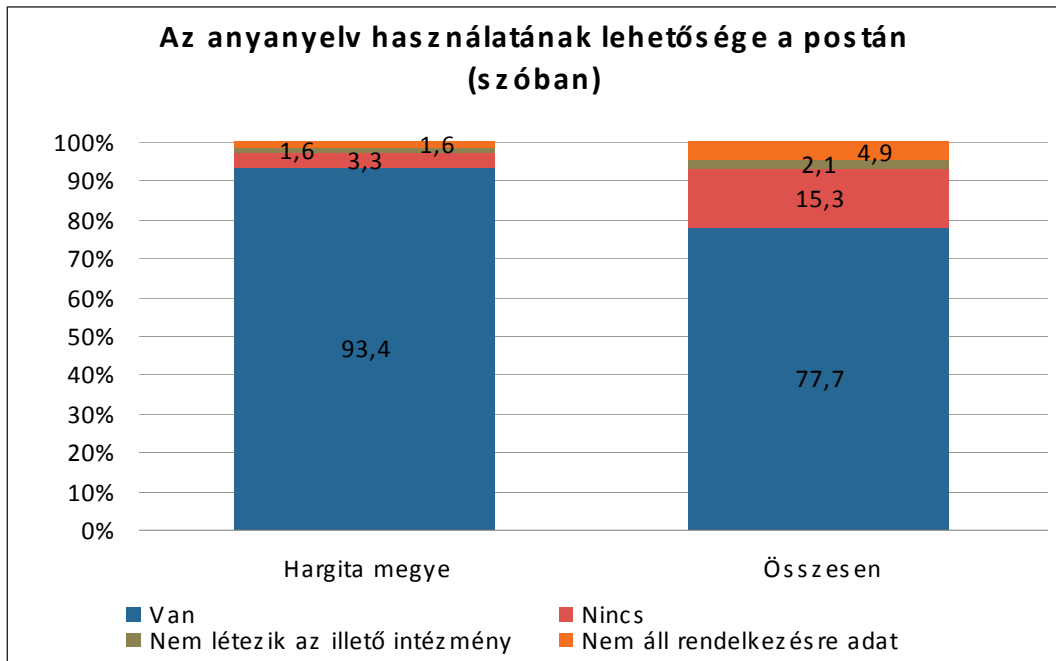
Az írásbeliséget illetően a helyzet már visszaigazolja azt, hogy ez a kifejezési forma messze lemarad a szóbeliségtől.

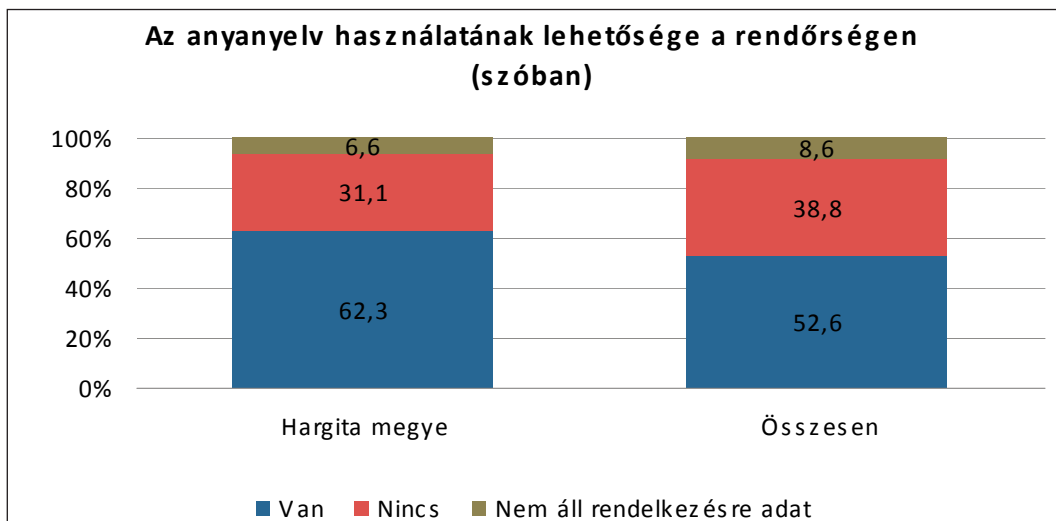
Például a Helyi Tanácsok napirendi pontjainak a közlésénél már látványosak a különbségek. Míg Hargita megye azon önkormányzatai közül, ahol törvényileg megengedett a magyar nyelv használata, csak egy esetben nem szóltak meg magyarul a tanácsüléseken, de már kilenc önkormányzatnál (14,8%) fordult elő az, hogy nem tették közzé (ismételten hangsúlyozzuk: legalább egy alkalommal az utóbbi egy évben) a Helyi Tanács napirendi pontjait magyar nyelven. Erdély-szinten az önkormányzatok fele élt ezzel a lehetőséggel. Valamivel jobb a helyzet a közérdekű közlemények esetében. De sokkal rosszabb a határozatok közlésében, lett légyen szó a polgármester vagy valamelyik hivatalnok által ellenjegyzett egyéni vagy a tanács által hozott, az egész közösséget érintő normatív határozatokról. Hargita megyében a hivatalok kevesebb mint fele, Erdélyben hozzávetőleg egyharmada bocsátott ki magyar nyelven ilyen jellegű dokumentumot. Általában (az elvben mindenki által hozzáférhető) kétnyelvű típusnyomatványok vagy más, magyar nyelven létező szövegminták (például határozatok) használata is igen alacsony. Igaz, kiemelendő, hogy Hargita megyében talán a legnagyobb e téren az érdeklődés.

A Helyi Tanácsoknak kiküldött kérdőívekbe nemcsak közvetlenül a helyi önkormányzat hatáskörébe tartozó, hanem az illető településeken működő intézmények – kisebbségekkel szembeni – nyelvhasználati jellegzetességeire is rákérdeztünk. A válaszoknak az intézményen belüli tudás vagy informálódás volt az alapja. Más intézményeknél inkább a válaszadó általánosabb ügyféli, helybéliségéből adódó tapasztalataira alapoztunk. Vagyis a rendőrség és a posta esetében csak annyiban relevánsak a válaszok, amennyiben a válaszadó önkormányzati tisztség- vagy tisztviselőként rálát, tapasztalja ezeknek az intézményeknek a működését. Másképp fogalmazva: az önkormányzati intézmények működésével kapcsolatban intézményi tényeket próbáltunk rögzíteni, a posta és a rendőrség kapcsán a – változó tartalmú – ügyféli tapasztalatok alapján kialakult képet. Ezért ez utóbbi adatok megbízhatósága kisebb az önkormányzati kisebbségi nyelvhasználati alkalmazkodásra vonatkozó adatokénál.

Hargita megyében a postán a magyar nyelv használata alkalmazkodik a vizsgált települések nyelvi valóságaihoz. Vagyis kivételesnek számít az – összesen három esetről számoltak be –, ha a postai alkalmazottak nem beszélik a magyar nyelvet. Ez nagymértékben jellemző azon erdélyi településekre is, amelyekben a törvény előírja a magyarnak mint kisebbségi nyelvnek a használatát. A rendőrséggel kapcsolatban a magyar nyelv szóbeli használatának valamilyen fokú biztosításáról számoltak be az esetek 62%-ban. Vagyis az önkormányzatok majdnem kétharmadában.

Az írásban történő kommunikáció lehetősége ezen intézményekben is alacsonyabb. A rendőrségre vonatkozóan Hargita megyében az esetek 28%-ban számoltak be ilyen jellegű helyzetekről, míg azon erdélyi településeken, ahol a magyarnak mint kisebbségi nyelvnek a használatát biztosítani kötelesek, 15,3%-ban. A postai hivatalokban az írásbeli magyarnyelv-használat előfordulása nagyjából megfelel azoknak a mintáknak, amelyeket az önkormányzatok különböző hivatalaiban regisztráltunk.

A kisebbségi jogokra vonatkozó törvény alkalmazása Hargita megyében a dekoncentrált intézményekben – módszertani felvezető

A kutatás elemzési egysége/populációja

A kutatásnak kettős célja volt: megpróbáltuk felmérni a *kétnyelvűség feltételeinek biztosítását* a Hargita megyei dekoncentrált intézményekben, majd a *kétnyelvűség tulajdonképpeni használatát, mikéntjét a Hargita megyei magyar anyanyelvű lakosság dekoncentrált intézményekkel való kommunikációjában*.

A dekoncentrált intézmények esetében teljes körű lekérdéztést céloztunk meg. Kutatásunk kezdetekor az intézmények listáját⁶ a Hargita megyei Prefektúra honlapjáról töltöttük le, ez 64 dekoncentrált intézményt tartalmazott. 2009 októberében azonban a dekoncentrált intézmények átszervezésének köszönhetően változás történt. Az új, dekoncentrált intézményeket összesítő lista 48 intézményt tartalmaz. Egyes intézmények megszűntek, mások adminisztratív besorolása megváltozott.

Úgy döntöttünk, hogy érdemes megismerni azoknak az intézményeknek a helyzetét is, amelyek a fent említett változásoknak köszönhetően az adatfelvétel pillanatában közjogi értelemben nem tartoznak jelenleg a dekoncentrált intézmények közé. Az ok egyszerű: gyakorlatilag az adatfelvétel pillanatáig ugyanazon törvényes keretek által meghatározott nyelvi gyakorlatokat alakítottak ki, mint azok, amelyek a felvétel időpontjában is formális értelemben a központi kormányzat megyei szinten kirendelt intézményeként működtek.

Ebből a megfontolásból az általunk összeállított és kutatásunk kiindulópontját képező intézménylista 67 intézményt tartalmaz, ebből 48 jelenleg hivatalosan elismert és nyilvántartott dekoncentrált intézmény, míg 19 a dekoncentrált intézmények régi listájáról származik.

A népességi nyelvhasználatot illetően mintavételhez folyamodtunk: először szakértői mintavételt alkalmazva kiválasztottunk öt olyan intézményt, ahol jelentős volumenű a közönségforgalom, majd minztát vettünk ennek az öt intézetnek az ügyfeleiből.

A magyar lakosság kommunikációs lehetőségeit és gyakorlatát a következő intézmények esetében mértük:

1. Hargita Megyei Munkaerő-elhelyező Ügynökség – Agenția Județeană de Ocupare a Forței de Muncă Harghita
2. Hargita Megyei Egészségbiztosító Pénztár – Casa de Asigurări de Sănătate a Județului Harghita
3. Hargita Megyei Nyugdíjpénztár – Casa Județeană de Pensii
4. Hargita Megyei Cégbíróság - Oficiul Registrului Comerțului de pe Lângă Tribunalul Harghita
5. Hargita Megyei Közpénzügyek Vezérigazgatósága – Direcția Generală a Finanțelor Publice Harghita

Egy intézményen belül 50 embert kérdeztünk meg. Az öt intézetben így összesen 250 kérdőívet töltöttünk ki. Ügyeltünk arra, hogy egy intézményen belül olyan válaszadókat kérdezzünk meg, akik a legutóbbi népszámláláskor magyarnak vallották magukat és akik felnőttek, tehát 18 évesek vagy annál idősebbek.

A kutatás mérőeszközei

A nyelvi jogok használati feltételeinek, majd a nyelvi jogok tulajdonképpeni használatának, gyakorlatának mérésére három kérdőívet dolgoztunk ki.

Az A és C típusú kérdőív⁷ az intézmények által biztosított jogokat, anyanyelv-használati lehetőségeket méri. Az A típusú kérdőív tartalmazza a dekoncentrált intézmény adatait majd a kétnyelvű feliratok meglétére, az intézmény közönségével való kommunikáció nyelvére és a kétnyelvű típusnyomtatványok használatának gyakorlatára vonatkozó kérdéseket. A C típusú kérdőív a telefonos lekérdéztés (A típusú kérdőív) helyszínen való ellenőrzésére szolgál.

6 Lásd a 2-es mellékletet: *Intézménylista. 1–48-ig: dekoncentrált intézmények, 49–67-ig: megváltozott státusú közintézmények, a régi listáról*

7 Lásd 3-as melléklet: Chest. A: *Aplicarea legislației cu privire la utilizarea limbilor minorităților naționale la nivelul instituțiilor deconcentrate din jud. Harghita*, C kérdőív *Az A kérdőív felülvizsgálására*

A B típusú kérdőív⁸ méri a Hargita megyei magyar populáció dekoncentrált intézményekkel anyanyelven történő kommunikációs mintáit, gyakorlatát. Ebben az intézmények által nyújtott szolgáltatások nyelvére, az esetleges román nyelven zajló kommunikációs nehézségekre, a magyar nyelv adminisztrációban történő használatával szembeni igényekre kérdeztünk rá.

Az adatgyűjtés folyamata

Az adatgyűjtés több lépésben valósult meg:

1. Első körben értesítő levelet küldtünk a dekoncentrált intézmények vezetőihez, majd október 15–november 6. között az A típusú kérdőív telefonos lekérdezésére került sor.

2. A B és C típusú kérdőívek kitöltése síkszeredai terepen zajlott, kérdezőbiztosaink október 30–november 4. között személyesen kérdezték meg a 250 interjúalanyt, és személyesen mentek el minden intézmény székhelyére leellenőrizni a kétnyelvű feliratok és formanyomtatványok meglétét.

A kutatás lefedettsége

A dekoncentrált intézmények esetében (A típusú kérdőív) az elért válaszadási arány 76,1%-os.

B típusú kérdőívből sikerült begyűjtenünk az általunk kitűzött 250-es számot.

C típusú kérdőívet 61-et sikerült a terepen dolgozó kérdezőbiztosoknak kitölteniük. Ez 91%-os válaszadási arányt jelent.

Hibaforrások

A kutatás lefedettsége

16 intézményről nem sikerült A típusú kérdőívet kitöltenünk.

hiány oka/ intézmény státusa	dekoncentrált intézmények – új lista	megváltozott státusú intézmények – régi lista	összesen
visszautasítás	6	5	11
nem elérhető	1	2	3
megszűnt	0	2	2
összesen	7	9	16

Dekoncentrált intézmények, melyekről nem rendelkezünk adatokkal:

Agenția Națională pentru Locuințe – Oficiul Teritorial Harghita (Országos Lakásügynökség Hargita Megyei Kirendeltsége)	nem elérhető
Autoritatea Rutieră Română – Agenția Harghita (Román Közúti Hatóság Hargita Megyei Ügynöksége)	visszautasítás
Centrul de Prevenire, Evaluare și Consiliere Antidrog Harghita (Hargita megyei Kábítószerprevenációs, Felmérő és Tanácsadási Központ)	visszautasítás
Inspectoratul de Jandarmi Județean Harghita (Hargita Megyei Csendőrfelügyelőség)	visszautasítás
Inspectoratul Județean de Poliție Harghita (Hargita Megyei Rendőrfelügyelőség)	visszautasítás
Oficiul de Mobilizare a Economiei și Pregătirea Teritoriului pentru Apărare Harghita (Gazdasági Mozgósító és Védelmi Iroda Hargita Megyei Kirendeltsége)	visszautasítás
Oficiul Registrului Comerțului de pe lângă Tribunalul Harghita (Hargita Megyei Cégbírórság)	visszautasítás

8 Lásd 4-es melléklet: *A kisebbségi jogokra vonatkozó törvény alkalmazása Hargita megyében*

Megváltozott státusú közintézmények a régi listáról, amelyekről nem rendelkezünk adatokkal:

Agencia Națională de Reglementare a Serviciilor Publice de Gospodărire Comunală – Agenția Teritorială Alba-Iulia – Biroul Harghita (Közösségi Szolgáltatásokat Szabályzó Országos Hatóság Gyulafehérvári Területi Ügynökségének Hargita Megyei Irodája)	nem elérhető
Centrul Militar Județean Harghita (Hargita Megyei Katonai Parancsnokság)	visszautasítás
Garnizoana Militară Miercurea Ciuc (Csíkszeredai Katonai Helyőrség)	visszautasítás
Inspectoratul General pentru Comunicații și Tehnologia Informației – Centru Local de Control Harghita (Kommunikációs és Információtechnológiai Országos Főfelügyelőség Hargita Megyei Központja)	megszűnt
Oficiul Teritorial pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii și Cooperație Târgu-Mureș – Centrul Teritorial Harghita (Kis- és Közepes Vállalkozások Marosvásárhelyi Területi Irodájának Hargita Megyei Fiókja)	megszűnt
Serviciul de Informații și Protecție Internă Harghita (Román Hírszerző Szolgálat Hargita Megyei Kirendeltsége)	visszautasítás
Petrom – Sucursala PECO Harghita (Petrom – Hargitai Fiók)	nem elérhető
E-On Gaz România – Centrul Operațional Miercurea Ciuc (E-On Gáz Románia – Műveleti Központ Csíkszereda)	visszautasítás
Romtelecom – Departamentul Centru Harghita (Romtelecom – Központi Hivatal, Hargita megye)	visszautasítás

Hat intézmény esetében nem sikerült *C típusú kérdőívet* kitöltenünk, ezek közül kettő az aktuális dekoncentrált intézmények listájáról származik, a többi a régi listáról.

B típusú kérdőívet 250-et gyűjtöttünk be, ezzel elérve az általunk kitűzött célt.

A szerzett adatok megbízhatósága, teljessége

A és C típusú kérdőív: A kutatás alatt egy levelet juttattunk el az illetékes dekoncentrált intézményekhez, amelyben arra kértük az adott intézmény vezetőjét, nevezzen ki egy, a kérdőív kitöltéséért és az abban közölt adatok pontosságáért felelős személyt.

A kinevezett személyek által közölt adatok pontosságát, valóságosságát nem állt módunkban teljes mértékben ellenőrizni, ezért állításaink az általuk közölt adatokra támaszkodnak. Habár a C típusú kérdőív ennek a hibalehetőségnek a kiküszöbölését, csökkentését szolgálta, voltak olyan információk is, amelyeket kérdezőbiztosaink nem ellenőrizhettek le a helyszínen.

Hibaforrásként még megemlíthetjük a helytelenül vagy hiányosan kitöltött kérdőívek arányát (a feldolgozásnál ezt minden egyes változó esetében külön megmutatjuk), akár a kérdőíveken belül válasz nélkül hagyott kérdések arányát. Ezek szintén torzítják eredményeinket. A *B típusú kérdőív* esetében a mintavételi eljárásból vagy ennek kérdezőbiztosok általi be nem tartásából is származhatnak torzulások.

Kiemelendő, hogy mindenekelőtt a katonai, védelmi, rendfenntartással megbízott intézmények, illetve a részben állami tulajdonban levő gazdasági jellegű szolgáltatásokat ellátó vállalatok nem válaszoltak a kérdéseinkre. Előzetes kutatási tapasztalatok alapján elmondható, hogy a katonai, rendészeti feladatokat ellátó intézmények sajátos információszolgáltatási rezsimben működnek. Nem rendkívüli, hogy visszautasítják a kérdőíves adatszolgáltatást. Ugyanakkor keveset tudunk ezen intézmények nyelvi rezsimjéről. Tudjuk, hogy a rendőrség próbált toborozni magyarul beszélő személyzetet (és valamilyen sikert elkönnyelhetünk az adataink alapján). A többi érintett intézmény nyelvi rendjét illetően nincs olyan információnk, amely arra engedne következtetni, hogy valamilyen mértékű, a helyi többnyelvűséghez alkalmazkodó intézményes nyelvpolitika volna rájuk jellemző.

A részben állami tulajdonban levő gazdasági jellegű szolgáltatásokat ellátó vállalatoknak viszonylag kiterjedt az ügyfélszolgálatuk, nagy felületen érintkeznek a lakossággal, tehát az ezeken belüli, nyelvpolitikára vonatkozó információk hiánya eléggé problematikus. A jóhiszeműséget megelőlegezve inkább azt feltételezzük, hogy ezen intézményeknél inkább az a probléma, hogy kiterjedt hálózatban működnek a megye területén. Számos alkalmazottuk lát el ügyfélszolgálati feladatokat, és mivel eddig nem foglalkoztak szisztematikusan a belső, intézményszintű nyelvpolitikával, nem tudtak egyértelmű adatokat szolgáltatni. És az is idetartozik, hogy a kérdőívünk nem a nagy területi lefedettséggel, számos kihelyezett egységgel működő szervezetek nyelvi működési sajátosságainak a felmérésére készült.

A kisebbségi jogokra vonatkozó törvény alkalmazása Hargita megyében a dekoncentrált intézményekben – adatok bemutatása és kiértékelése

Egészen pozitív nyelvhasználati kép körvonalazódik, amennyiben az intézmények által küldött válaszok alapján írjuk körül a nyelvhasználati helyzetet. A beérkezett válaszok az önkormányzati nyelvhasználatához hasonló megyeszintű képet körvonalaznak. Vagyis majdnem totálisan biztosított a szóbeli nyelvhasználat elvi lehetősége, és az intézmények kétharmadában előfordult, tehát lehetséges – ami nem jelenti, hogy állandósult és a közönség számára egyértelműen bejáratos – a magyar nyelv írásbeli használata.

Az utóbbi évben használták-e a magyar nyelvet az intézmény keretén belül közösségkapcsolatokban?

	Igen		Nem	
	N	%	N	%
Írásban	32	65,3	17	34,7
Szóban	50	98,0	1	2,0

Ezt igazolja vissza a kétnyelvű feliratok helyzete. A Hargita megyei dekoncentrált intézmények több mint fele kihelyezett magyar nyelvű feliratokat azokra az épületekre – esetleg azokon belül –, amelyekben működnek.

A kétnyelvű feliratok helyzete:

	Az intézmények telefonon való lekérdezése során gyűjtött adatok				Kérdezőbiztosok által személyesen leellenőrzött esetek			
	Van		Nincs		Van		Nincs	
	%	N	%	N	%	N	%	N
Magyar nyelvű feliratok az épületen	56,9	29	43,1	22	67,4	31	32,6	15
Magyar nyelvű feliratok az épületen belül	66,0	33	34,0	17	76,6	36	23,4	11
Magyar nyelvű feliratok a hirdetőablákon	53,1	26	46,9	23	32,6	15	67,4	31

A kétnyelvű nyilvános feliratozás bizonyos eseteiben a kérdezőbiztosok által leellenőrzött helyzetkép tekinthető a mérvadóbbak (átfogóbbak és – végső soron – megbízhatóbbak). A kérdezőbiztosok által megvizsgált intézmények kétharmadánál találtunk külső kétnyelvű feliratozást, és hozzávetőleg háromnegyedénél épületen belüli feliratozást. Tehát azt lehet állítani, hogy a megvizsgált dekoncentrált intézmények nagy többségben – majdnem 80%-ban – magyar nyelven is kiírják az intézmény megnevezését. Többnyire gyakorlati kérdés, hogy épületen belül vagy kívül (van, ahol anynyi intézmény működik egy épületen belül, hogy nehezen megvalósítható a külső feliratozás). Ugyancsak az intézetek kétharmada az ügyfél-tájékoztatásra kialakított hirdetőfelületeken használja a magyar nyelvet is. A hirdetőablak esete bonyolultabb. Az intézetek több mint fele állítja, hogy él ezzel a gyakorlattal, míg a kérdezőbiztosok alig az intézetek egyharmadánál találtak a hirdetőablakon ilyen nyelvű szövegeket. Valószínűsíthető, akik az intézet részéről kitöltötték a kérdőívet, átfogóbb vonatkozási időperiódusban gondolták át a választ (egyáltalában valaha az intézet történetében vagy az általuk belátott periódusban volt magyar nyelvű hirdetőablak), a kérdezőbiztosok meg egy pillanatnyi tényállást konstatáltak. Mindenképpen a kérdezőbiztosok által észlelt valóság a jelzésértékű, hisz arra enged következtetni, hogy bár az intézmények kétharmadában általában folyik (elvben lehetséges) valamiféle kétnyelvű írásbeli kommunikáció, csak az intézmények egyharmadánál állandósult bejáratos gyakorlat a formalizált kétnyelvűség. Még egyszer kihangsúlyozandó, azért fontosak az ilyen jellegű (hirdetőablakon használt) magyar nyelvi tájékelemek, mivel: a) irányítják a kódválasztást az intézményen belül (meg lehet-e szólalni magyarul az illető intézményben), b) jelzik az intézmény identitását, pontosabban azt, hogy milyen mértékben kizárólag állami, és milyen mértékben alkalmazkodott a helyi nyelvi valóságokhoz.

A dekoncentrált intézmények által kialakított külső nyelvi tájkép (feliratok, hirdetések stb.), pontosabban a többnyelvű feliratozás helyzete valamelyest, igaz, nem számottevően, de javulhat a közeljövőben. Azon központi kormánzatnak alárendelt közintézmények, amelyek válaszoltak a kérdőívünkre, és ahol hiányzott a kétnyelvű felirat, kb. egyötöde szándékozik változtatni ezen a helyzeten. Néhány esetben a belső feliratozásra, illetve a hirdetőtáblák kétnyelvűsítésére is sor kerülhet.

Amennyiben a kétnyelvű feliratok hiányoznak, történtek-e intézkedések a helyzet megváltoztatása céljából a következő esetekben:

	Igen		Nem		Nem érvényes	
	%	N	%	N	%	N
Magyar nyelvű feliratok az épületen	22,7	5	40,9	9	36,4	8
Magyar nyelvű feliratok az épületen belül	11,8	2	41,2	7	47,1	8
Magyar nyelvű feliratok a hirdetőtáblákon	20,0	4	30,0	6	50,0	10

Úgy tűnik, hogy az intézetek kb. kétharmadának volt nyilvános szövegszerű megnyilvánulása magyar nyelven, majdnem 65%-uk állítja, hogy valamiféle közérdekű közleményt tett publikussá ezen a nyelven. Többnyire a klasszikus médiafelületeken, mindenképp újság, rádió és tévé. A közleményeknek majdnem a fele valamilyen helyi vagy megyei szintű újságnál jelent meg. Legkevésbé jellemző a saját kiadványok (szórólapok, reklámfüzetek stb.), illetve a webfelület használata.

Az utóbbi egy évben jelentettek-e meg közérdekű közleményeket magyar nyelven?

	N	%
Igen	33	64,7
Nem	17	33,3
Nem érvényes	1	2

Végző soron a dekoncentrált intézmények kétnyelvű feliratozása épületen kívül vagy belül általában véve jellemző gyakorlat, de messze lemarad az önkormányzatok helyzetétől, ahol kivételszámba megy az egynyelvű – kizárólagosan román nyelvű – feliratozás. Ugyanakkor nagymértékben hiányoznak azok az egyéb feliratozási elemek, amelyek jelölnék a magyar nyelv intézményen belüli státusát, esetleg bátorítanák annak használatát: magyar nyelvű útmutatók, kiírások a hirdetőtáblákon, többnyelvű típusnyomtatványok stb. A sikeresen lekérdezett dekoncentrált intézetekben a magyar vagy kétnyelvű formanyomtatványok használata kivételes. Az utóbbi egy évben, a felkeresett intézményeknek 80,4%-a egyáltalán nem használt magyar vagy kétnyelvű formanyomtatványt, 17,6%-uk pedig igen.

Használtak-e az illető intézményben magyar vagy kétnyelvű formanyomtatványt és egyéb adminisztratív jellegű szöveget az elmúlt egy évben?

	N	%
Igen	9	17,6
Nem	41	80,4

Az összkép még rosszabb, amennyiben a kérdezőbiztosok által meglátogatott és regisztrált helyzetképet szemléljük.

Található-e az illető intézményben magyar vagy kétnyelvű formanyomtatvány és egyéb adminisztratív jellegű szöveg? (Kérdezőbiztos által leellenőrzött esetek)?

	N	%
Van	1	2,2
Nincs	45	97,8

A megalátogatott intézmények közül a meglátogatás pillanatában csupán egyetlen esetben biztosítottak hozzáférést kétnyelvű – vagy teljesen magyar – formanyomtatványhoz.

Vagyis csak az intézményfeliratozás szintjén biztosított – ott is csak részben – a nyelvi szimmetria, de más, az intézmény arculatát, a nyelvhasználati lehetőségeket meghatározó publikus feliratozási elemek szintjén kivételszámba megy a kiegyensúlyozott kétnyelvűség.

Úgy tűnik, hogy az írásbeliség lemaradásának okait nem a közönségkapcsolatokat fenntartó személyzet nyelvi hiányosságaiban kell keresni, hisz a válaszadó intézményeknél kivételszámba megy az olyan személy, aki ne ismerné a magyar nyelvet. A megkérdezett intézmények 4,1%-ban egyáltalán nem található magyarul is beszélő, közönségkapcsolatokkal foglalkozó alkalmazott. Az esetek 81,6%-ban a magyarul beszélő és közönségkapcsolattal megbízott alkalmazottak aránya 80 és 100% között mozog.

A közönséggel való kapcsolattartás helyzete Hargita megye intézményeiben

	Az alkalmazottak intézményeken belüli aránya (%)				
	Nincs	80-100%	60-79,9%	30-59,9%	0.1-29,9%
Az intézmény közönségkapcsolattal megbízott, magyarul beszélő alkalmazottainak aránya	4,1	81,6	6,1	8,2	0,0

Vagyis a magyar nyelvi írásbeliség korlátozott mértékű érvényesülésének kiemelten szervezeti, politikai, illetve a nyelvi státussal kapcsolatos vonzatai lehetnek. Valószínűsíthető, hogy vagy azért nem használják a magyar nyelvet, mert a bürokratikus döntéshozatali folyamaton belül valaki nem ismeri ezt a nyelvet (az esetleges fordítási költségek általában nem jelennek meg az intézményi büdzsékben). Vagy azért, mert általánosabb intézményes nyelvpolitikai nyomást érzékelnek, vagy általában véve nem találják helyénvalónak a magyar nyelv használatát.

Szociolingvisztikai hatás

■ A nyelvpolitikai kurzusváltás *szociolingvisztikai hatása* alatt azt vizsgáljuk, milyen formákban befolyásolja az érintettek nyelvi viselkedését a jogilag tételezett nyelvhasználat lehetősége. Mivel a nyelvpolitikai kurzusváltás előtt készült nyelvhasználati vizsgálatok adatai nem léteznek vagy nem eléggé megbízhatók, ezt a hatást nem tudtuk vizsgálni. De mindenképpen referálni tudunk a szociolingvisztikai hatás néhány vonzatáról, mégpedig választ adhatunk arra a kérdésre, hogy milyen mértékben alakultak át a nyelvi jogok nyelvi gyakorlatokká, vagyis milyen mértékű a magaryelv-használat néhány kiemelt intézmény esetében. Két adatforrást használhatunk.

A *Demográfia, rétegződés, nyelvhasználat. Második hullám* című kutatás egy Erdély-szintű, a magyar nyelvet ismerő népességre vonatkozó reprezentatív mintára épül. A minta összelemszáma 3625, a Hargita megyei alminta 965-ös elemszámú.⁹ A lekérdezett kérdőív több, a nyelvi viselkedésre vonatkozó kérdést tartalmazott. Itt csak az önkormányzati szóbeli és írásbeli kommunikáció kódhasználatára vonatkozó adatokat publikáljuk.

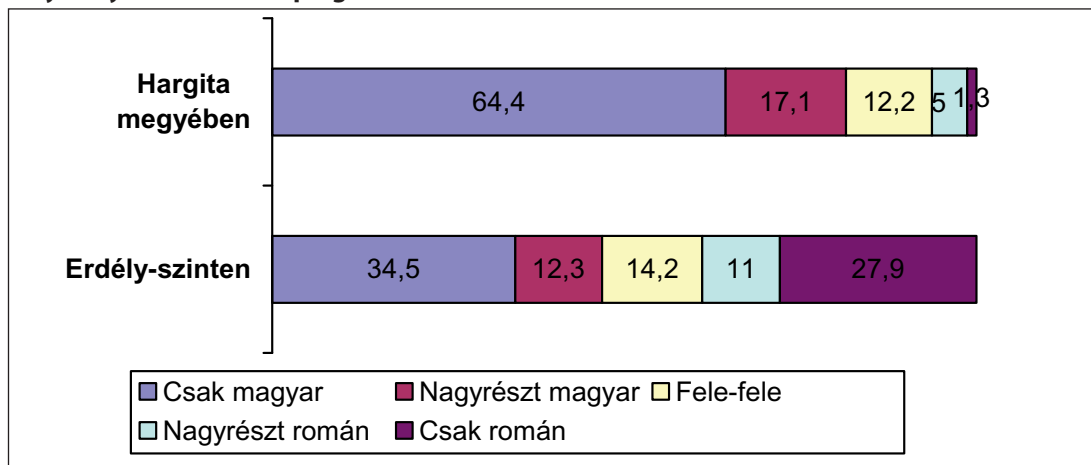
A Hargita megyei dekoncentrált intézmények működésére vonatkozó kutatásunkat már bemutattuk (lásd a módszertani fejezetet!). Az öt nagy közönségforgalmú intézmény esetében 250 személyt kérdeztünk meg arról, hogy milyen tapasztalatai voltak, milyen elvárásai vannak az ügyintézés során érvényesülő nyelvhasználatlaltal kapcsolatosan.

A népesség önkormányzati szintű anyanyelvhasználatáról a következő kép körvonalazódott. Az önkormányzati szóbeli kommunikációról elmondható, hogy az erdélyi magyar népesség mintegy fele dominánsan a magyar nyelvet használja. Hargita megyében ez az arány 80%-os. A domináns vagy kizárólagos román nyelvhasználók aránya az erdélyi magyarok esetében megközelíti a 40%-ot. Vagyis az

9 Csak a magyar nemzetiségűeket véve figyelembe.

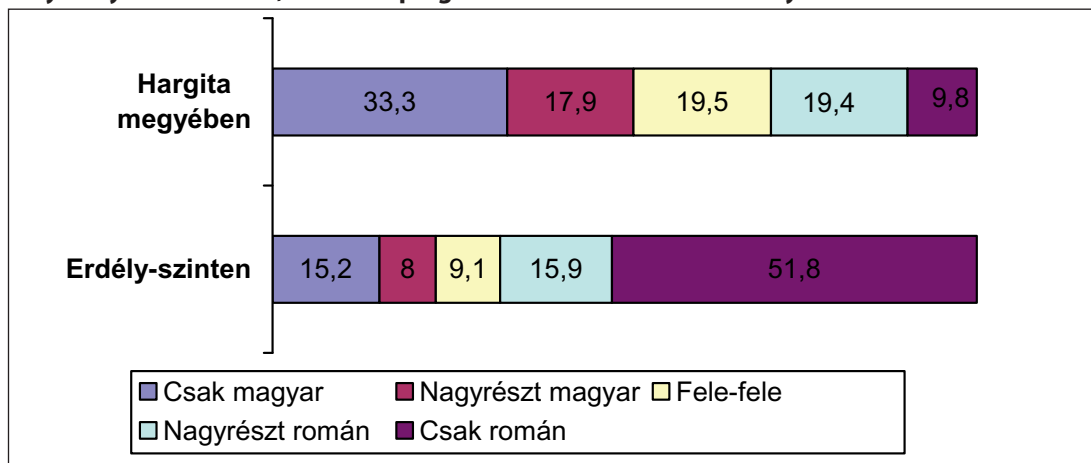
önkormányzati ügyintézés nyelve, legalábbis szóban, dominánsan magyar, kivételesen román. Az intézményes lehetőségeket nyelvi gyakorlatok formájában ki is használják a polgárok.

Milyen nyelven beszél a polgármesteri hivatalban?

Az írásbeliség intézményes lehetőségei a Hargita megyei önkormányzatok kétharmadánál-háromnegyedénél¹⁰ biztosítottak. Mivel a megye városainak többségében használható írásban is a magyar nyelv, nem meglepő, hogy a népesség kétharmada azt állítja, kizárólag magyarul ír beadványokat, kérvényeket stb. És több mint 80% az a népességi részarány, amely vagy kizárólag, vagy javarészt írásban is magyarul kommunikál az önkormányzat hivatalaival.

Milyen nyelvet használ, amikor a polgármesteri hivatalhoz kérvényt ír?

10 Ha konkrétan rákérdezzünk különböző ügyosztályokra, akkor maximum az önkormányzatok kétharmadánál biztosított a magyar nyelv használata. Az önkormányzatok háromnegyede vallotta azt, hogy általában lehetséges az írásbeli anyanyelvhasználat.

A kisebbségi jogokra vonatkozó törvény alkalmazása Hargita megyében a dekoncentrált intézményekben

Mindenekelőtt az ügyintézés során érvényesülő nyelvhasználat jellegzetességeire voltunk kíváncsiak.

Milyen nyelvet használtak az ügyféllel való kommunikáció során?

A szolgáltatás nyelve	N	%
Román	25	10.0
Magyar	158	63.5
Mindkettő	66	26.5

A megvizsgált intézményekben a kommunikáció nyelve zömében a magyar. A megkérdezett (magukat magyarnak valló) ügyfelek majdnem kétharmada kizárólag a magyar nyelvet használta, illetve negyedük a magyart és a románt. Ez egyrészt egy és ugyanazon hivatalnokkal történő beszélgetés során következhetett be kódváltás formájában. Például román típusnyomtatvány kitöltése során átváltottak magyarról románra. Illetve azon ügyfeleknél, akik több hivatalnokkal találkozási összetettebb problémákat szerettek volna megoldani és a problémamegoldás során tárgyalniuk kellett mind román, mind magyar hivatalnokokkal. És végül mindössze 10%-os kisebbségre volt jellemző, hogy az ügyintézés során kizárólag a román nyelvet használta. Úgy tűnik, legalábbis a nagy közönségforgalmú megyei szintű dekoncentrált intézményekben a szóbeli kommunikáció nyelve dominánsan a magyar, csak a nem rutinjellegű, kivételes, nem gyakran előforduló problémamegoldás során kell használni a román nyelvet.

Azok nagy része, akik kizárólag vagy részben a román nyelvet használták a szóbeli kommunikációban, nem panaszkodtak megértési nehézségekről. Csak egy kisebb réteg, a román nyelvet használók mintegy 21%-a számolt be megértési nehézségekről az ügyintézés során.

Okozott-e megértési nehézséget a román nyelvű kommunikáció?

	N	%
Igen	19	20.9
Nem	72	79.1

Vagyis a megkérdezett ügyfelek kevesebb mint 8%-a (7,6%) számára okozott nehézséget a román nyelv használata, és – amint az az alábbi táblázatban is látható – ez az esetek többségében áthidalható volt, hisz nyelvi nehézséggel konfrontálódó személyek zöme kért és kapott segítséget.

Amennyiben nehézségei voltak, kért-e segítséget?

	N	%
Igen, kértem és kaptam segítséget	14	82.4
Igen, kértem és nem kaptam segítséget	1	5.9
Nem kértem	2	11.8

Könnyebbnek tartaná a magyar nyelven történő kommunikációt?

	N	%
Igen	50	59.5
Nem	34	40.5

Amennyiben románul vagy vegyesen (románul és magyarul) kommunikáltak, azok 59%-ban úgy gondolják, hogy a magyarnyelv-használat megkönnyítette volna az ügyintézés menetét. 41%-uk úgy véleményezi, hogy számukra nem változna számottevően az ügyintézés menete, amennyiben az kizárólag magyarul folya.

Vagyis a szóbeli nyelvhasználatot illetően elmondható, hogy a nagy közönségforgalmú dekoncentrált közintézményekben a magyar anyanyelvűek zöme a magyar nyelvet használja. A román nyelv szóbeli

használata nem jellemző az alapügyintézés során, és amennyiben nem is lehetséges a magyarnyelv-használat, kevés esetben jár számottevő nehézséggel. Hiszen vagy az alanyok tudtak megfelelő szinten románul, vagy kellő segítségben részesültek. A románnyelv-ismereti hiányosságok miatt felmerülő kommunikációs nehézségeknek betudható totális kudarcélményről mint kivételről számoltak be. Habár ezen a téren nem teljesen problematikus a román nyelvű kommunikáció, de az összes megkérdezettet tekintve mintegy 20%-uk az, aki a magyarnyelv-használat kiterjesztését segítségként, az ügyvitel megkönnyebbítéseként látja.

Az írásbeli kommunikáció (az adminisztráció más, itt elemzett szintereihez hasonlóan) ebben az esetben is sajátos: jelentős mértékben lemaradt a magyar nyelvű szóbeli kommunikáció mögött.

Ki kellett töltenie valamilyen formanyomtatványt, kérvényt az ügyintézés alatt?

	N	%
Igen	113	45,6
Nem	135	54,4

A 250 megkérdezettnek majdnem a fele töltött ki formanyomtatványt az ügyintézés során, és ezeknek a formanyomtatványoknak a zöme román nyelvű volt. A megkérdezettek közül páran, azaz a vizsgált populáció 8%-a töltött ki magyar nyelvű formanyomtatványt.

A kitöltendő formanyomtatvány, kérvény nyelve:

	N	%
Román	103	92,0
Magyar	9	8,0

A román nyelvű formanyomtatványok kitöltőinek körülbelül egyötöde vallotta azt, hogy szüksége volt segítségre annak kitöltéséhez. A segítséget igénylők zöme részesült is valamiféle nyelvi útbaigazításban.

A román nyelvű formanyomtatvány kitöltéséhez szüksége volt-e segítségre és részesült-e ilyen segítségben?

	N	%	Kapott segítséget		Nem kapott segítséget	
			N	%	N	%
Szüksége volt	20	19,6	18	90,0	2	10,0
Nem volt szüksége	82	80,4	-	-	-	-

A dekoncentrált intézmények szintjén értékelve az anyanyelvhasználatot a következő főbb következtetések vonhatók le (ismételten hangsúlyozandó, csak a nagy ügyfélforgalmú intézményekre érvényesek a következtetések):

- a szóbeli kommunikáció viszonylag elterjedt, a magyar ügyfelek zöme ezen a nyelven kommunikált a vizsgált intézményekben.
- mindemellett az önkormányzati hivatalokhoz viszonyítva, kevésbé átfogó.
- a román nyelvű kommunikáció nem problematikus, illetve a problémák megfelelő segítséggel áthidalhatók.
- kivételnek számít, hogy ezekben a hivatalokban a román nyelv nem megfelelő ismerete miatt jelentős problémák merülnek fel.
- ezen a közigazgatási szinten az anyanyelven történő írásbeli kommunikáció teljes egészében kivételszámra megy.

Idegen- és románnyelv-ismeret Hargita megyében

■ A nyelvismeret, a többnyelvűség olyan jellegű kulturális tőke, amelynek fontosságát nem kell hangsúlyozni. Egyrészt meghatározó kelléke az egyéni kapcsolatteremtésnek és a mobilitási lehetőségeknek, és egyre inkább alapfeltétele a felnőttkori tanulásnak és az információszerzésnek. Ugyanakkor területfejlesztési szempontból a nyelvismeret a térségi humán erőforrás egyik meghatározó vonzata, akár a turizmusról, a külföldi beruházások vonzásáról, illetve abszorpciójáról, akár a helyi vállalkozói kapcsolatok terebélyesedéséről beszélünk.

Az itt közölt adatok csak közvetve kapcsolhatók a jelentés többi részéhez. De általánosabb szinten nézve a kapcsolat egyértelmű. A közigazgatási nyelvhasználat nem értékelhető önmagában, hanem sokkal inkább egy átfogóbb nyelvpolitikai folyamat részeként. Egy adott kistérség belüli nyelvi tőke, ennek jelenlegi helyzete is része lehet egy átfogóbb nyelvpolitikai tervezésnek. Az alábbi adatok, reményeink szerint, egy ilyen irányú vizsgálódás alapjait képezhetik.

Elemzésünkben értelemszerűen elkülönítjük a román nyelvnek mint környezeti nyelvnek, illetve más, nemzetközi nyelveknek az ismeretét. A román nyelvnek mint környezeti nyelvnek az ismerete több szempontból sajátos és kiemelt figyelemnek örvend:

1. *Kitettség* – a Hargita megyei magyarok számára a legnagyobb formális és informális tanulási felület a román nyelv esetében létezik. Egyrészt az egyetem előtti oktatásban heti több óraszámban tanítják ezt a nyelvet. Ám a mindennapi környezetben is viszonylag gyakorinak számítanak a román nyelvű szóbeli (utcai beszéd, háttérrádiózás stb.) és írásbeli (reklámok, hivatalos feliratok, termékhez mellékelt használati utasítások stb.) megnyilvánulások. Vagyis mivel ez az a nyelv, amelynél kiemelkedően magas a kitettség, ezért kiemelkedően nagyarányú és -szintű nyelvismeret várható el, illetve ez – indirekt módon – az iskolai nyelvi elsajátításpolitikának a kiértékelési alapját is képezheti.
2. *Funkció* – a román nyelvet – a jogilag tételezett hivatalosságán túl – a különböző közösségi és egyéni tapasztalatok sajátos fontossággal ruházzák fel. Szorosan kapcsolódik adott kommunikációs helyzetekhez (bíróság, rendőrség, közigazgatás, nyaralás, utazás, illetve az üzleti kommunikációnak egy bizonyos szintjén is gyakran használt nyelv). Nem egyszer ezeknek a kommunikációs helyzeteknek való megfelelés előfeltétele a román nyelv ismerete. Amennyiben valaki nem ismeri ezt a nyelvet, ez negatívan hat ki életesélyeire, vagy legalábbis nagyon beszűkíti az egyén mozgásterét. Vagyis mivel a román nyelv számos társadalmi funkcióval rendelkezik, széles réteg motivált annak elsajátításában.
3. *Politikai vonzatok* – a román közvélemény és politikum szintjén visszatérő toposz a Hargita megyei, általában a székelyföldi nyelvi helyzet. Az, hogy ebben a régióban a magyar publikus nyelvként működik, számos nyelvi előítéletet táplál, s többek között a helybéliek románnyelv-ismertére és nyelvi attitűdjeire vonatkozó túlzó és negatív érzelmi töltetű vélekedést eredményez. Ilyen kontextusban a Hargita megyei magyar népesség románnyelv-ismereti készségeinek szakmai, precíz és árnyalt leírása meghatározó lehet egy esetleges politikai diskurzusváltást illetően.

Adatforrás

A nyelvismeretre és nyelvhasználatra vonatkozó adatok a *Demográfia, rétegződés, nyelvhasználat. Második hullám* című kutatásnak egy Erdély-szintű, a magyar nyelvet ismerő népességre vonatkozó reprezentatív mintára épülnek. A minta összelemszáma 3625, Hargita megyei almintá 965-ös elemszámú.¹¹ A lekérdezett kérdőív több, a nyelvi viselkedésre vonatkozó kérdést tartalmazott.

Románnyelv-ismeret

Egy nyelv ismerete fokozatok kérdése. Lehet, hogy egy nyelvet anyanyelvi szinten beszélünk, de az is lehet, hogy csak bizonyos jól meghatározott helyzetekre vonatkozóan van megfelelő szókincsünk, az ettől eltérő esetekben már csak nagyon nagy nehézségekkel értethetjük meg magunkat. Például

11 Csak a magyar nemzetiségűeket véve figyelembe.

nem kevesen ismernek olyan magyar anyanyelvű személyt, aki az üzletben a pénztárgép mellett ülve akár árulkodó hangsúly nélkül képes eltársalogni románul a visszajáró aprópénzről vagy más, a fizetés kapcsán felmerülő dolgokról, de nehezebbé esik kitölteni mondjuk az útleveél kikéréséhez szükséges nyomtatványokat. Az alábbi kérdésfelvetéssel a nyelvismeretnek és a román nyelvű kommunikációs készségeknek ezen fokozatosságát próbáltuk megmagyarázni.

A román nyelv ismeretét illetően melyik kijelentés érvényes Önre (magyar nemzetiségűek)

	Erdélyi magyarok	Erdélyi magyarok, kivétel Hargita megye	Hargita megyei magyarok
Anyanyelvi szinten beszélem	7,0	8,4	3,3
Tökéletesen beszélem	22,6	25,5	14,6
Nagyon jól beszélek, de érezhető akcentussal	28,8	30,9	22,9
Nem beszélek nagyon jól, de az esetek többségében meg tudom értetni magam	24,7	21,7	33,0
Nagyjából értek, és ha nehézségekkel is, de meg tudom értetni magam	10,5	8,1	16,9
Alig egy pár szót tudok	5,6	4,6	8,4
Egy szót sem ismerek	0,6	0,6	0,6

Azok aránya, akik legalább – még ha magyaros akcentussal is, de – nehézség nélkül kommunikálnak román nyelven,¹² az erdélyi magyarság szintjén megközelítik a 60%-ot (58,4%), a Hargita megyei magyarok esetében kevéssel haladja meg a 40%-ot (40,7%). A középszintű nyelvhasználók aránya Hargita megyében 33%. 26% körül van azok részaránya, akik egyáltalán nem, illetve nagyobb nehézségekkel tudnak önálló román nyelvhasználóként működni.

A nyelvismeret/nyelvhasználat fokozatosságára más mérőeszközök segítségével is rákérdeztünk. Ezek az arányok részben visszaigazolják és árnyalják a fentebb vázolt trendeket.

Azok aránya, akik azt állítják, hogy az alábbi kijelentések *találón* írják le a helyzetüket.

	Erdélyi magyarok	Erdélyi magyarok, kivétel Hargita megye	Hargita megyei magyarok
1. Beszélek románul, de állandóan attól tartok, nem értik, amit mondok.	23	21,6	26,6
2. Csak bizonyos dolgokról tudok román nyelven beszélni.	25,7	25,1	27,1
3. Többnyire úgy beszélek románul, hogy megfogalmazom magyarul a mondanivalómat.	41	38,3	48,7
4. Több kedvenc román nyelvű zeneszámom van.	33,3	35,9	26,4
5. Ugyanolyan jól tudok románul viccet mondani, mint magyarul.	23,6	27,9	11,7

12 A Közös Európai Referenciakeret (CEFR) nyelvi szintjei viszonylatában ez a Mesterfokú és a Haladó nyelvhasználónak felel meg.

Inkább egyetértenek az alábbi kijelentésekkel:

	Erdélyi magyarok	Hargita megyei magyarok
Szorongok, ha románul kell beszélnem.	29,8	43,8
Ha románul beszélek, nagyon sokat hibázom.	32,8	43,9

Anélkül, hogy a fentebbi megoszlásokat részleteznénk és a különböző elméleti, illetve operacionális megfontolásokat kifejténénk, a román nyelv ismeretét illetően a következő összképet szeretnénk vázolni:

- Az erdélyi magyarok hozzávetőleg 25–30%-a az anyanyelvéhez hasonló szinten beszéli a román nyelvet, míg a Hargita megyei magyarok esetében ez az arány 12–18%.
- Az erdélyi magyaroknak hozzávetőleg 25–30%-a, a Hargita megyei magyaroknak 35–45%-a bizonytalan, amikor román nyelven kell kifejeznie magát.
- Az erdélyi magyarok valamivel több mint 6%-a (6,2%), a Hargita megyei magyarok 9%-a nem vagy egyáltalán nem beszél románul.
- Hargita megyén belül kiemelt román nyelvi hátrányban vannak a középkorú és az idősebb, falusi nők, valamint az idősebb férfiak.
- A nagyon fiatalok román nyelvi teljesítménye is lemarad a megyei átlagtól. Igaz, ebben az esetben felvethető, hogy nyelvi szocializációjuk még nem kiteljesült, hisz számos esetben a munkahelyi szocializáció, a felnőttkori aktív és mobilis életforma az, amely során a román nyelv gyakorlati, tapasztalati tanulása hozzáad e generációk nyelvi készségeihez.

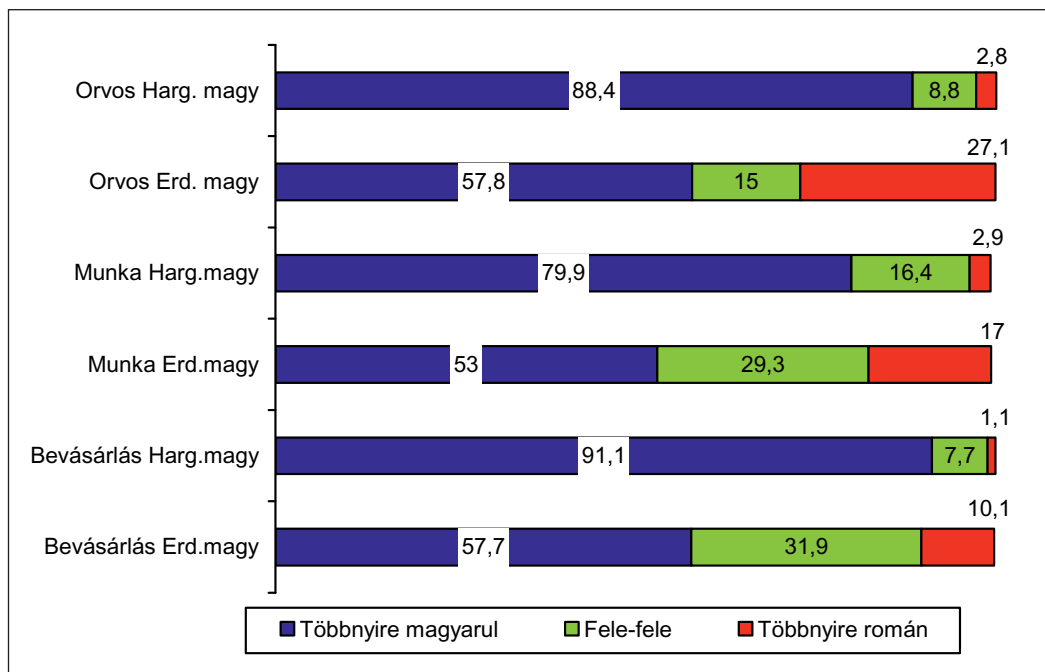
Sok? Kevés? Még mielőtt a Hargita megyei magyarok románnyelv-tudásának a mértékét minősíténénk, tisztázni kell az értékelés szempontjait. Ezek lehetnek a hivatalos román nyelvpolitika szempontjai, amely – számos más államhoz hasonlóan – az állampolgári minőség egyik kulturális velejárójának tekinti a román nyelv ismeretét. Ennek rendeltetik alá a kisebbségek nyelvoktatási politikája: az utóbbi kilenc évtized során, kevés kivételtől eltekintve, változó nyelvpedagógiai megközelítésekre alapozva, de a román nyelv kötelező tananyag volt a kisebbségi nyelven tanulók számára. Vagyis a hivatalos román nyelvpolitikai megközelítés szerint a románnyelv-ismeretnek 100%-os szintűnek kellene lennie. Igaz, egy ilyen maximalista álláspont elementáris pedagógiai és szociolingvisztikai érvekre alapozva árnyalendő. Egyrészt a tanítás, az iskolai románnyelv-oktatás ténye nem vonja maga után az azonos szintű (egyéltalán a valamilyen szintű elsajátítás tényét), hisz a diákok különböző sikerrel taníthatók. A nyelvoktatás sikerét más, a tananyaggal, az oktatási segédeszközökkel, a kisebbségek számára tervezett románnyelv-oktatás tartalmi és színvonalbeli elvárásaival kapcsolatos kifogások is nehezítik. Számos, és az utóbbi időben egyre nagyobb számú szakmai elemzés érvel a kisebbségi oktatáson belül a román nyelv-oktatás radikális reformja mellett.¹³ Ennek időszerűségét a Hargita megyei diákoknak az országos vizsgákon elért sorozatos rossz eredményei is indokolják.¹⁴

Másrészt a teljes körű románnyelv-ismereti elvárást az az átfogó, szociolingvisztikai tudást nem igénylő tényyszerűség is árnyalhatja, mely szerint a nyelvtudás nem pusztán formális iskolai tanulás kérdése, hanem a gyakori kitettség és kommunikációs gyakorlatok függvénye. Amennyiben az utóbbi hiányzik, az iskolában esetleg elsajátított nyelvi készségek fokozatosan elsatnyulnak. Nos, amennyiben megvizsgáljuk a Hargita megyei magyar népesség román nyelvi kitettségét, érthetővé és viszonylag pozitívan értékelhetővé válik a románnyelv-tudás szintje.

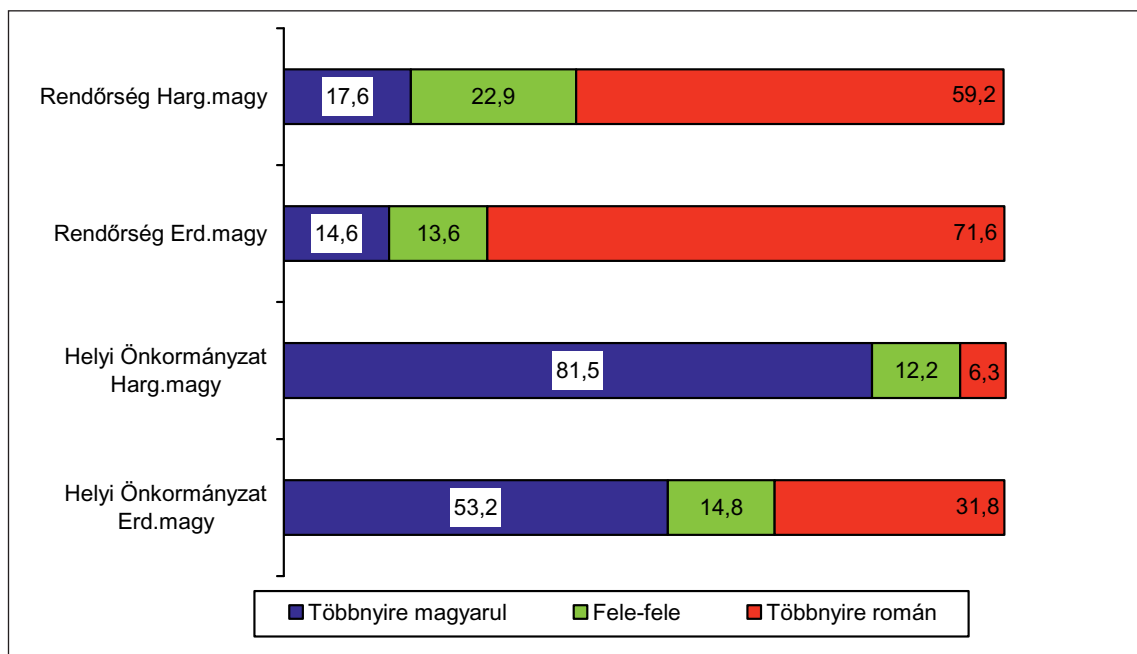
Amint az alábbi grafikonon is látható, a Hargita megyei magyarok számára a magyar a meghatározó környezeti nyelv. A munka világában és a leggyakoribb fogyasztási helyzetek, vagyis a mindennapi bevásárlások során felmerülő kommunikáció nyelve a népesség 80–90%-a számára kizárólag vagy jelentős mértékben a magyar. Az erdélyi magyar népességnek 60–70%-a van hasonló helyzetben.

13 Csak a legfrissebb forrásokat említve lásd HORVÁTH István – TÓDOR Erika (szerk.): *Politici educaționale și practici pedagogice în context multilingv*. Editura Limes, ISPMN, Cluj-Napoca, 2008 vagy HORVÁTH István – TÓDOR Erika (szerk.): *Nemzetállam, globalizáció és kétnyelvűség* ISPMN / Kriterion Könyvkiadó, 2009.

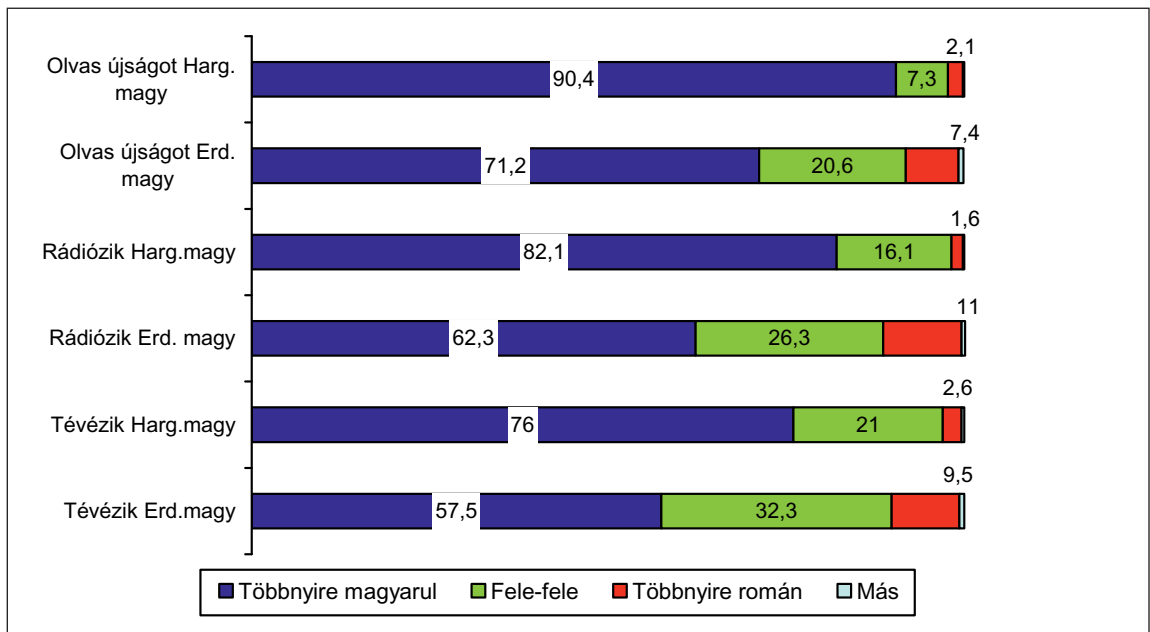
14 Például 2007-ben az országos egységes román nyelvvizsgán a vizsgázó hetedikesek 70,82%-a részesült átmenő érdemjegyen a legkisebb vizsgasikerarányt Hargita megye szintjén regisztrálták, ahol csak a vizsgára jelentkezők 44,43%-a volt sikeres. Lásd *Rezultatele tezei cu subiect unic la limba și literatură Română*. Biroul de Presa al MEdCT http://www.calificativ.ro/REZULTATELE_TEZEI_CU_SUBIECT_UNIC_LA_LIMBA_SI_LITERATURA_ROMANA-a2258.html.

Milyen nyelven beszél a következő helyzetekben?

Az intézményes szférában az önkormányzat helyzetét már elemeztük. Viszont a rendőrség az az intézmény, ahol mind általában Hargita megyében, mind Erdély-szinten jelentős a magyarok román nyelvi kitétsége: a kommunikáció zömével román nyelven zajlik. Igaz, a kitétség gyakorisága és időtartama ebben az esetben messze lemarad a munkahelytől vagy akár a bevásárlástól vagy más jellemző fogyasztási helyzetektől.

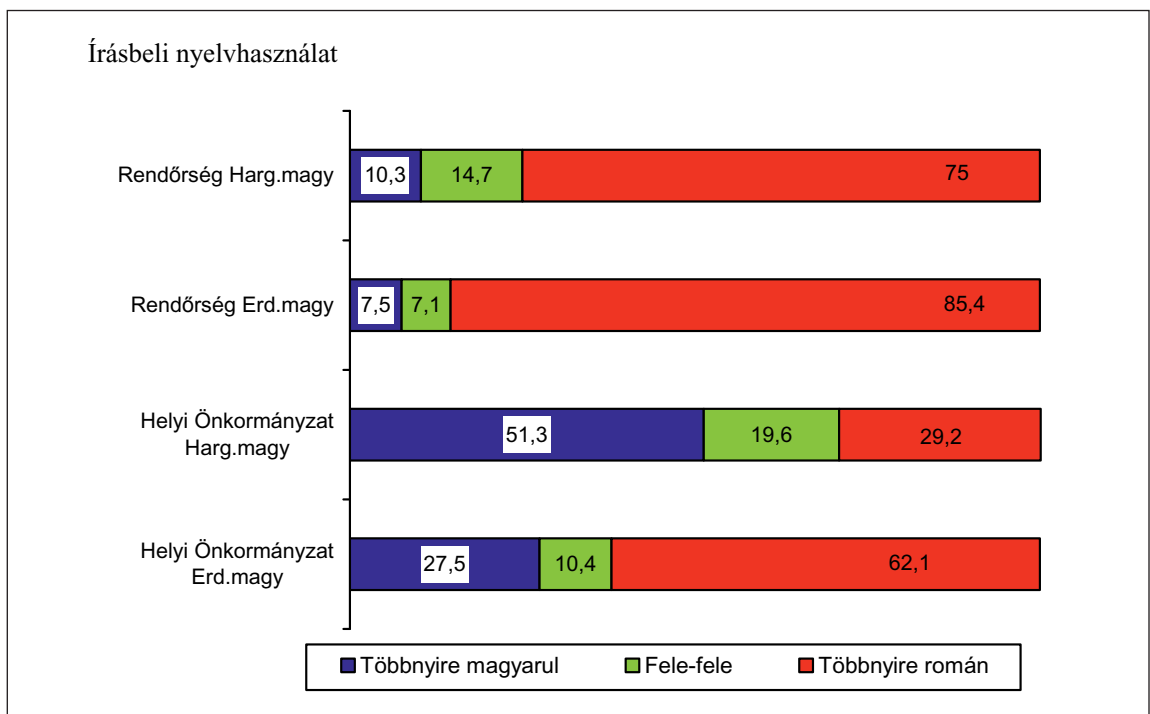
Milyen nyelven beszél a következő helyzetekben?

Milyen nyelven...?

Ugyanez jellemző a médiahasználatra. A Hargita megyei magyarok kivételesen és csak nagyon kis rétegben fogyasztanak román nyelvű médiatermékeket.

Írásbeli nyelvhasználat

Mind a családi, mind a különböző fogyasztási és szolgáltatási szituációkban, illetve az intézményes kontaktusok többségében a Hargita megyei magyarok majdnem kizárólag magyarul kommunikálnak. Egyedül az intézményes írásbeli nyelvhasználat az, amely során viszonylag jelentős rétegek a román nyelvet használják, igaz, az önkormányzati szférában az írásbeli magyarnyelv-használat még mindig inkább jellemző, mint a román.

Vagyis a kitettség mértékét tekintve a Hargita megyei magyarok olyan beszédközösségként definiálhatók, amelynél a privát szféra, a közösségi és az önkormányzati intézmények – statisztikai és nem jogi értelemben vett – domináns nyelvi kódja a magyar nyelv. Kivételes esetben éri őket román nyelvi hatás, tehát kitettségük alacsony mértékű, s mivel keveset gyakorolják a nyelvet, nagy eséllyel felejtik az iskolában elsajátított tudást is.

Ezt támasztja alá a népesség vélekedése is annak kapcsán, hogy milyen hatékony, illetve milyen maradandóan rögzül a román nyelv iskolai oktatása. A Hargita megyeiek majdnem 16%-a vélte úgy, hogy – feltehetően megfelelő gyakorlás hiányában – román nyelvtudása az iskolai oktatás során elért szinthez képest gyengült. Illetve sokkal kisebb az aránya azoknak, akik a társadalmi vagy a környezeti nyelvtanulás eredményeit vallják.

Saját helyzetükre vonatkozóan találónak tartják az alábbi kijelentéseket:

	Erdélyi magyarok	Hargita megyei magyarok
Azt is elfelejtettem, amit az iskolában tanultam románul	9,6	15,7
A román nyelvet nagyrészt a környezetemben levő románoktól tanultam	64,2	41,8

A Hargita megyei magyarok román nyelv ismeretének megerősítése mindenekelőtt az oktatásra hárulna, de ez nem elsősorban az oktatók, hanem inkább a nyelvelsajátítási közpolitikát tervezők feladata lenne. Pragmatikusabb, életközeli helyzetekhez alkalmazott nyelvi készségek kialakítását kellene megcélozni, és a nyelvi készségszintek számonkérésénél figyelembe kellene venni azt, hogy a Hargita megyei tanulók, román nyelvi kontaktusai sokkal alacsonyabb mértékűek, mint mondjuk a Kolozs megyében élő és román nyelvet tanuló, magyarul beiskolázott diákoké.

Idegennyelv-ismeret

A különböző idegen, elterjedt nemzetközi nyelvek ismeretének fontosságát nem kell különösebben hangsúlyozni. A globalizáció korában egy adott régió népességének a nyelvismerete fontos humán erőforrás. Előrebocsátjuk, hogy adataink pusztán informatívak, sem szándékunk, sem lehetőségünk nem volt mélyrehatóbb elemzéseket végezni. Az adatokat megpróbáltuk mindenképpen kontextualizálni és egy átfogóbb európai szinten elhelyezni. Erre az Európai Bizottság által megrendelt és közzétett, az európai nemzetek nyelvismereti jellegzetességeire vonatkozó jelentés szolgált (*Europeans and their languages. Special EUROBAROMETER 243*).

Az Európai Bizottság Európa-szintű nyelvpolitikai célkitűzése a népesség szintjén jelentős mértékben alkalmazott háromnyelvűség minél szélesebb körű elterjesztése: az anyanyelv, egy környezeti (az országban vagy egy szomszédos országban beszélt nyelv) és egy nemzetközileg elterjedt idegen nyelv ismerete.

Az anyanyelvén kívül hány nyelvet ismer Ön?

	Egyet sem	Legalább egyet	Legalább kettőt	Legalább hármat
EU (2005) ¹⁵	44	56	28	11
Románia átlagban ¹⁶	53	47	27	6
RO magyarok Román.	7,3	93	44	16,5
HR magyarok Román.	9,1	90,1	39,1	11,1

Amint a fentebbi táblázatban látható, a Hargita megyei magyarok 11%-a az anyanyelvet is figyelembe véve négy nyelvet bír legalább kezdő szinten, 39%-uk háromnyelvűnek és 90%-uk kétnyelvűnek számít. Ez messze a romániai, de valamivel az erdélyi magyar átlag fölött van. Értelemszerűen messze a romániai átlag fölött, hisz minden fentebb említett hiányosság ellenére a román másodnyelvűség bizonyos szintje kialakul az iskolai oktatás során.

15 European Commission *Europeans and their languages. Special EUROBAROMETER 243*, European Commission 2006, 9.

16 Ibidem

Ha konkrétan, néhány nagyobb nemzetközi nyelv ismertségét vizsgáljuk, a kép árnyaltabbá válik.

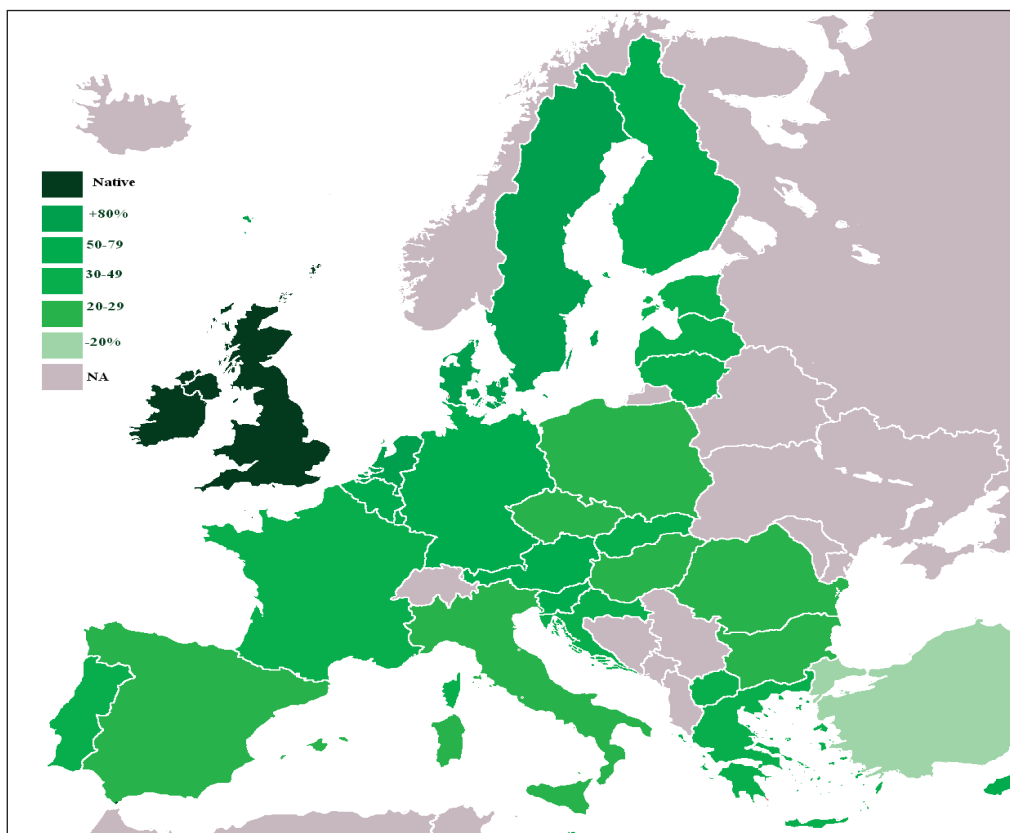
Az angol nyelv ismeretét illetően melyik szint jellemző Önre? (%)*

	Érti a beszélt szöveget		Beszél		Ír	
	Erdélyi	Hargitai	Erdélyi	Hargitai	Erdélyi	Hargitai
Nem tudok egyáltalán	66,1	71,1	67,8	73,9	68,7	74,5
Keveset tudok (alapszinten)	19,0	19,0	18,0	17,3	16,9	15,8
Jól tudok (középes szinten)	10,3	8,1	9,8	7,2	9,7	7,6
Nagyon jól tudok (haladó szinten)	3,0	1,0	2,8	1,1	3,0	1,5
Nagyon jól, minden nehézség nélkül (magas szinten)	1,3	0,9	1,3	0,9	1,2	0,8

*A különbség 100%-ig „nem tudom”, „nem válaszol”.

A Hargita megyei magyarok 28%-a ért legalább alapszinten angolul, 26%-uk legalább elemi szinten képes kommunikálni ezen a nyelven. Ez valamivel alacsonyabb nyelvi készség szint – mármint a népesség viszonylatában –, mint Erdély magyar népességéé, ahol a népesség 34%-a állította, hogy legalább alapszintű angolnyelv-ismerettel rendelkezik, és nagyobb azoknak az aránya, akik középfokú vagy haladó szintű nyelvi készségekről számoltak be. Ez a nyelvismereti szint nagyjából megfelel a romániai átlagnak (2005-ös adatok), de más európai országokhoz képest csak egy gyenge középmezőnyben helyezkedik el a Hargita megyei népesség. Hisz a hollandoknak vagy a svédeknek több mint 80%-a, a németeknek, osztrákoknak, belgáknak legalább fele (50–79% között) ismeri alapszinten az angol nyelvet.

Az angolnyelv-ismerettel rendelkezők aránya az össznépességben belül:

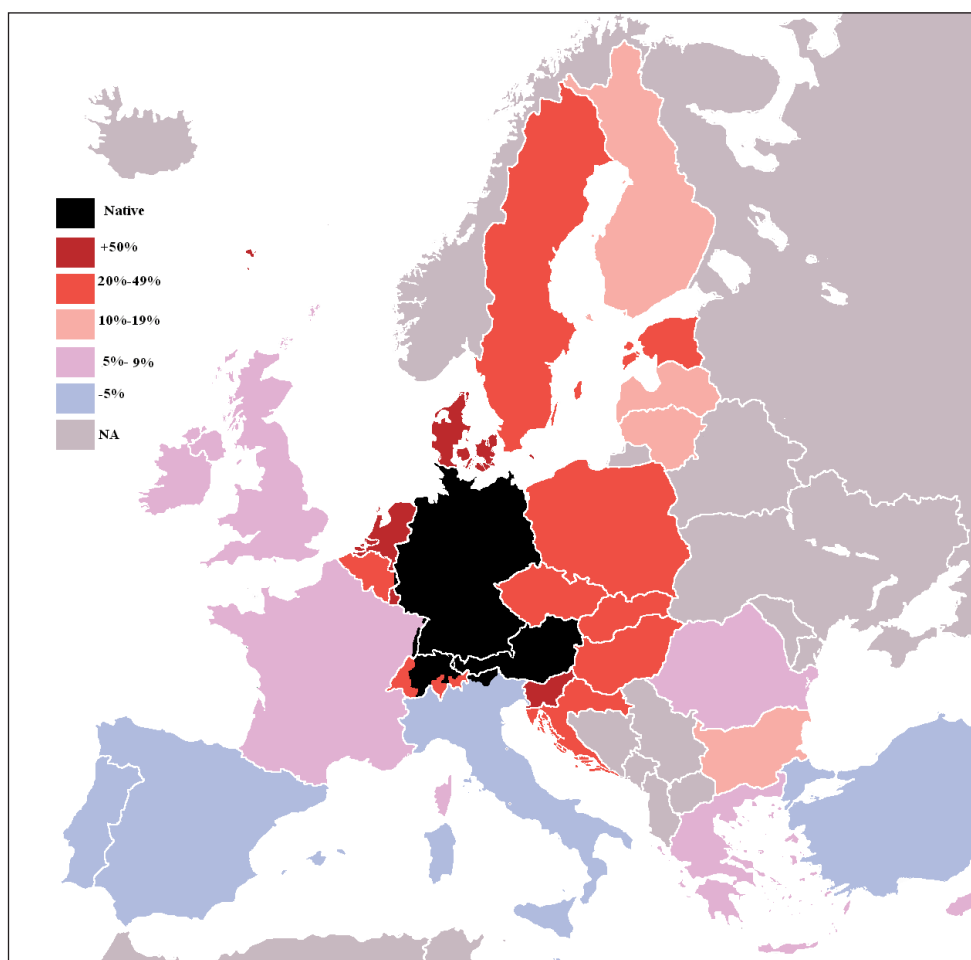

A német nyelv ismeretével kapcsolatosan két fő jellemző emelendő ki. Egyrészt az angol nyelv esetében már rögzített népességszintű jellegzetesség: a Hargita megyei magyar népesség kisebb mértékben ismeri a német nyelvet, mint általában az erdélyi magyarok. A német nyelv ismerete az erdélyi és a Hargita megyei magyar népesség esetében felülmúlja a romániai átlagot, és megközelíti a közép-európai modellt (ahol a népesség 20–49%-a rendelkezik bizonyos mértékű németnyelv-ismerettel).

A német nyelv ismeretét illetően melyik szint jellemző Önre? (%)*

	Érti a beszélt szöveget		Beszél		Ír	
	Erdélyi	Hargitai	Erdélyi	Hargitai	Erdélyi	Hargitai
Nem tudok egyáltalán	79,0	83,6	79,9	84,2	80,4	84,5
Keveset tudok (alap szinten)	14,5	12,5	13,7	11,9	12,7	10,7
Jól tudok (középes szinten)	4,6	3,0	4,6	3,0	5,1	3,9
Nagyon jól tudok (haladó szinten)	1,3	0,7	1,2	0,8	1,3	0,8
Nagyon jól, minden nehézség nélkül (magas szinten)	0,3	0,1	0,3	0,1	0,3	0,1

*A különbség 100%-ig „nem tudom”, „nem válaszol”.

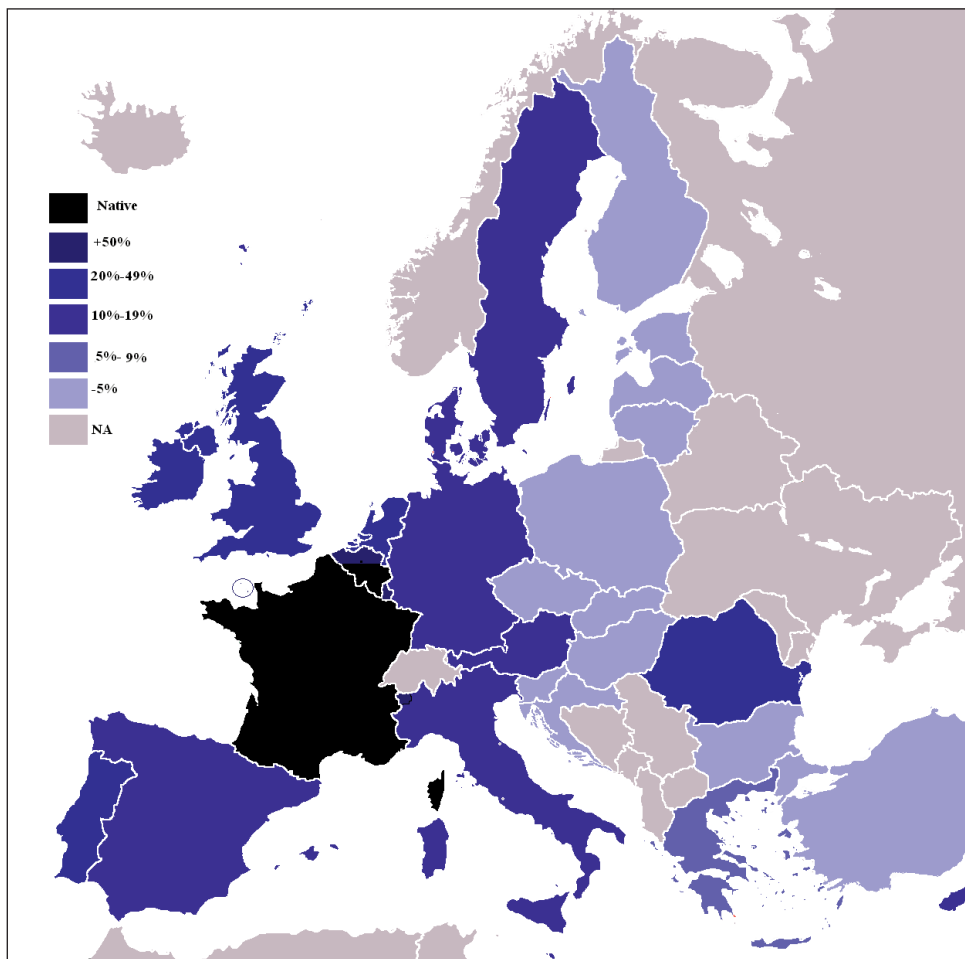

A francia nyelv ismeretének vizsgálatok kiderült, a Hargita megyei magyarság az erdélyi magyarságnál valamivel jobban ismeri ezt a nyelvet – igaz, a különbség elenyésző, a mérés hibaszázalékán belüli –, és jelentős hátrányban áll a romániai átlaghoz viszonyítva. Ennek – és a német nyelv ismeretének elemzésekor említett különbségek – kapcsán hangsúlyozandó a kulturális modellek történelmi kihatása a nyelvsajátításra. A román kultúra frankofón kapcsolódása egyértelműen megjelenik tömegszinten is (Románia a francia nyelv ismeretét illetően messze kiemelkedő helyen van Közép-Kelet-Európában), mint ahogyan a magyar–német kulturális kapcsolódások is látványosak, ha a magyar népesség nyelvi készségeit vizsgáljuk.

A francia nyelv ismeretét illetően melyik szint jellemző Önre? (%)*

	Érti a beszélt szöveget		Beszél		Ír	
	Erdélyi	Hargitai	Erdélyi	Hargitai	Erdélyi	Hargitai
Nem tudok egyáltalán	84,7	84,0	85,9	85,6	85,9	84,8
Keveset tudok (alapszinten)	13,1	14,0	11,9	12,5	11,8	13,1
Jól tudok (középes szinten)	1,4	1,2	1,4	1,0	1,5	1,3
Nagyon jól tudok (haladó szinten)	0,4	0,6	0,4	0,6	0,3	0,5
Nagyon jól, minden nehézség nélkül (magas szinten)	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1

*A különbség 100%-ig „nem tudom”, „nem válaszol”.

A nyelvismeret kapcsán elmondható tehát, hogy általában nézve a romániai magyarok idegennyelv-ismerete valamivel – igaz, nem számottevően – a romániai szint fölött van. A Hargita megyei szint-jából megfelel az országos átlagnak. A nyelvszajátítás sajátosságai kapcsán még megemlítenéd, hogy a magyar népesség soraiban a felnőttkori tanulás általában nem gyakori. Például az erdélyi magyarok közül azok, akik valamilyen szinten ismerik az angol nyelvet, csak 5,6%-ban szajátították el 18 éves koruk után.

Következtetések, ajánlások

■ A kisebbségi nyelvek védelmére irányuló törvénykezés intézményes alkalmazása kapcsán azt vizsgáltuk, hogy a közigazgatás különböző szintű intézményeiben milyen mértékben lehetséges a kisebbségi, a mi esetünkben a magyar nyelv használata.

Az elemzés első része arra vonatkozott: milyen mértékben jelenik meg a magyar nyelv az intézményes nyelvi tájkép szintjén (helységnévtáblák, hivatalos intézményi feliratok, nyilvánosan terjesztett közérdekű információk stb.). Elmondtuk, ez azért fontos, mivel ezek a feliratozások jelzik, az adott nyelvnek elismert státusa van, ezáltal felhívják a beszélő figyelmét arra, hogy a hivatali kommunikációban használhatja az adott nyelvet. Azon Hargita megyei önkormányzatok többségénél, amelyekben a törvény kötelezi őket a magyar nyelv használatára, a hivatalos önkormányzati szférába tartozó nyelvi tájkép jelzi ezt a lehetőséget. A helyi szinten működő más intézmények (rendőrség, posta) esetében ez nem annyira egyértelmű, látható tehát, hogy ezeknek az intézményeknek nincs egységes nyilvános nyelvhasználati politikájuk.

A dekoncentrált intézmények nyilvános feliratozáspolitikájáról Hargita megyében hetvenöt százalékos sikerről lehet beszélni. Vagyis ha összehasonlítjuk az önkormányzati szféra hivatalos feliratozási gyakorlatával, némi lemaradás tapasztalható, de végső soron a legtöbb nagy közönségforgalmú intézménynél megtörténik a feliratozás.

A hivatalok kétnyelvű feliratozása mind a szimbolikus, mind a kommunikatív funkciók miatt kiemelt jelentőségű. Szimbolikusan azért, mert státuszjelző. Jelzi, hogy az illető közigazgatási egységen belül mely nyelveknek – és mely nyelvek beszélőinek – van elismert státusa. Funkcionálisan azért, mert megkönnyíti – esetleg irányítja – a kódválasztást. A felirat ugyanis jelzi, hogy biztosítják abban az intézményben a kisebbségi nyelv használatának feltételeit – legalábbis erre kötelezi őket a törvény –, tehát lehet a magyar nyelvet használni.

A helyi önkormányzati nyelvhasználat intézményes feltételeinek a megteremtése mindenekelőtt az etnikai térszerkezet és csak másodsorban a központi kormányzati akarat érvényesítésének függvénye. Ez azt jelenti, hogy a helyi szintű hivatalos magyar anyanyelvhasználat intézményes feltételei mindenekelőtt ott adóttak, ahol a magyar anyanyelvű közösség eleve helyi többséget képez, és hatékony befolyást/ellenőrzést gyakorol az önkormányzati döntéshozatalra. Ezekben az esetekben egyértelműen érvényesül a *személyzeti előfeltétel* (jelentős mértékű a magyar nyelvet ismerő alanyok száma és aránya). Ugyanígy nagyrészt érvényesül az anyanyelvhasználat *szimbolikus, közvetett politikai támogatottsága*: a helyi politika szereplői hivatalos helyzetben szólalnak meg magyarul, megerősítve a magyar nyelv státusát.

Hargita megye településein – kettő-három kivételével – mindezek a strukturális és az elitek viselkedésével kapcsolatos előfeltételek érvényesülnek. A térszerkezet és a vele összefüggő személyzeti előfeltétel alapján – az önkormányzatokban alkalmazott, magyarul beszélő személyzet számaránya meghaladja az adott kritikus küszöböt – a magyarnyelv-használat intézményen belüli lehetőségei adóttak. Az elitek a magyarnyelv-használat irányában elkötelezettek, és ezt szimbolikus kontextusokban (gyűléseken és más nyilvános eseményeken) ki is nyilvánítják.

A szociológiai hatásról elmondható, hogy az önkormányzatokban a magyar népesség zöme szóban használja anyanyelvét. A vizsgált dekoncentrált intézményekben – s ez csak a nagy közönségforgalmú intézményekre vonatkozik – is domináns a magyarnyelv-használat, de az esetek 10%-ában teljesen, illetve negyedében részben a román nyelvet is használják az ügyfelek. Igaz, ez a gyakorlat nem föltétlenül problematikus az ügyfelek számára.

Az önkormányzati írásbeliséggel kapcsolatban elmondható, hogy meglepően magas a magyar nyelvű írásbeliség. Meglepően, mivel az intézményes alkalmazás inkább részleges, mint átfogó (pl. a Hargita megyei önkormányzatok több mint negyven százaléka nem alkalmaz kétnyelvű típusnyomtatványokat). Az, hogy viszonylag kiterjedt a magyar írásbeliség használata ezen a szinten, mindenekelőtt annak köszönhető, hogy a nagyvárosokban kiterjedtebb a közigazgatási szintű magyar nyelvű írásbeliség.

DEKONCENTRÁLT INTÉZMÉNYEK

- a) Habár indirekt információk alapján tudunk referálni erről a két intézményről, de a posta és a rendőrség intézményeiben eléggé esetleges az anyanyelvhasználat lehetősége. Ebben a két esetben **egyértelmű és nyilvánosságra hozott szektoriális nyelvpolitika kidolgozása** volna a célszerű (feliratozás, többnyelvű típusnyomtatványok, ügyfélfogadás). Ez viszont kevésbé megyei, sokkal inkább központi szintű érdekérvényesítés kérdése.

- b) A dekoncentrált intézmények esetében mindenekelőtt **a többnyelvű írásbeli ügyfél-tájékoztatás megerősítése** lenne fontos, a hirdetőtábláknak, tájékoztatóknak, webfelületeknek a román mellett a magyar nyelvű megjelenítése.
- c) A különböző anyanyelven íródott vagy kétnyelvű típusnyomtatványok használata teljes mértékben kivételesnek számít. Mindez annak ellenére, hogy léteznek már nagyobb közhasználatra felajánlott magyar fordítások is.
- d) Mivel a dekoncentrált intézményekben, ha nem is trendszerűen, de még találunk olyanokat, amelyek nem vagy csak formálisan alkalmazkodtak a kisebbségi nyelvhasználatra vonatkozó előírásokhoz, célszerű lenne egy **rendszeres átvilágítás az erre felhatalmazott hatóság részéről** (a Prefektúráknak vagy az Interetnikus Kapcsolatok Hivatalának van ilyen jellegű hatásköre).
- e) A nyelvi jogok intézményes érvényesítése érdekében üdvös és hathatós volna egy **civil társadalmi átvilágítás és jogkövetelő hatásgyakorlás** is, amennyiben lennének a megyében – vagy a megye szintjén – erre valamelyest szakosodott és célirányosan támogatott szervezetek.

HELYI KÖZIGAZGATÁS

- a) Megyei szinten az egyik fő célkitűzés az anyanyelvi írásbeliségnek a helyi közigazgatásban – mindenekelőtt a községekben – történő terjesztése.
- b) Több magyar nyelvű közigazgatási szöveg nyilvánosságra hozatala, hozzáférhetővé tétele, nemcsak a helyi intézmények, hanem olyan felületek, intézmények szintjén is, ahol nagyobb a közönségforgalom, s ahol könnyebben elérhetők. Pl. az ún. CIC-ek (Centre de Informare Cetățeni) szintjén vagy interneten.
- c) Az e-guvernare megfelelő felületén, illetve annak a mintájára létrehozható lenne egy akár megyei, de lehetne romániai szintű magyar nyelvű portál, amely az alapvető típusnyomtatványok mellett tartalmazhatná a törvények, határozatok magyar nyelvű fordítását. Esetleg ilyen irányban megerősíthető lenne egy már létező, erre szakosodott portál.
- d) Az on-line kitölthető rendszerek kifejlesztése olyan mód, hogy a használó felület több nyelven is működtethető legyen.
- e) Kétnyelvű, románul és magyarul történő szakmai továbbképzések akkreditációja és szervezése közhivatalnokoknak, akik számára az ilyen továbbképzéseken a részvétel kötelező lenne.

Mellékletek

1-es melléklet

Aplicarea legislației cu privire la utilizarea limbilor minorităților naționale în administrația locală

Q1. Chestionarul se aplică pe minoritatea

Q2. Comuna:

Q3. Județul:

Q4. Nr. persoane aparținând minorității

Q5. Procentul minorității la nivelul comunei

Q6.

Aici sunt enumerate localitățile din comuna Dvs. unde procentajul minorității depășește sau este echivalent cu 20%.	Nr. persoane aparținând minorității	Procentul minorității din numărul populației	Există inscripții bilingve cu denumirea localității? Vă rugăm încercuiți!	
1			1. DA	2. NU
2.			1. DA	2. NU
3.			1. DA	2. NU
4.			1. DA	2. NU
5.			1. DA	2. NU
6.			1. DA	2. NU
7.			1. DA	2. NU
8.			1. DA	2. NU
9.			1. DA	2. NU
10.			1. DA	2. NU
11.			1. DA	2. NU
12.			1. DA	2. NU
13.			1. DA	2. NU

Q6. 1. Dacă inscripțiile bilingve cu denumirea uneia sau mai multor localități sunt inexistente, vă rugăm să scrieți în tabelul de mai jos numele localității/localităților. Care considerați că este cauza lipsei inscripțiilor bilingve?

Numele localității unde nu există inscripții bilingve cu denumirea localității	Cauza lipsei inscripțiilor
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	

Întrebări privind administrația publică locală

Q7. Dorim să aflăm dacă există inscripții cu denumirea instituțiilor publice în limba maternă a minorității. Încercuți, vă rugăm, răspunsul corespunzător pentru fiecare caz de mai jos!

Există în localitate inscripții bilingve cu denumirea:	Da	Nu	Nu există instituția respectivă în comună
1. primăriei	1	2	3
2. poliției	1	2	3
3. poștei	1	2	3

Q8. În ultimul an în instituțiile enumerate mai jos s-a folosit **limba maternă a minorității (ÎN SCRIS)** în relația cu publicul? Vă rugăm încercuți răspunsul corespunzător!

Instituția	Da	Nu	Nu există instituția respectivă în comună
1. primăria, în general	1	2	3
1.1. biroul de stare civilă	1	2	3
1.2. biroul de autorizări comerț	1	2	3
1.3. biroul taxe și impozite	1	2	3
1.4. biroul de urbanism	1	2	3
1.5. biroul de protecție socială	1	2	3
2. poliția	1	2	3
3. poșta	1	2	3
4. servicii publice (energie electrică, gaz, apă)	1	2	3
5. altele	1	2	3

Q9. În ultimul an în instituțiile enumerate mai jos s-a folosit **limba maternă a minorității (ORAL)** în relația cu publicul? Vă rugăm încercuți răspunsul corespunzător!

Instituția	Da	Nu	Nu există instituția respectivă în comună
1. primăria, în general	1	2	3
1.1. biroul de stare civilă	1	2	3
1.2. biroul de autorizări comerț	1	2	3
1.3. biroul taxe și impozite	1	2	3
1.4. biroul de urbanism	1	2	3
1.5. biroul de protecție socială	1	2	3
2. poliția	1	2	3
3. poșta	1	2	3
4. servicii publice (energie electrică, gaz, apă)	1	2	3
5. altele	1	2	3

9.1. Câți angajați sunt în total la primărie?

9.2. Câți angajați vorbesc limba minorității?

Q.10 S-a folosit în ultimul an limba maternă a minorității pentru informarea populației de către autoritățile publice? Vă rugăm încercuiți răspunsul corespunzător!

Forma de informare	Da	Nu
1. Ordinea de zi a consiliului local	1	2
2. Hotărâri cu caracter normativ	1	2
3. Hotărâri cu caracter individual	1	2
4. Anunțuri de interes public	1	2
5. Altele, care	1	2

Q11. Care este numărul consilierilor din cadrul consiliului local?

Q12. Care este numărul consilierilor aparținând minorității etnice din cadrul consiliului local?

Q13. În ultimul an au existat cazuri în care, în cadrul ședinței consiliului local s-a folosit limba maternă a minorității?

1. da
2. nu

Q14. În ultimul an, în cadrul primăriei, s-au folosit formulare și texte administrative de uz curent în limba maternă a minorității ori în versiuni bilingve?

1. da
2. nu

Q15. În cadrul instituțiilor sociale (cum ar fi spitale, cămine de bătrâni, aziluri) există personal calificat, cunoscător al limbii materne a minorității?

Instituții sociale	Da, există posibilitatea	Nu există posibilitatea	Nu există instituția respectivă în comună
Spital	1	2	3
Centre de permanență	1	2	3
Cabinet medical	1	2	3
Căminul de bătrâni	1	2	3
Orfelinat	1	2	3
Alta, anume	1	2	3

Q16. Ce fel de formațiuni culturale ale minorității funcționează în comuna dumneavoastră? Vă rugăm să vă gândiți la toate formațiunile culturale existente în comuna dumneavoastră! Dacă sunt mai mult de 4 formațiuni, vă rugăm să le menționați pe cele care le considerați mai importante.

	Nu există (marcați cu X)	Există, iar numărul lor este...	Care sunt acestea?
1. Instituție bugetară			1.
			2.
			3.
			4.
2. Fundație			1.
			2.
			3.
			4.
3. Asociație			1.
			2.
			3.
			4.
5. Alte organizații înregistrate			1.
			2.
			3.
			4.
6. Alte formațiuni neînregistrate			1.
			2.
			3.
			4.

Dacă considerați că există și alte informații relevante din punctul de vedere al subiectului cercetării, vă rugăm să le atașați chestionarului sub formă de anexă.

Vă mulțumim anticipat!

Completat de

Nr telefon

2-es melléklet

Intézménylista. 1–48-ig: dekoncentrált intézmények, 49–67-ig: megváltozott státusú közintézmények a régi listáról

1	Agencia de Plăți și Intervenție pentru Agricultură – Sucursala Județeană Harghita	Mezőgazdasági Intervenció és Kifizetési Ügynökség
2	Agencia Județeană de Ocupare a Forței de Muncă – Harghita	Hargita Megyei Munkaerő Elhelyező Ügynökség
3	Agencia Județeană pentru Prestații Sociale Harghita	Hargita Megyei Szociális Szolgáltatások Ügynöksége
4	Agencia/Administrația Națională a Îmbunătățirilor Funciare – Unitatea Administrare Harghita	Hargita Megyei Talajjavító Hatóság
5	Agencia Națională pentru Resurse Minerale – Compartimentul de Inspecție Teritorială Miercurea Ciuc	Országos Ásványkincshatóság Területi Felügyelősége, Csíkszereda
6	Agencia Națională Pentru Locuințe – Oficiul Teritorial Harghita	Országos Lakásügynökség Hargita Megyei Kirendeltsége
7	Agencia pentru Protecția Mediului Harghita	Hargita Megyei Környezetvédelmi Ügynökség
8	Autoritatea Rutieră Română – Agenția Harghita	Román Közúti Hatóság Hargita Megyei Ügynöksége
9	Casa de Asigurări de Sănătate a Județului Harghita	Hargita Megyei Egészségbiztosító Pénztár
10	Casa Județeană de Pensii	Hargita Megyei Nyugdíjpénztár
11	Centrul de Prevenire, Evaluare și Consiliere Antidrog Harghita	Hargita Megyei Kábítószerprevenációs, Felmérő és Tanácsadási Központ
12	Comisariatul Județean pentru Protecția Consumatorilor Harghita	Hargita Megyei Fogyasztóvédelmi Hivatal
13	Compania Națională de Autostrăzi și Drumuri Naționale – Secția de Drumuri Naționale Miercurea Ciuc	Országos Útügyi Vállalat
14	Complexul Sportiv Național „Izvoru Mureșului”	Marosfői Nemzeti Sportkomplexum
15	Direcția de Muncă și Protecție Socială Harghita	Hargita Megyei Munkaügyi és Szociális Védelmi Igazgatóság
16	Direcție de Sănătate Publică Harghita	Hargita Megyei Közegészségügyi Igazgatóság
17	Direcția Generală a Finanțelor Publice Harghita	Hargita Megyei Közpénzügyek Vezérgazgatósága
18	Direcția Județeană Harghita a Arhivelor Naționale	Állami Levéltár Hargita Megyei Igazgatósága
19	Direcția Județeană de Statistică Harghita	Hargita Megyei Statisztikai Igazgatóság
20	Direcția Județeană Harghita pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național	Hargita Megyei Művelődési, Egyházügyi és Nemzeti Kulturális Örökség Igazgatóság
21	Direcția Județeană pentru Accize și Operațiuni Vamale Harghita	Megyei Jövedékadó és Vámigazgatóság
22	Direcția Județeană pentru Tineret Harghita	Hargita Megyei Ifjúsági Igazgatóság

23	Direcția Pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală Harghita	Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Igazgatóság
24	Direcția pentru Sport a Județului Harghita	Hargita Megye Sportigazgatósága
25	Direcția Sanitară Veterinară și Pentru Siguranța Alimentelor Harghita	Állategészségügyi és Élelmiszerbiztonsági Igazgatóság
26	Direcția Silvică Miercurea Ciuc	Hargita Erdészeti Igazgatóság
27	Garda Financiară – Comisariatul Regional Brașov – secția Harghita	Pénzügyőrség Hargita
28	Garda Națională de Mediu – Comisariatul Județean Harghita	Országos Környezetvédelmi Őrség – Hargita Megyei Biztosi Hivatal
29	Inspectoratul de Jandarmi Județean Harghita	Hargita Megyei Csendőr-felügyelőség
30	Inspectoratul Teritorial în Construcții/ Serviciul de Control Calitate Lucrări de Construcții nr. 2 – Harghita	Állami Építészeti Felügyelőség –Területi Építési Munkálatok Ellenőrzése 2-es sz. Szakosztály, Hargita
31	Inspectoratul Județean de Poliție Harghita	Hargita Megyei Rendőr-felügyelőség
32	Inspectoratul Județean pentru Concurență	Versenyhatóság Megyei Felügyelősége
33	Inspectoratul pentru Situații de Urgență „Oltul” al Județului Harghita	Hargita Megyei Olt Katasztrófavédelmi Felügyelőség
34	Inspectoratul Școlar Județean Harghita	Hargita Megyei Tanfelügyelőség
35	Inspectoratul Teritorial de Muncă	Hargita Megyei Munkügyi Felügyelőség
36	Inspectoratul Teritorial Pentru Calitatea Semințelor și Materialului Săditor Harghita	Vetőmag-laboratórium
37	Inspekția socială Harghita	Hargita Megyei Szociális Felügyelőség
38	Ministerul Pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii, Comerț, Turism și Profesii Liberale – Reprezentant Teritoriul Harghita/Ministerul Turismului Reprezentant Teritorial Harghita	Turisztikai Minisztérium
39	Oficiul de Cadastru și Publicitate Imobiliară Harghita	Hargita Megyei Kataszteri és Ingatlan-nyilvántartási Hivatal
40	Oficiul de Mobilizare a Economiei și Pregătirea Teritoriului pentru Apărare Harghita	Gazdasági Mozgósító és Védelmi Iroda Hargita Megyei Kirendeltsége
41	Oficiul Județean de Consultanță Agricolă Harghita	Hargita Megyei Mezőgazdasági Szaktanácsadó Hivatal
42	Oficiul Județean de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit Harghita	Vidékfejlesztési Kifizető Ügynökség – Hargita Megyei Kirendeltség
43	Oficiul Județean de Studii Pedologice și Agrochimice Harghita	Talajtani Hivatal
44	Oficiul Județean pentru Ameliorare și Reproducție în Zootehnie Harghita	Állatnemesítő és – szaporodás Biológiai Hivatal
45	Oficiul Registrului Comerțului de pe lângă Tribunalul Harghita	Hargita Megyei Cégbíróóság
46	Serviciul Județean de Metrologie Legală Harghita	Országos Mérésügyi Hivatal Hargita Megyei Szolgálata
47	Sistemul de Gospodărire a Apelor Miercurea Ciuc	Vízgazdálkodási Hivatal. Csíkszeredai Szakaszmerőnökség
48	Sport Club Miercurea Ciuc	Csíkszeredai Sportklub

49	Agenția Domeniilor Statului	Állami Birtokok Ügynöksége
50	Agenția Națională de Reglementare a Serviciilor Publice de Gospodărire Comunală V Agenția Teritorială Alba-Iulia – Biroul Harghita	Közösségi Szolgáltatásokat Szabályzó Országos Hatóság Gyulafehérvári Területi Ügynökségének Hargita Megyei Irodája
51	Biroul Anticorupție	Korupcióellenes Megyei Igazgatóság
52	Biroul Vamal Odorheiu Secuiesc	Székelyudvarhelyi Vámhivatal
53	Centrul Cultural Toplița	Maroshévízi Kulturális Központ
54	Centrul Militar Județean Harghita	Hargita Megyei Katonai Parancsnokság
55	Comisia Județeană Harghita pentru Egalitate de Șanse Între Femei și Bărbați	Nemek Közötti Esélyegyenlőség Hargita Megyei Bizottsága
56	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Harghita	Hargita Megyei Szociális és Gyermekvédelmi Igazgatóság
57	Garnizoana Militară Miercurea Ciuc	Csíkszeredai Katonai Helyőrség
58	Inspectoratul General pentru Comunicații și Tehnologia Informației – Centru Local de Control Harghita	Kommunikációs és Információtechnológiai Országos Főfelügyelőség Hargita Megyei Központja
59	Inspectoratul Teritorial de Regim Silvic și Vânătoare Brașov – Inspectia Silvică	Brassói Területi Erdő- és Vadgazdálkodási Felügyelőség Hargita Megyei Felügyelete
60	Oficiul Teritorial pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii și Cooperație Târgu-Mureș – Centrul Teritorial Harghita	Kis- és Közepes Vállalkozások Marosvásárhelyi Területi Irodájának Hargita Megyei Fiókja
61	Oficiul Român pentru Imigrări – Compartimentul pentru Străini Harghita	Román Bevándorlási Hivatal Külföldiekkel Foglalkozó Osztálya, Hargita megye
62	Registrul Auto Român – Reprezentanța Harghita	Román Autófelügyelet Hargita Megyei Képvisellete
63	Serviciul de Informații și Protecție Internă Harghita	Román Hírszerző Szolgálat Hargita Megyei Kirendeltsége
64	S.C. „Electrica” S. A. – Sucursala Miercurea Ciuc	Hargita Megyei Villamosenergia Elosztó Hálózati Fiók Csíkszereda
65	Petrom – Sucursala PECO Harghita	Petrom – Hargitai Fiók
66	E-On Gaz România – Centrul Operațional Miercurea Ciuc	E-On Gáz Románia Csíkszeredai Kirendeltsége
67	Romtelecom – Departamentul Centru Harghita	Romtelecom Hargita Megyei Kirendeltsége

3-as melléklet**Chest. A: Aplicarea legislației cu privire la utilizarea limbilor minorităților naționale la nivelul instituțiilor deconcentrate din jud. Harghita**

Q1. Chestionarul se aplică pe instituția:

Denumirea în limba maghiară a instituției:

1. Există o denumire formală a instituției în limba maghiară? Precizați care este.

2. Nu există o denumire formală utilizată a instituției în limba maghiară.

Q2. Municipiul: Q3. Județul: Q4. Sediul instituției (adresa): Q5. Nr. telefon: Q6. Numele persoanei care conduce instituția: **Întrebări privind existența inscripțiilor bilingve**

Q7. Dorim să aflăm dacă există inscripții cu denumirea instituției publice în limba maghiară. Încercuți, vă rugăm, răspunsul corespunzător pentru fiecare caz de mai jos!

Există în instituția Dvs. inscripții bilingve cu denumirea:	Da	Nu
1. În afara instituției (pe clădire, pe poartă, etc.)?	1	2
2. În interiorul instituției?	1	2
3. Pe panourile cu anunțuri de interes public?	1	2

Q8. Dacă inscripțiile bilingve cu denumirea instituției sunt inexistente vă rugăm să menționați în tabelul de mai jos dacă s-au făcut demersuri pentru a schimba situația.

	Demersuri pentru a schimba situația		
1. În afara instituției (pe clădire, pe poartă etc.):	1 Da	2 Nu	3 Nu e cazul
2. În interiorul instituției:	1 Da	2 Nu	3 Nu e cazul
3. Pe panourile cu anunțuri de interes public:	1 Da	2 Nu	3 Nu e cazul

Întrebări privind relația cu publicul

Q9. Câți angajați sunt în total în instituția Dvs.?

Q10. Câți angajați care prin natura muncii lor, au relații frecvente cu publicul?

Q10.1 Dintre acești angajați câți vorbesc limba maghiară?

Q11. În ultimul an s-a folosit **limba maghiară** în instituția Dvs. (**ÎN SCRIS ȘI ORAL**) în relația cu publicul? Vă rugăm încercuiți răspunsul corespunzător!

	Da	Nu
În scris	1	2
Oral	1	2

Q12. Ați comunicat în ultimul an în limba maghiară informații de interes public? Vă rugăm încercuiți răspunsul corespunzător!

- 3. da
- 4. nu

Q12.1 Dacă da

Exemplificați și precizați locul în care s-a făcut acest lucru (ziare, TV, radio etc.) – max. 3 exemple	Da
	1
	1
	1

Q13. În ultimul an, în cadrul instituției Dvs., s-au folosit formulare și texte administrative de uz curent în limba maghiară sau în versiuni bilingve?

- 5. da
- 6. nu

Dacă considerați că există și alte informații relevante din punctul Dvs. de vedere, vă rugăm să ne comunicați! Vă mulțumim anticipat!

Completat de Nr. telefon

Funcția

C kérdőív: Az A kérdőív felülvizsgálására

Kétnyelvű feliratokra vonatkozó kérdések– az adott intézményre vonatkozó adatokat a kérdezőbiztos tölti ki

Q1. Az intézmény neve:

Q2. Megyeszékhely:

Csíksereda

Q3. Megye:

Hargita

Q4. A következőkben azt szeretnénk megtudni, ha léteznek a közintézmény nevét hirdető magyar nyelvű feliratok. Kérjük, karikázza be a megfelelő választ az alább felsorolt minden esetben!

Léteznek-e az intézmény nevét hirdető kétnyelvű feliratok:	Igen	Nem
1. Az intézményen kívül (az épületen, a kapun stb.)?	1	2
2. Az intézmény épületén belül?	1	2
3. A közérdekű információkat tartalmazó hirdetőtáblákon?		
4. Az intézményen belül található-e jelenleg használt magyar nyelvű vagy kétnyelvű formanyomtatványok és adminisztratív szövegek?	1	2

Időpont

Kérdezőbiztos neve.....

4-es melléklet

A kisebbségi jogokra vonatkozó törvény alkalmazása Hargita megyében

A Nemzeti Kisebbségkutató Intézet (NKI – ISPMN – Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale) **A kisebbségi jogokra vonatkozó törvény alkalmazása Hargita megyében** címmel jelenleg végzett szociológiai felméréséhez gyűjtünk adatokat, amelyhez az Ön segítségét kérjük. A kérdőívben megadott adatokat kizárólag tudományos célra használjuk fel. Köszönjük a válaszadást!

B kérdőív

Q1. Az intézmény neve:

Q2. Megyeszékhely:

Csíksereda

Q3. Megye:

Hargita

Q5. Milyen nyelven nyújtották Önnek a szolgáltatást/tanácsadást? Kérjük, karikázza be a megfelelő választ!

1. Román nyelven
2. Magyar nyelven
3. Mindkét nyelven – románul és magyarul

HA A KOMMUNIKÁCIÓ ROMÁN NYELVEN VAGY MINDKÉT NYELVEN FOLYT

Q5.1. Voltak-e megértési nehézségei?

1. igen 2. nem

Q5.2. Amennyiben megértési nehézségei voltak, gondolt-e arra, hogy segítséget kérjen?

1. igen, kértem és kaptam segítséget
2. igen, kértem, de nem kaptam segítséget
3. nem kértem

Q5.2.1 Miért nem kért segítséget?

1. elboldogulok román nyelven (is)
2. nem tudtam, hogy lehet segítséget kérni
3. kellemetlennek éreztem
4. egyéb.....

Q5.3. Ön szerint könnyebb lett volna magyar nyelven kommunikálni?

1. igen 2. nem

Q6. Ki kellett-e töltenie valamilyen formanyomtatványt/kérelmet az ügyintézés alatt?

1. igen 2. nem

HA TÖLTÖTT KI FORMANYOMTATVÁNYT/KÉRELMET

Q6.1. Milyen nyelvűek voltak a formanyomtatványok/kérelmek?

1. román 2. magyar

Q6.2. Ha a formanyomtatvány/kérelem román nyelvű volt, annak kitöltéséhez szüksége volt-e segítségre?

1. igen 2. nem

Q6.3. Kapott-e segítséget az adott intézmény alkalmazottaitól a formanyomtatvány/kérelem kitöltéséhez?

1. igen

2. nem

A válaszadóra vonatkozó adatok

Q7. Életkora:

Q8. Neme: 1. férfi
2. nő

Q9. Végzettsége:

1. elemi iskola
2. gimnázium
3. szakiskola (10 osztály)
4. középiskola
5. egyetem
6. posztgraduális képzés

Kérdőbiztos neve

A válaszadó telefonszáma.....

Időpont

UTILIZAREA LIMBII MAGHIARE ÎN ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ LOCALĂ ȘI ÎN INSTITUȚIILE DECONCENTRATE DIN JUDEȚUL HARGHITA

Introducere

■ Această analiză a fost efectuată la inițiativa Consiliului Județean Harghita, cu scopul de a obține o imagine cât mai exactă asupra particularităților caracteristice în ceea ce privește utilizarea unor limbi de către populația maghiară a județului, ca sector administrativ.

Conform recensământului din 2002, 85,36% (reprezentând 278.483 de persoane) din populația totală (de 326.222 persoane) a județului Harghita, au declarat ca limbă maternă, limba maghiară. Potrivit diverselor legi ce reglementează administrația publică, instituțiile deconcentrate (care reprezintă conducerea centrală la nivel județean) și majoritatea celor 67 de consilii locale (61 în cazul județului Harghita) ar trebui să asigure solicitanților utilizarea limbii maghiare în comunicarea orală și scrisă. Din acest punct de vedere nu este deloc neglijabil faptul că 94,6% din populația din județ, cu limba maternă maghiară, trăiește în unități administrative la nivelul cărora administrația locală ar trebui să-și respecte obligațiile legale deja amintite. Așadar, în măsura în care prevederile legale privind utilizarea limbii au devenit o practică cu caracter instituționalizat în sectorul administrativ, teoretic întreaga populație a județului poate utiliza propria limbă maternă în administrație.

Raportul de față analizează în ce măsură se întâmplă acest lucru. Mai exact, se va evidenția în ce măsură instituțiile deconcentrate și cele aflate în subordinea administrației locale respectă prevederile legale și asigură condițiile necesare pentru exercitarea drepturilor lingvistice ale minorităților. În același timp, va fi analizată și maniera în care maghiarii din județul Harghita își exercită acest drept, adică în ce măsură comunică aceștia în limba maternă cu ocazia diverselor contacte pe care le au la nivel administrativ.

Analiza se bazează pe date ce provin din mai multe surse: o parte dintre ele rezultă din anchetele sociologice întreprinse de către Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, iar altele (cum ar fi cele referitoare la instituțiile care reprezintă puterea centrală la nivel județean) au fost colectate în mod special pentru această cercetare efectuată la cererea Consiliului Județean Harghita. Datele prelucrate, respectiv modul lor de colectare, vor fi discutate într-un capitolul separat.

În orice caz, trebuie menționat caracterul inedit și primordial al analizei. Pe de o parte, raportul este produsul final al colaborării de succes dintre Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale (ISPMN) și o administrație locală, asigurându-se astfel o bază științifică în ceea ce privește elaborarea unor politici publice.

Caracterul primordial trebuie subliniat și dintr-un alt punct de vedere: pentru o lungă perioadă de timp se părea că politica lingvistică față de minorități este exclusiv un apanaj al legislației sau administrației centrale. Dar faptul că drepturile lingvistice (care permit minorităților un spațiu relativ mare în ceea ce privește utilizarea limbii) nu sunt întotdeauna respectate în mod corespunzător, a devenit din ce în ce mai evident după 2000. Neaplicarea acestor drepturi se datorează atât atitudinii autorităților locale, cât și a celei venite din partea populației minoritare față de politicile lingvistice restrictive timp de mai multe decenii (minoritatea a manifestat uneori rezerve în ceea ce privește utilizarea limbii materne).

Este și mai interesant faptul că atitudinea pasivă a autorităților provine nu doar din reacția negativă a majorității, ci de multe ori din atitudinea de nepăsare a minorității. Altfel spus, din comoditate, din supunere sau din lipsa personalului cu competență lingvistică corespunzătoare (eventual din motive psihologice și impedimente fanteziste ori reale), autoritățile din administrațiile locale cu populație majoritară maghiară nu promovează multilingvismul în sectorul administrativ, în general în domeniul oficial, sau îl promovează doar la scară limitată, mult sub standardele prevăzute prin lege.

În concluzie, se poate afirma că exercitarea drepturilor lingvistice, respectiv scena politicii lingvistice a fost mutată de la centru spre spațiul guvernării locale. Produsul finit al conștientizării acestor transformări s-a născut la inițiativa Consiliului Județean Harghita, concretizându-se în raportul de față înmănat cititorului interesat.

Drepturile lingvistice ale minorităților și practicile de comunicare în sectorul public administrativ din România¹

■ În decursul ultimelor două decenii, direcția politicilor lingvistice față de minoritățile din România s-a schimbat în mod semnificativ. După căderea regimului comunist (1989), limba statului a fost consolidată, în general, în detrimentul limbii minoritare. Prin schimbarea de direcție de după 1996 s-a impus o politică lingvistică minoritară care a sprijinit – cu măsură și în mod activ – unele aspecte ale pluralismului lingvistic. Vom analiza în cele ce urmează principalele caracteristici ale celor două regimuri în ceea ce privește politicile lingvistice minoritare.

Începând cu anii '70, politicile lingvistice minoritare ale regimului comunist din România au aplicat în mod treptat și constant constrângeri, așadar drepturile de utilizare a limbilor minorităților obținute până atunci (și exercitate într-o măsură relativ extinsă) au fost limitate (iar implicit, funcțiile lingvistice). Deși acest proces a fost analizat mai ales în domeniul învățământului, procesul s-a petrecut și în sectorul administrativ, unde consolidarea statutului limbii române a condus la excluderea elitelor minoritare.

Unor astfel de precedente se datorează faptul că în urma schimbării regimului politic, survenită în 1989, în primul rând UDMR, dar și alte organizații minoritare au cerut utilizarea limbii materne (în învățământ și administrație) și reprezentarea proporțională a minorităților naționale. În primii ani încercările au fost fără succes, întrucât forțele care au schimbat regimul politic (nefiind nici ele adepte ale pluralismului etnic), pentru a-și consolida puterea, s-au aliat în principal cu forțele naționaliste extremiste.

În acest context, limba română apare ca un simbol important la nivelul politicii retorice. Dominația limbii române avea menirea să pună pe tapet atât aspirațiile naționale împlinite, cât și relațiile ierarhice statale (dintre populația majoritară și cea minoritară). Astfel, solicitarea pluralismului lingvistic în sfera guvernamentală (incluzând aici și administrația locală) ori în cazul serviciilor din partea statului (de pildă, învățământul) putea fi considerată ca un gest antinațional. Această atitudine nu s-a limitat la politică, ci a fost extinsă și asupra altor nivele ale sferei publice. De exemplu, nu era neobișnuit faptul că autoritățile locale sau cetățenii să aibă o conduită potrivită oarecum *poliției lingvistice*, care se îndrepta împotriva persoanelor care în sfera publică utilizau o altă limbă decât cea română.

Deși ideologia lingvistică – reafirmând mereu dominația limbii române – a fost prezentă în special în retorica politică și publică, aceasta a creat o practică restrictivă specifică în ceea ce privește politica lingvistică. De exemplu, în sfera guvernamentală (inclusiv în administrațiile locale cu o majoritate maghiară), comunicarea orală în limba minorității nu era în mod explicit interzisă, ci mai degrabă tolerată în condiții limitate (în cazul în care funcționarul public vorbea limba maghiară ori clientul apela la serviciile unui traducător pe propria cheltuială). Cu alte cuvinte, referitor la practicile lingvistice considerate naturale (definite ca atare), politica lingvistică comunistă încerca să evite situațiile ce ar fi putut fi categorisite

1 Capitolul se bazează pe studiul lui István HORVÁTH intitulat „Drepturile lingvistice ale minorităților și utilizarea limbii minoritare în România” (în original: *Kisebbségi nyelvi jogok és kisebbségi nyelvhasználat Romániában*, în *Magyar Tudomány*, 1/2009, accesibil la <http://www.matud.iif.hu/09nov/Horvath.html>).

drept bizare (de exemplu, ca doi săteni aparținând aceleiași minorități naționale să comunice între ei în limba română, din cauza că îi obliga legea). Așadar, deși plurilingvismul a fost tolerat în administrația publică, sub nicio formă n-a fost însă promovat. Limba minorităților naționale a fost utilizată în mod aleator, iar orice cheltuială legată de acest lucru (în cazul în care funcționarul public întâmplător nu cunoștea limba respectivă, dar clientul a dorit s-o folosească) era suportată de către client.

În România, schimbarea politicilor lingvistice față de minorități a fost posibilă din anul 1993. Orientarea politică externă ezitantă de până atunci a fost schimbată cu o tendință politică occidentală mai fermă, având ca obiectiv integrarea euroatlantică. Așteptările la nivel internațional erau evidente încă din 1993, din prima perioadă a aderării la Consiliul Europei: precondiția necesară oricărei aderări era asigurarea mai categorică a drepturilor minoritare. Această schimbare de direcție nu putea fi aplicată până în 1996 (partidul aflat la putere nu guverna decât cu sprijinul partidelor ce se declarau pe față naționaliste și anti-minoritare). Apoi din 1996, când Uniunea Democrată a Maghiarilor din România (UDMR), fiind susținută de maghiari, a devenit membră a coaliției de guvernare, va avea loc o schimbare importantă: pe de o parte au devenit din ce în ce mai moderate eforturile etnopolitice care aveau în vedere soluționarea problemei minoritare, prin înființarea unor instituții solide de drept public (adică crearea sistemului instituțional al autonomiei teritoriale și culturale). Pe de altă parte, populația majoritară românească a început să susțină o schimbare a politicii lingvistice și culturale care în particular să consolideze utilizarea limbii minoritare, iar în general să crească șansele reproducerii culturale a minorităților.

Referitor la anii '90, în ceea ce privește politica lingvistică față de minorități și îmbogățirea funcțiilor lingvistice, măsurile concrete luate după 1996 au fost destul de spectaculoase. În primul rând, utilizarea limbii minoritare în sfera guvernamentală a devenit garantată ca drept teritorial,² al cărui aplicare cade în responsabilitatea organului executiv la nivelul unității administrative respective, adică aceste organe trebuie să asigure condițiile pentru ca limbile minoritare să fie utilizate în comunicarea orală și scrisă, și pentru ca minoritățile să poată să folosească limba lor maternă în comunicarea de interes public, respectiv în cadrul evenimentelor sau adunărilor publice.

În evaluarea politicilor lingvistice referitoare la minorități, *evaluarea formală* este o componentă importantă (dar nicidecum suficientă); ea constă în analiza normelor de drept și cea a conținutului reglementării privind utilizarea limbii minoritare. Pe lângă o astfel de evaluare este necesar să examinăm și numeroase alte aspecte, cum ar fi de exemplu *aplicarea instituțională*, adică măsura în care condițiile instituționale pentru utilizarea limbii minoritare sunt asigurate în mod concret. Ori poate fi analizat *impactul sociolingvistic*, adică în ce măsură este determinat comportamentul lingvistic al persoanelor în cauză de posibilitatea de utilizare a limbii stabilite prin lege. Iar în final, dar nu în ultimul rând, poate fi urmărit *impactul asupra ideologiilor lingvistice*, adică gradul de acceptare socială a plurilingvismului existent la nivel normativ, respectiv efectiv manifestat în plan social. În cadrul raportului de cercetare ne vom referi la toate aceste probleme.

Deoarece raportul are mai degrabă un caracter sociolingvistic decât unul formal, cadrul legal va fi evaluat doar pe scurt. În schimb, se va accentua mai mult aplicarea instituțională și impactul sociolingvistic, așadar se va arăta în ce măsură și sub ce forme au fost asigurate condițiile de utilizare a limbii minoritare la nivelul diferitelor instituții.

Cadrul legal pentru utilizarea limbii în administrația publică*

■ În prezent, punctul de plecare al reglementărilor privind utilizarea limbii în administrația publică îl constituie art. 120 alin. 2 din Constituția republicată, care dincolo de faptul că ridică drepturile lingvistice ale minorităților naționale la rangul drepturilor constituționale, comparativ cu reglementările anterioare modificării Constituției din anul 2003, extinde domeniul drepturilor de utilizare a limbii de la administrația publică locală la administrația publică (teritorială) deconcentrată.³ Articolului 120 la

2 Legea se referă la fiecare dintre unitățile administrativ-teritoriale (comună, oraș, județ) în care ponderea unei comunități lingvistice minoritare este de cel puțin 20%.

3 Emőd Veress, „Nyelvhasználati jogok a román közigazgatásban” [Drepturile lingvistice în administrația publică din România], în *Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny*, 2/2006, p. 36.

* Acest capitol a fost redactat de către Andrea Bogdán și Magdolna Mohácsék.

aliniatul 2 din Constituția României prevede că „în unitățile administrativ-teritoriale în care cetățenii aparținând unei minorități naționale au o pondere semnificativă se asigură folosirea limbii minorității naționale respective în scris și oral în relațiile cu autoritățile administrației publice locale și cu serviciile publice deconcentrate, în condițiile prevăzute de legea organică”.

Prevederile Constituției au fost incluse și în legea privind administrația publică locală. În temeiul acestei prevederi, instituțiile precum și serviciile publice deconcentrate ale ministerelor și ale celorlaltor organe ale administrației publice centrale de specialitate sau societățile comerciale de interes național, de pildă S.C. Electrica S.A. sau C.N. Poșta Română, sunt obligate să aplice prevederile privind utilizarea limbii minorităților. În vederea aplicării prevederilor constituționale de mai sus s-au adus unele modificări și Legii nr. 340/2004 privind instituția prefectului, unde la art. 19 alin. 1 lit. m, între atribuțiile prefectului au fost incluse și acelea de a asigura folosirea în condițiile legii a limbii materne în raporturile dintre cetățenii aparținând minorităților naționale și serviciile publice deconcentrate în unitățile administrativ-teritoriale în care aceștia au o pondere de peste 20%. În aceeași ordine de idei a fost completată și O.G. nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, prevăzându-se în art. 8 alin. 3 că în administrația fiscală dispozițiile legale cu privire la folosirea limbii minorităților naționale se aplică în mod corespunzător. Din motive similare a fost completată și O.G. nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală prevăzându-se în art. 8 alin. 3 că în administrația fiscală dispozițiile legale cu privire la folosirea limbii minorităților naționale se aplică în mod corespunzător.

Celelalte reglementări sunt incluse în Legea administrației publice locale nr. 215/2001, respectiv în normele de aplicare ale acesteia.⁴ Aici trebuie menționat faptul că prevederile legale se aplică în cazul în care ponderea unei minorități naționale este de cel puțin 20%. Cu toate că pragul de 20% introdus de legislația română poate fi considerat chiar rațional, se manifestă o oarecare impasibilitate față de așteptările grupurilor minoritare, în special cel al maghiarilor. Mai mult decât atât, nu sunt luate în considerare aspecte importante, cum ar fi, de pildă, faptul că numărul absolut al populației maghiare din câteva localități, unde ponderea acestora nu atinge pragul de 20%, este mai mare decât numărul locuitorilor din acele așezări care au o populație maghiară majoritară.

O abordare diferențiată ar fi mult mai potrivită în acest caz: de exemplu, legea ar putea permite într-o oarecare măsură aplicarea drepturilor lingvistice și în unitățile administrativ-teritoriale în care populația aparținând unei minorități naționale nu atinge pragul de 20%, ori s-ar putea prevedea un prag alternativ pentru eliminarea situațiilor considerate nedrepte de către minoritățile naționale.

Legislația menționată mai sus vizează următoarele drepturi sintetizate și obligațiile corelative ale autorităților publice locale:

- *folosirea limbii minorităților în cadrul ședințelor consiliului local și județean* dacă numărul consilierilor aparținând unei minorități naționale reprezintă o cincime din numărul total de consilieri. În acest caz, primarul va asigura traducerea în limba română, iar documentele oficiale vor fi redactate în limba română (art. 42 alin. 2 din Legea nr. 215/2001, și art. 3, art. 6 din H.G. nr. 1206/2001);
- *aducerea la cunoștință a ordinii de zi a ședințelor consiliului local și județean* (art. 39 alin. 7, art. 94 alin. 8 din Legea nr. 215/2001, art. 2 alin.1, art. 5 din H.G. nr. 1206/2001);
- *publicarea hotărârilor cu caracter normativ ale consiliului local și județean, respectiv comunicarea hotărârilor – în cazul unei cereri în acest sens – cu caracter individual în limba minorităților*. Secretarul unității administrativ-teritoriale în cauză are obligația de a lua toate măsurile tehnice sau de altă natură pentru aplicarea prevederilor mai sus menționate. Atât în ceea ce privește mijloacele, cât și termenii, comunicarea în limba minorităților va corespunde cu cea în limba română (art. 50 din Legea nr. 215/2001, art. 2 alin. 1, art. 7 din H.G. nr. 1206/2001);
- *comunicarea (adresarea în scris sau verbal) cu autoritățile administrației publice locale, instituțiile publice subordonate și serviciile publice deconcentrate în limba minorităților*. În cazul unei cereri/sesizări formulate în limba minorității, solicitantului i se va răspunde atât în limba română, cât și în limba sa maternă (art. 50, art. 76 alin. 2, art. 19 din Legea nr. 215/2001, art. 2 alin. 2, art. 7, art. 8 din H.G. nr. 1206/2001). Documentele oficiale vor fi redactate în limba română în mod obligatoriu;

4 H.G. nr. 1206 din 27 noiembrie 2001 pentru adoptarea instrucțiunilor de aplicare incluse în Legea nr. 215/2001 referitoare la utilizarea limbii materne a cetățenilor aparținând unei minorități naționale (Monitorul Oficial nr. 781 din 2001).

- *oficierea ceremoniilor oficiale organizate de autoritățile administrației publice locale și a căsătoriilor în limba minorităților.* În cadrul evenimentelor oficiale, alături de limba română poate fi utilizată și limba minorității. La cerere, ceremonia de căsătorie a persoanelor care urmează să se căsătorească poate fi oficiată și în limba maternă, în cazul în care ofițerul stării civile cunoaște limba respectivă. Documentele și extrasele de stare civilă vor fi însă eliberate doar în limba română (art. 9 din H.G. nr. 1206/2001);
- *inscripționarea bilingvă/multilingvă și afișarea anunțurilor de interes public în limba minorității.* Autoritățile publice locale vor inscripționa și afișa în limba minorității denumirea localităților și a instituțiilor publice de sub autoritatea lor, respectiv anunțurile de interes public (art. 76 alin. 4 din Legea nr. 215/2001, art. 3, art. 10, art. 11, art. 12, art. 13 din H.G. nr. 1206/2001). Inscripționarea denumirii localităților se va face conform denumirilor de localități incluse în anexele Hotărârii de guvern, respectiv modului prevăzut în Hotărârea de guvern (pe aceeași tăbliță indicatoare, sub denumirea în limba română, folosindu-se aceleași caractere, mărimi de litere și culori). Afișarea denumirilor de localități în limba minorității are un caracter informativ, iar inscripționarea în limba minoritară a denumirii instituțiilor de interes public va fi afișată sub denumirea oficială în limba română, pe o tăbliță având aceleași dimensiuni, folosindu-se aceleași caractere, mărimi de litere și culori (art. 10 -13 din H.G. nr. 1206/2001).
- *angajarea în cadrul autorităților administrației publice locale (primării, consiliilor locale și județene, instituții subordonate) a unor persoane care cunosc limba minorității pe posturile care au atribuții privind relațiile cu publicul* (art. 76 alin. 3 din Legea nr. 215/2001, art. 15 din H.G. nr. 1206/2001) Această dispoziție este completată de prevederile legii nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, al cărei art. 108 prevede ca în unitățile administrativ-teritoriale în care cetățenii aparținând unei minorități naționale au o pondere de peste 20%, o parte din funcționarii publici angajați în cadrul serviciilor care au relații directe cu cetățenii să cunoască și limba minorității respective.

Problemele apărute în aplicarea practică a dispozițiilor enumerate vizează următoarele aspecte ale utilizării limbilor minoritare: utilizarea orală și scrisă a limbilor minorității naționale în administrația publică și în relațiile cu autoritățile administrației publice, respectiv calitatea traducerilor/utilizării limbii în administrația publică.

În ceea ce privește comunicarea verbală în limba minorităților pot fi menționate, de exemplu, problemele în legătură cu exercitarea dreptului lingvistic în cadrul ședințelor consiliilor locale și județene. Aplicarea prevederilor referitoare la utilizarea limbii minorităților în cadrul ședințelor consiliilor locale și județene este facultativă. În practică, acest lucru înseamnă că în unele localități, cei vizați își exercită dreptul conferit de lege, iar în alte localități chiar cei vizați renunță la acest drept, invocând motive practice (îngreunarea și prelungirea ședințelor), obiective (documentele oficiale oricum vor fi redactate în limba română), financiare (lipsa resurselor materiale pentru achiziționarea dotării tehnice în vederea asigurării traducerii). De multe ori, în unitățile administrativ-teritoriale unde consilierii folosesc limba lor maternă, traducerea este asigurată chiar de aceștia ori de către persoanele angajate pe posturile de relații cu publicul, ceea ce este în detrimentul calității traducerilor. În același timp, din cauza acestor metode neadecvate și ședințele sunt prelungite ne-rezonabil.

Nici utilizarea în scris a limbii minorităților naționale nu se desfășoară fără probleme. În timp ce comunicarea orală cu persoanele ce aparțin unei minorități naționale – de regulă – în cele mai multe cazuri în care se prevede obligativitatea angajării și a persoanelor care cunosc limba minorității respective nu prezintă probleme majore, comunicarea în scris implică eforturi suplimentare semnificative din partea autorităților administrative în cauză. În mod concret, ne referim la situațiile în care o persoană se poate adresa autorităților administrației publice în limba ei maternă, iar răspunsului primit în limba română îi este anexat în mod obligatoriu și traducerea în limba maternă. Pentru îndeplinirea reală și eficientă a acestei prevederi se impune fie un număr suficient de angajați cu competențe profesionale în ceea ce privește redactarea sau traducerea răspunsurilor în limba maternă, fie resurse financiare suficiente pentru contractarea unor servicii de traducere autorizată. Referitor la materialele scrise însă, în practică, traducerea în limba minorităților naționale rămâne frecvent în sarcina persoanelor angajate pentru relațiile cu publicul, ceea ce de multe ori implică, pe de o parte, un volum foarte mare de muncă și imposibil de realizat de către aceste persoane, de regulă puține la număr, iar pe de altă parte traducerile sunt neprofesioniste și nu corespund din punct de vedere calitativ.

Pe lângă aspectele financiare și cele legate de resursele umane, deja menționate, calitatea traducerilor/utilizarea limbii din administrația publică reprezintă în fapt o problemă mult mai amplă, referitoare la diversele registre lingvistice. Faptul că o vreme îndelungată minoritățile naționale nu și-au putut folosi limba maternă în sfera publică – în special în administrația publică –, pe de o parte a condus la funcționalitatea redusă a acestora (limbilor minorităților naționale li s-a impus un statut inferior în comparație cu limba oficială a statului), pe de altă parte, anumite registre ale acestor limbi nu s-au putut dezvolta simultan cu schimbările și modernizarea societății (aici se face referire în special la limbajul de specialitate din administrație, sfera juridică, economică și tehnică). Atât persoanele ce aparțin unor minorități naționale, cât și autoritățile administrației publice se confruntă cu lipsa unui limbaj de specialitate bine conturat și unitar.

Ca o concluzie a evaluării formale se poate afirma că, în perspectiva ultimelor două decenii, cadrul legal al regimului politicii lingvistice referitoare la minoritățile din România a avut parte de o schimbare importantă și binevenită din punctul de vedere al utilizării limbii minoritare. Posibilitățile legale s-au extins semnificativ, mai ales în sfera guvernamentală (în administrația centrală, dar mai ales în cea locală), dar și în alte domenii precum justiția ori serviciile publice, în plus au fost consolidate o serie de alte drepturi lingvistice legate de personalitate. După, se va vedea în continuare, progresul privind aplicarea instituțională și impactul sociolingvistic sunt discutabile. De exemplu, limba minorităților (înainte de toate, limba maghiară) din sfera guvernamentală se folosește în primul rând în instituțiile administrației locale și mai puțin în instituțiile deconcentrate ale ministerelor. În același timp, diferențele sunt semnificative și la nivelul instituțiilor administrației publice locale: acolo unde minoritățile etnice sunt în inferioritate numerică, acestea își pot utiliza limba maternă cu șanse mai mici în comparație cu unitățile teritorial-administrative în care sunt majoritare. Totodată, chiar în cazul în care comunicarea orală și scrisă (în limba maternă) a minorităților este evaluată în același mod, comunicarea orală este mult mai frecventă decât cea scrisă. În orice caz, la nivelul autorităților locale comunicarea scrisă este acel domeniu în care utilizarea limbii maghiare ar putea fi în modul cel mai satisfăcător îmbunătățită.

Aplicarea instituțională

■ Așa cum s-a invocat deja, eficiența aplicării politicilor lingvistice referitoare la minoritățile naționale din România vor fi evaluate pe mai multe nivele. Au fost analizate condițiile aplicării instituționale din unitățile sferei guvernamentale în care legea prevede utilizarea limbii minoritare. S-a urmărit dacă există în realitate funcționari care cunosc limba minorității, ce fel de situații de comunicare există în cadrul instituțiilor în care se poate folosi limba minorității și dacă este asigurată atât utilizarea verbală, cât și cea scrisă a acesteia. Aplicarea instituțională a fost analizată pe două nivele: cel al autorităților locale și la nivelul instituțiilor deconcentrate (județene) ale administrației centrale. Analiza la nivelul autorităților locale a fost efectuată la nivel național și este mai amplă, iar în cazul instituțiilor deconcentrate județene ne-am ocupat doar de județul Harghita.

Aplicarea drepturilor lingvistice ale minorităților naționale la nivelul administrației locale – introducere metodologică

Cele mai importante prevederi referitoare la aplicarea drepturilor lingvistice ale minorităților în România sunt Legea nr. 215/2001 privind administrația publică locală și Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare, ratificată de Parlamentul României în 9 octombrie 2007.

În 2006, la inițiativa Departamentului pentru Relații Interetnice, Centrul de Cercetare a Relațiilor Interetnice (CCRIT) a colectat date în cadrul unui sondaj de opinie cu privire la condițiile prevăzute de legea administrației publice locale. Folosindu-se de experiența acestei cercetări, în perioada noiembrie 2008 – aprilie 2009, Institutul pentru Studiul Problemelor Minorităților Naționale a repetat investigația prin chestionarea completă a unităților teritorial-administrative la care se referă legea.

Unitatea de analiză/populația sondajului

Unitatea de analiză a sondajului este structurată pe două nivele, în conformitate cu legea nr. 215/2001 privind administrația publică locală, care conferă drepturi diferite la nivel de localitate și de comună. Dacă proporția unei minorități depășește 20% la nivelul comunei, trebuie asigurate în mod obligatoriu atât dreptul la folosirea limbii materne, cât și inscripționarea bilingvă în diferite instituții locale ale statului. În cazul în care proporția minorității depășește 20% doar la nivelul localității iar la nivelul comunei nu, legea prevede inscripționarea bilingvă a denumirii localității.

Astfel, mai întâi au fost supuse analizei *unitățile teritorial-administrative*, așadar centre de comună, orașe, municipii (orașe cu rang de municipiu) în cazul cărora s-a impus aplicarea legii, iar la următorul nivel și *localitățile* ce aparțin acestor unități.

Punctul de plecare al cercetării din 2006 fost *lista publicată în cadrul instrucțiunilor de aplicare ale legii nr. 215/2001 privind administrația publică locală*, care – pe baza recensământului populației din 1992 – conține toate localitățile în cadrul cărora proporția unei minorități atinge pragul minim de 20%. Experiența obținută în urma cercetărilor de atunci a scos în evidență faptul că lista respectivă contravine spiritului și literii legii sub mai multe aspecte, deoarece include localități în cadrul cărora ponderea minorității este diferită față de cea trecută pe listă, respectiv lipsesc localitățile care ar trebui să apară conform pragului prevăzut de lege (mai pe larg vezi: Surse de erori potențiale).

În pofida deficiențelor, această listă de localități prevăzută de lege a constituit punctul de plecare și în ceea ce privește cercetarea ISPMN. Au fost adăugate pe lista respectivă cele 33 de centre comunale recent create și identificate cu ocazia cercetării din 2006, care pe baza recensământului din 2002 au îndeplinit pragul procentual de 20%; mai apoi au fost scoase de pe listă acele localități în care datele ambelor recensăminte (din anul 1992 și 2002) au contrazis procentual proporția minorității de pe lista menționată. Astfel, chestionarele au fost trimise în totalitate la 517 de primării, iar datele au fost colectate din 1244 de localități (vezi: lista documentelor atașate). În cursul cercetării au fost colectate date în legătură cu următoarele minorități naționale: bulgari, cehi, croați, germani, greci, maghiari, polonezi, ruși lipoveni, sârbi, slovaci, tătari, turci și ucraineni. Aceste minorități sunt cele care trăiesc concentrat în anumite zone ale României, astfel încât, dispozițiile privind drepturile lingvistice ale minorităților se referă la ele.

Referitor la asigurarea condițiilor de utilizare a limbii minorităților (în cazul de față limba maghiară), acest raport conține concluzii doar în ceea ce privește oficiile autorităților locale din județul Harghita.

Procesul de colectare a datelor

Colectarea datelor a însemnat organizarea sondajului de opinie în două etape: mai întâi au fost trimise chestionarele prin intermediul poștei (de două ori, în perioada noiembrie 2008 – februarie 2009), în urma acestui lucru s-a atins un procentaj de răspuns de 80%. Având ca obiectiv chestionarea totală a populației, în cea de-a doua etapă – utilizând chestionarea telefonică din perioada martie-aprilie 2009 – răspunsurile au fost realizate într-o proporție de 100%.

Chestionarele au fost trimise *centrelor de comună, mai exact primăriilor* cărora le aparțin localitățile incluse în lista actualizată. În ceea ce privește *logica legii*, cele două tipuri de nivele, așadar cel comunal și cel al localității, au fost evaluate *prin același chestionar* (vezi în continuare la structura chestionarului). Urmărind obținerea unei imagini cât mai complete referitor la o minoritate, au fost incluse întrebări ce vizau asigurarea drepturilor la nivel de comună și în cazurile în care ponderea minorității respective nu ajungea la 20%.

Datorită faptului că există comune sau localități unde conviețuiesc mai multe minorități cu dreptul de-a utiliza limba maternă sau de-a afișa în manieră bilingvă denumirea localității, *au fost trimise atâtea chestionare* câte minorități cădeau sub incidența legii.

Așadar, de pildă, la obținerea datelor referitoare la două minorități care trăiesc în patru localități (maghiarii într-o singură localitate, iar ucrainenii în trei localități) aparținând comunei Bocicioiu Mare din județul Maramureș, au fost trimise primăriei comunale *două chestionare*: câte unul pentru fiecare minoritate atât la nivelul localității, cât și la nivelul comunei.

În județul Harghita, legea nu prevede decât în cazul minorității maghiare asigurarea condițiilor de utilizare a limbii minoritare, deoarece numai această minoritate atinge din punct de vedere teritorial proporția demografică corespunzătoare pragului prescris de lege.

Instrumentele de cercetare. Structura chestionarului

În toate cazurile, un chestionar a cuprins întrebări referitoare la o singură minoritate, atât la nivel de comună, cât și la nivel de localitate.⁵ Din punct de vedere structural, chestionarul a fost împărțit în două părți corespunzătoare celor două nivele de analiză deja menționate. În cadrul primei unități structurale (Q6, Q6.1), chestionarea a făcut referință la existența sau motivul inexistenței inscripțiilor bilingve ale denumirii localității în cazul *unei minorități date* și a *unei/unor localități ce aparțin unei anumite unități administrativ-teritoriale*. În cazul celei de-a doua unități structurale (Q7-Q16) a fost măsurată existența drepturilor prevăzute la *nivel de comună*: posibilitatea utilizării limbii materne în scris și oral; numărul de angajați din primărie care vorbesc limba minorității; limba în care se face informarea minorității; utilizarea formularelor bilingve în primărie; existența inscripțiilor bilingve în primărie, la poliție și poștă; existența instituțiilor minoritare etc.

Aria de acoperire a sondajului

În perioada noiembrie 2008 – aprilie 2009, cu ajutorul chestionarelor trimise prin poștă și a interviurilor telefonice s-a realizat procentul de acoperire de 100% (acoperire națională), așadar, conform criteriilor deja prezentate, a fost completat câte un chestionar în cazul fiecărei minorități și în fiecare localitate. Din tabelul următor reiese și faptul că legea se aplică mai ales în cazul minorității maghiare, pentru că celelalte minorități nu beneficiază de drepturi lingvistice la nivelul administrației publice acordate pe criterii teritoriale.

Tabelul 1. Aria de acoperire a sondajului privind aplicarea instituțională a drepturilor lingvistice ale minorităților la nivelul administrațiilor locale

Minoritatea	Unitatea administrativ-teritorială	Localitatea
Bulgari	2	2
Cehi	6	6
Greci	1	1
Croați	2	7
Polonezi	4	8
Maghiari	454	1052
Germani	35	41
Ruși lipoveni	11	14
Sârbi	15	24
Slovaci	11	17
Tătari	3	3
Turci	8	12
Ucraineni	30	57
Total	582	1244

5 Vezi chestionarul din Anexa nr.1: *Aplicarea legislației cu privire la utilizarea limbii minorităților naționale în administrația locală.*

În județul Harghita aplicarea dispozițiilor legale referitoare la administrația publică privind drepturile lingvistice ale minorităților a fost impusă doar în cazul maghiarilor, ceea ce a însemnat în total 64 unități administrativ-teritoriale și 264 localități.

Tabelul 2. Aria de acoperire a sondajului privind aplicarea instituțională a drepturilor lingvistice ale minorităților la nivelul autorităților locale în cazul județului Harghita

Județul	Minoritatea	Unitatea administrativ-teritorială	Localitatea
Harghita	Maghiară	64	264

Surse de eroare

Aria de acoperire a sondajului

Chiar dacă chestionarea a fost completă la ambele nivele, iar procentul răspunsurilor date a fost de 100%, nu se poate afirma cu certitudine faptul că dispunem de date despre fiecare localitate unde ponderea unei minorități (sau ponderea minorității maghiare în cazul județului Harghita) depășește 20%. Motivul este lista incompletă publicată prin legea administrației publice, care a constituit punctul de plecare în ceea ce privește cercetarea.

Așa cum a fost deja menționat, legea administrației publice oferă diferite drepturi pe două nivele. Dreptul la folosirea limbii materne și inscripțiile bilingve trebuie asigurate în mod obligatoriu în cazul în care ponderea unei minorități depășește 20%, iar inscripționarea bilingvă a denumirii localității este obligatorie dacă ponderea unei minorități depășește 20% la nivelul localității și nu la nivel de comună.

Lista publicată în lege nu conține însă informația care ar putea aduce recomandări referitoare la nivelul la care se impune asigurarea drepturilor lingvistice în cazul minorității care trăiește în localitatea respectivă.

În consecință: 1) în lipsa unei recomandări, actorii locali aplică legea în mod arbitrar; 2) potrivit datelor de recensământ (din 1992 și 2002), în cursul cercetării noastre a fost luată în considerare distribuția pe criteriul limbii materne la nivel comunal.

Lista localităților publicată prin lege se bazează pe recensământul din anul 1992, de atunci însă s-a schimbat considerabil atât structura etnică, cât și structura pe localități. În cursul cercetării, lista inițială a fost completată cu 33 de comune noi (ceea ce în cazul județului Harghita a însemnat 8 comune noi), acestea au fost identificate în intervalul unei cercetări similare care a avut loc în 2006. Foarte probabil au existat însă și cazuri omise, deoarece nu ne-au stat la dispoziție decât schimbările administrative survenite în localitățile incluse în lista originală. Totodată, există și localități care între timp s-au integrat în alte așezări, pierzând astfel dreptul de a avea inscripții bilingve cu denumirea localității.

Corectitudinea și complexitatea datelor

În cadrul cercetării a fost înaintată o scrisoare primăriilor competente prin care s-a cerut fiecărui primar să desemneze o persoană responsabilă de completarea chestionarelor și de exactitatea datelor trimise. Exactitatea și autenticitatea datelor furnizate de persoanele desemnate nu s-a putut verifica, așadar concluziile noastre se bazează pe datele înregistrate. În afara acestora, trebuie menționată și ponderea chestionarelor completate greșit ori cea a întrebărilor lăsate fără răspuns. Faptul că în lipsa unei recomandări actorii locali aplică legea în mod arbitrar, permite și alte inadecvențe care se pot reflecta și în răspunsurile date în chestionar.

Sinteză metodologică

- s-a efectuat un sondaj complet așa cum a fost prevăzut;
- nu s-a clarificat dacă toate unitățile/localitățile administrativ-teritoriale au fost ori nu incluse în sondaj, deoarece legea stabilește un prag fără să specifice faptul că se ia în considerare pragul de 20% existent la data intrării în vigoare a legii sau la data înregistrării ultimului recensământ;

- c) nu s-a clarificat dacă au fost incluse toate unitățile administrativ-teritoriale avute în vedere, fiindcă nu am dispus de date exacte pentru fiecare localitate nouă;
- d) pentru datele trimise numai persoanele care au completat chestionarele își asumă responsabilitatea, deloc sau doar în puține cazuri am avut ocazia să verificăm veridicitatea acestora. Nu pot fi excuze nici fraudele, având în vedere faptul că în cazul unor răspunsuri date la anumite întrebări pot fi presupuse sancțiuni procedurale administrative, așadar, în principiu, subiecții ar fi putut avea un motiv să ofere informații false.

Așa cum a mai fost menționat, dintr-un total de 67 unități administrativ-teritoriale care alcătuiesc județul Harghita au fost incluse 64. În ceea ce privește aplicarea drepturilor lingvistice ale minorităților 61 de unități administrativ-teritoriale au intrat în vizorul nostru, iar în trei dintre administrațiile locale a fost chestionată doar problema inscripțiilor bilingve referitoare la denumirile de localități expuse la granița așezării. Din populația totală a județului, 85,36% are limba maternă maghiară, iar 94,6% din populația maghiară trăiește în localități la nivelul cărora autoritățile locale ar trebui să asigure utilizarea limbii maghiare atât în comunicarea orală, cât și în cea scrisă.

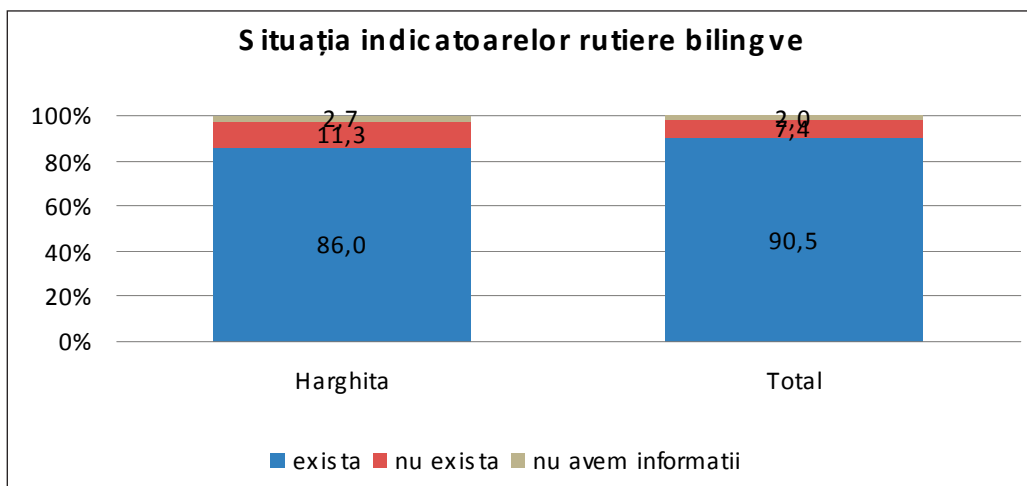
Tabelul 3. Caracteristicile demografice ale populației cuprinse în sondajul asupra aplicării instituționale a drepturilor lingvistice ale minorităților la nivelul autorităților locale (pe baza datelor de recensământ din anul 2002)

	Unități administrativ-teritoriale		Numărul populației maghiare din unitățile administrativ-teritoriale în cauză	
	N	%	N	Ponderele populației incluse în raport din totalul populației maghiare (%)
Dreptul la inscripțiile bilingve cu denumirea localității și dreptul la utilizarea limbii materne	61	95.3	263447	18.2
Dreptul la inscripțiile bilingve cu denumirea localității	3	4.7	15036	1,0
Total	64	100.0	278483	19.3

Aplicarea drepturilor lingvistice ale minorităților la nivelul autorităților locale – prezentarea și evaluarea datelor

Județul Harghita este alcătuit din 67 de unități administrativ-teritoriale. Conform legii inscripțiilor rutiere bilingve și folosirea limbii materne a minorităților, la nivelul administrației locale acestea sunt permise în unitățile administrativ-teritoriale unde ponderea minorității lingvistice respective (în acest caz cea a maghiarilor) depășește 20%. Pe baza datelor de recensământ din 2002, în județul Harghita sunt 61 de unități administrativ-teritoriale în care ponderea persoanelor vorbitoare a limbii maghiare depășește 20%. În județul Harghita există trei cazuri în care această pondere se află sub 20%. În unitățile administrativ-teritoriale maghiarii au dreptul la inscripțiile rutiere cu denumiri ale localităților exclusiv bilingve, în cazul în care ponderea lor depășește 20% în oricare dintre localitățile care aparțin acestor trei unități.

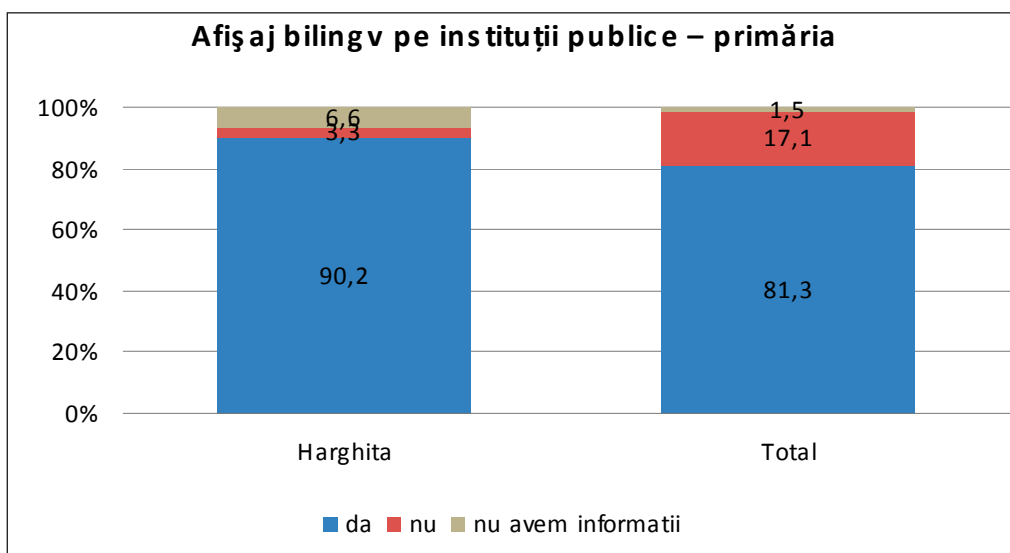
Datele comparate referitoare la localitățile și administrațiile locale din județul Harghita și Transilvania în cazul cărora se impune aplicarea drepturilor lingvistice ale minorității maghiare sunt redade în felul următor:

Acolo unde ponderea maghiarilor depășește 20%, fiecare localitate are dreptul de a avea indicatoare rutiere bilingve cu denumirea localității. Din numărul total al localităților existente în județul Harghita care au acest drept, doar în proporție de 86% dispun așezările de indicatoare rutiere bilingve, acestea se situează astfel cu aproape 5% sub media națională (90,5%).

Examinând însă cu mai mare atenție cele 25 de localități din județul Harghita în cazul cărora – în pofida faptului că ponderea numerică a populației maghiare înregistrate este corespunzătoare – nu există indicatoare rutiere bilingve, rezultă că aceste localități sunt de cele mai multe ori „sălașuri” izolate din punct de vedere geografic, care servesc adesea doar ca locuri de cazare în timpul lucrărilor sezoniere. Totodată, în repetate rânduri poate fi vorba despre localități care au fost între timp desființate (prevederea referitoare la indicatoare rutiere bilingve are în vedere repartizarea populației și caracteristicile demografice din 1992). De pildă, satul Ciba care a fost alipit orașului Miercurea Ciuc.

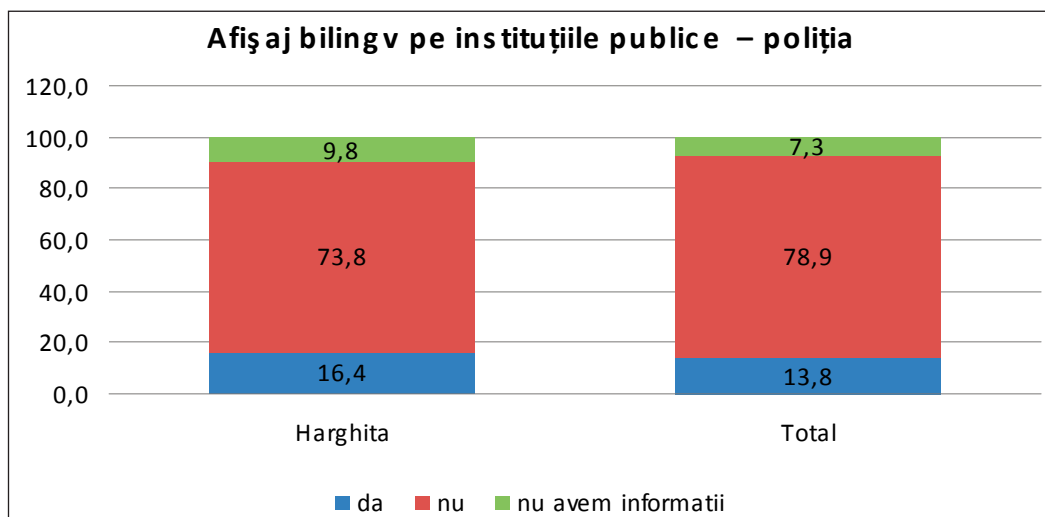
În cazul unităților administrativ-teritoriale unde ponderea populației maghiare depășește 20%, legea permite utilizarea denumirilor instituțiilor publice în limba maghiară. Aici trebuie menționată importanța inscripțiilor bilingve referitoare la instituțiile administrației publice locale.

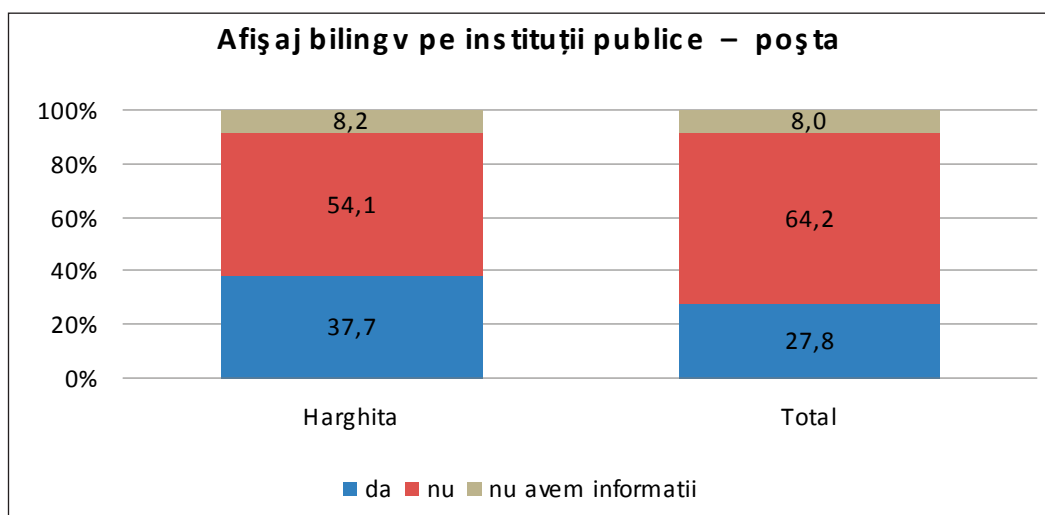
Inscripționarea bilingvă a instituțiilor este extrem de importantă atât din punct de vedere simbolic, cât și datorită funcțiilor comunicative. Sub aspect simbolic are însemnătate din cauza că indică statutul: scoate în evidență statutul recunoscut al limbilor (și al vorbitorilor acestor limbi) referitor la unitatea administrativă. Din punct de vedere funcțional înlesnește alegerea codului lingvistic (eventual contribuie la orientarea în acest sens). Afișajul bilingv indică faptul că în instituția respectivă sunt asigurate (cel puțin legea o cere) condițiile necesare folosirii limbii minorității, așadar limba maghiară poate fi utilizată. La nivel național, în peste 80% din cazuri există la primării afișajul în limba maghiară, iar în județul Har-

ghita se cunosc cu siguranță 2 cazuri în care nu există inscripții bilingve (conform declarației pe propria răspundere a funcționarului chestionat).

Rămânând la chestiunea inscripționării, sunt demne de atenție caracteristicile de inscripționare ale instituțiilor deconcentrate privind administrațiile publice centrale (poliția și poșta) care funcționează în aproape toate unitățile administrativ-teritoriale. Acestea – cel puțin în județul Harghita – au obligația de a asigura într-o oarecare măsură panouri de comunicare multilingve (deși nu li se impune întocmai afișarea inscripțiilor bilingve cu denumirea instituțiilor).

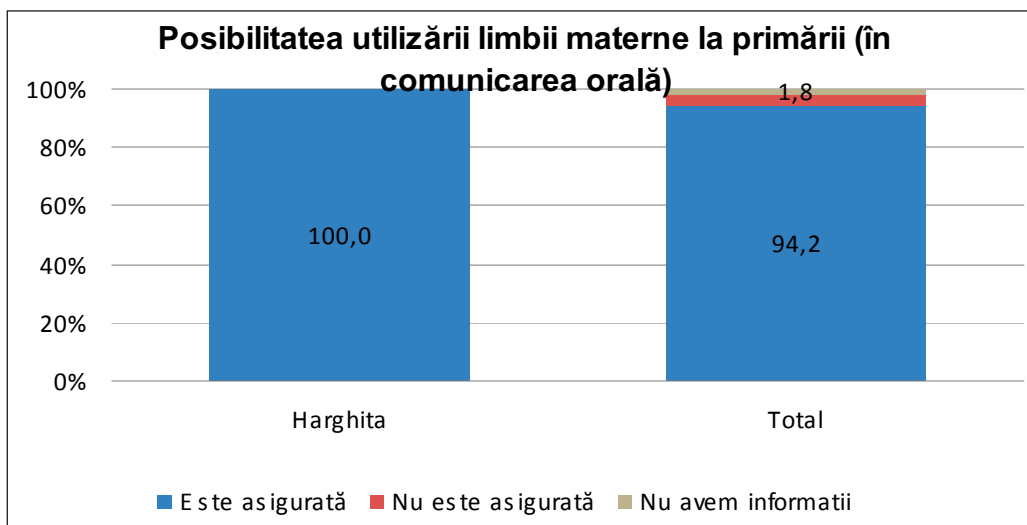
Așa cum vede, inscripționarea multilingvă la poliție este un caz aproape excepțional. Datele naționale și cele din județul Harghita nu diferă semnificativ, utilizarea denumirilor maghiare pe clădirile poliției fiind extrem de rare la ambele nivele de analiză.

În cazul oficiilor poștale situația este oarecum pozitivă, ponderea afișelor bilingve fiind mai ridicată decât la secțiile de poliție. Inscripțiile bilingve în cadrul oficiilor poștale din județul Harghita au o pondere ceva mai ridicată, raportat la toate administrațiile locale îndreptățite la utilizarea limbii maghiare (37,5%, respectiv 23,1%). Acest lucru însă, nu indică nicidecum faptul că la nivelul peisajului lingvistic, aceste inscripții ar consolida statutul simbolic al limbii maghiare.

Totodată, revenind la utilizarea limbii la nivelul administrației locale, trebuie examinat: în ce măsură este îndeplinită de către autoritățile locale prevederea generală a legii, în ce măsură se utilizează limba minorității/maghiara în comunicarea scrisă și orală. La primul nivel s-au pus întrebări în legătură cu asigurarea condițiilor generale în ceea ce privește exercitarea acestui drept. Nu s-au făcut referiri la modul în care este exercitat acest drept, adică la maniera organizării instituționale în sensul respectiv. De pildă,

fiecare instituție care menține relații cu publicul are un angajat care cunoaște limba maghiară, ori în cadrul instituției se găsește o persoană care stăpânește limba maghiară și îndeplinește de obicei și rolul de traducător în cazul în care cineva dorește să comunice în această limbă.

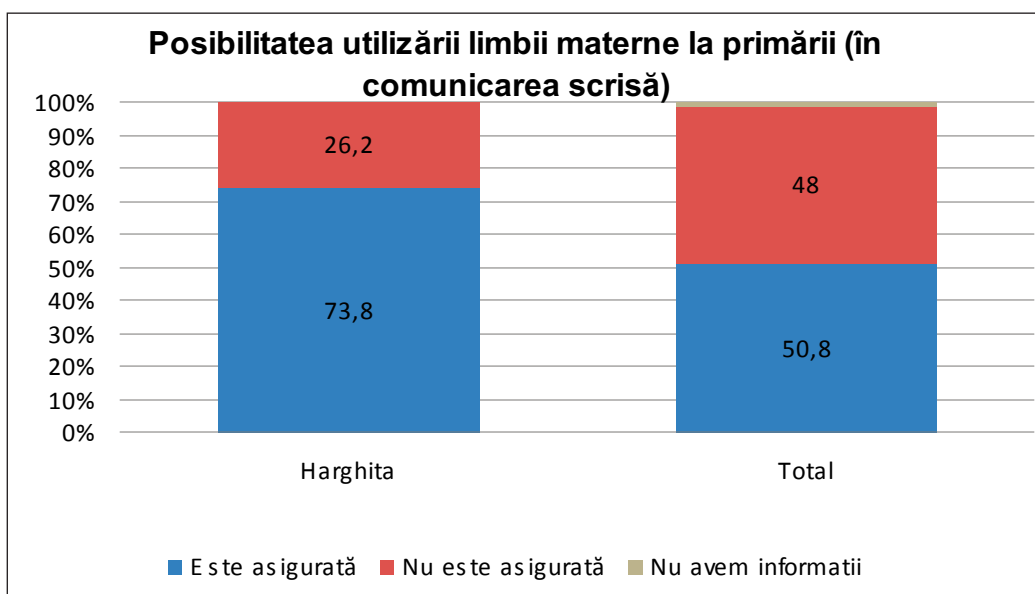

Răspunsurile date în cazul întrebărilor formulate la modul foarte general (dacă în general, la nivelul instituțiilor administrației locale poate fi utilizată sub orice formă limba maghiară) au fost pozitive în totalitate. În cazul administrațiilor locale din județul Harghita nu există nicio situație în care cel puțin un angajat n-ar cunoaște limba maghiară. În general în Transilvania, utilizarea limbii maghiare (cel puțin la nivel de bază) este asigurată în cazul tuturor unităților administrativ-teritoriale (comună, oraș) unde ponderea populației maghiare depășește 20%.

Într-un procent de 4%, unitățile administrativ-teritoriale în cauză au declarat că nu au găsit nicio soluție la această problemă.

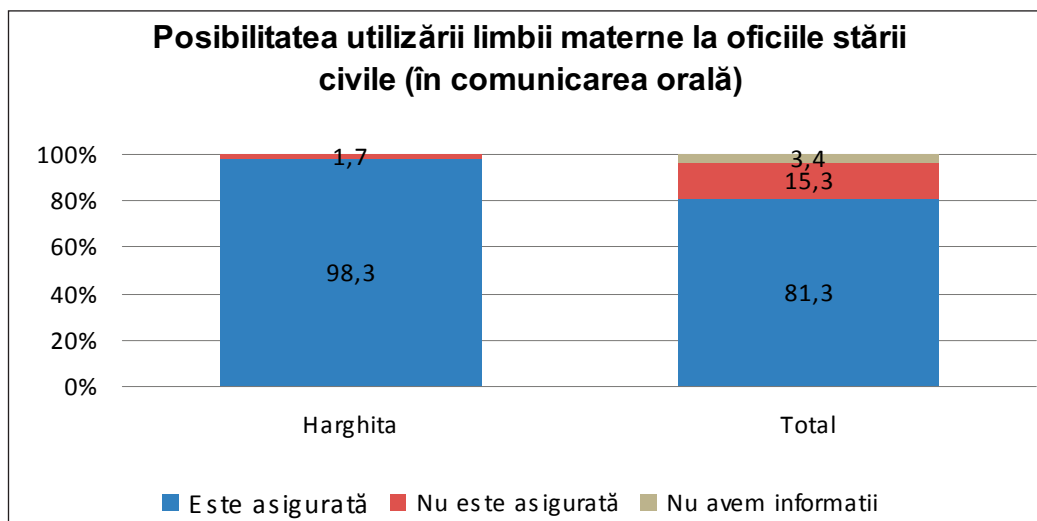
În ceea ce privește comunicarea scrisă, pot fi scoase în evidență două tendințe:

- la nivelul autorităților locale utilizarea limbii materne din comunicarea orală este asigurată într-o măsură mult mai mare decât cea din comunicarea scrisă;
- autoritățile locale din județul Harghita diferă în mod semnificativ (prezentând o imagine mai pozitivă) față de celelalte administrații locale cărora li se impune asigurarea utilizării limbii maghiare.

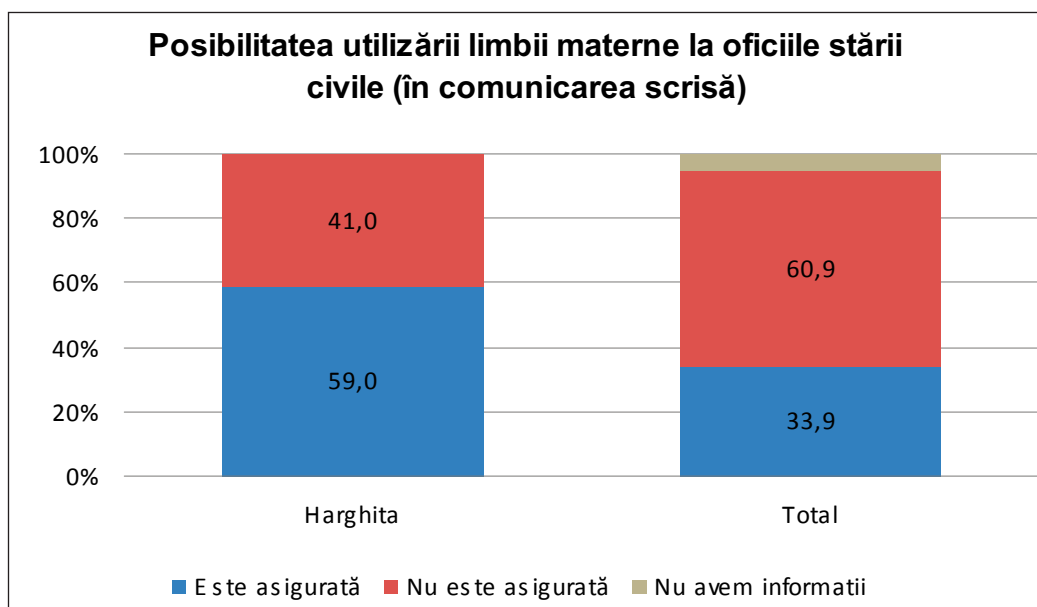

În doar jumătate din primăriile transilvănene se asigură utilizarea limbii maghiare în comunicarea scrisă, comparativ cu aproape trei sferturi (73,8%) în cazul primăriilor județului Harghita. Încă o dată trebuie menționat faptul că întrebarea din chestionar nu face distincție în ceea ce privește modul de asigurare a utilizării limbii în comunicarea scrisă. Acest lucru poate însemna și că doar o singură dată a fost înregistrată o cerere scrisă în limba maghiară, deși se poate întâmpla ca toate formularele să fie disponibile și în această limbă.

Pornind mai exact de la faptul că la nivelul instituțiilor situația este foarte generală atât referitor la utilizarea limbii maghiare în comunicarea verbală, cât și în cea scrisă, dincolo de posibilitatea generală a utilizării limbii s-au pus întrebări și în legătură cu câteva situații concrete de comunicare.

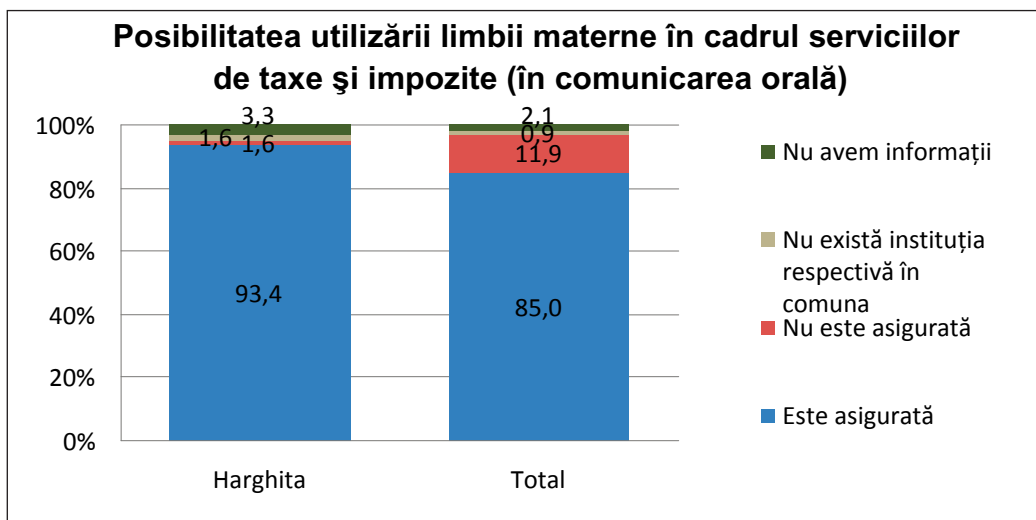

Situațiile de comunicare mai specifice oferă deja o imagine nuanțată. Folosirea orală a limbii maghiare în oficiile de stare civilă din cadrul unităților administrativ-teritoriale din județul Harghita este asigurată cu o singură excepție. În general, în unitățile administrativ-teritoriale din Transilvania (comună, oraș) unde ponderea minorității maghiare depășește 20%, în majoritatea cazurilor, limba maghiară poate fi utilizată în comunicarea verbală (puțin peste 80%).

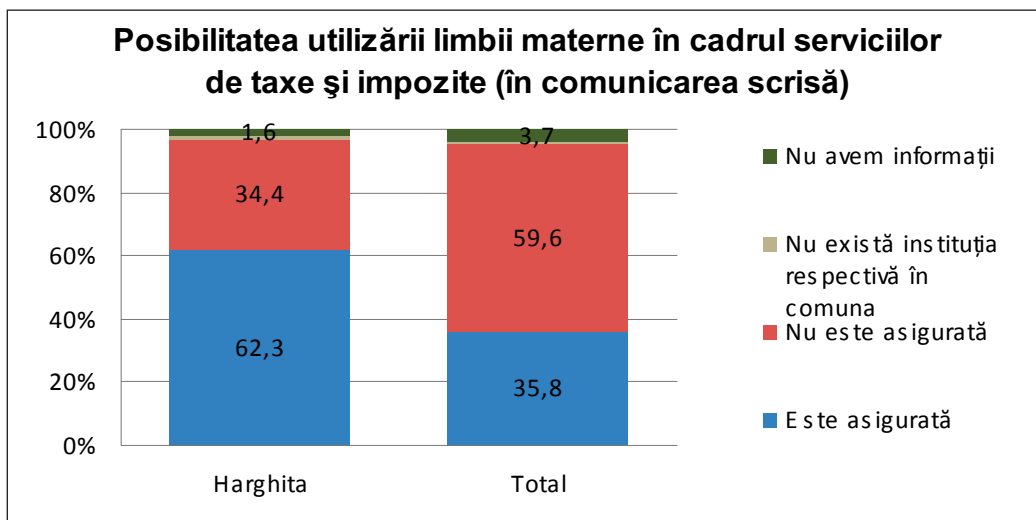

Dacă se face o analiză a posibilităților de utilizare a limbii maghiare în comunicarea scrisă la nivelul oficiilor stării civile se evidențiază o imagine și mai nuanțată. La trei sferturi din unitățile administrativ-teritoriale din județul Harghita (unde ponderea populației maghiare depășește 20%) **în general** se folosește limba maghiară. În cazul oficiilor de stare civilă, această pondere este aproape de 60%, ceea ce reprezintă în fapt o valoare dublă față de oficiile stării civile din cadrul unităților administrativ-teritoriale din Transilvania, unde în comunicarea scrisă limba maghiară se poate folosi doar în aproximativ o treime din cazuri.

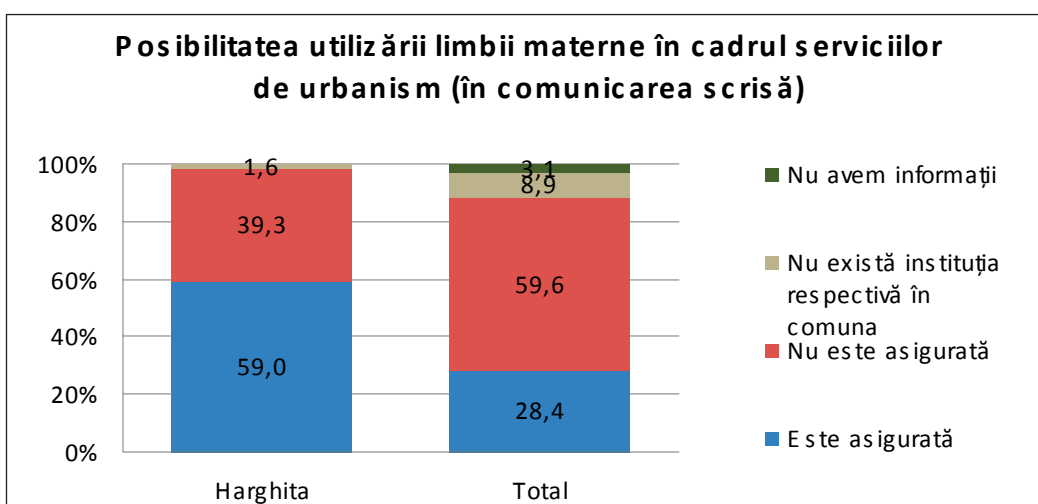
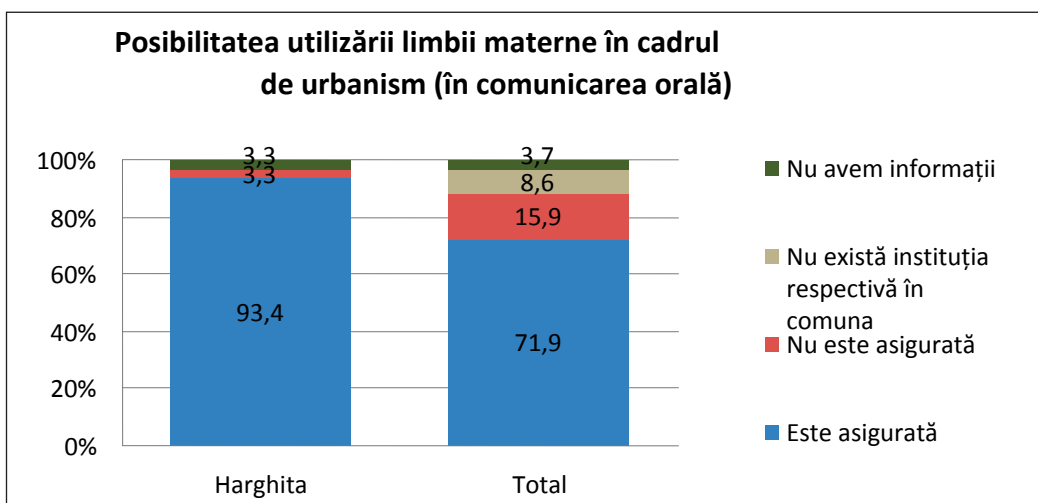
Situația este similară și în cadrul serviciilor de taxe și impozite locale.

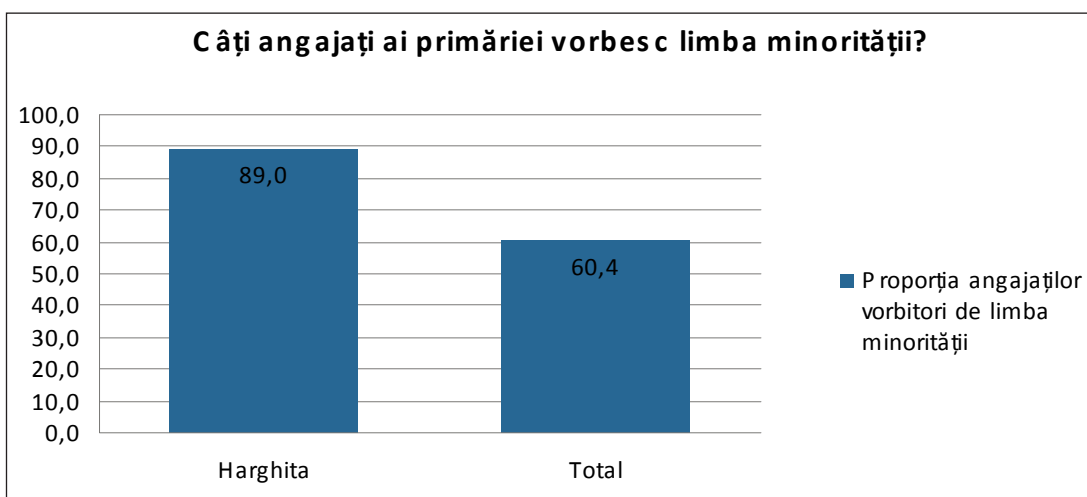
În cazul serviciilor de taxe și impozite din județul Harghita comunicarea orală în limba maghiară este posibilă într-un procent de 93,4%, ceea ce înseamnă cu 30% mai mult decât comunicarea în scris (62,3%). La nivel național există diferențe și mai accentuate: în timp ce 85% din primăriile transilvănene obligate prin lege asigură folosirea orală a limbii maghiare, utilizarea în scris este posibilă în doar 35,8% din cazuri.

La o examinare atentă a datelor de mai jos poate fi constatat faptul că există următorul tipar: în cadrul serviciilor specializate ale primăriilor, obligate prin lege să asigure utilizarea limbii maghiare, în comunicarea orală la aproximativ 90% din cazuri, iar în situația comunicării în scris la aproximativ 60% din cazuri există posibilitatea de-a folosi limba maghiară.

Evident, bilingvismul în administrația publică depinde în primul rând de resursele lingvistice disponibile. Întrebarea este simplă: dispun autoritățile locale de suficienți angajați care în afara limbii de stat să mai cunoască la un nivel corespunzător și limba minorității (în cazul nostru limba maghiară)? În cursul cercetării s-au pus întrebări și în legătură cu astfel de resurse lingvistice (în ce proporție/câți angajați ai primăriei comunică în limba maghiară). Având în vedere în primul rând concluziile chestionării telefonice, trebuie subliniată problema veridicității datelor. Cu cât numărul angajaților de la primărie este mai mare, cu atât mai inexacte și nesigure sunt estimările funcționarului respondent, ceea ce scade și gradul de veridicitate al datelor.

Atât în unitățile administrativ-teritoriale din județul Harghita, cât și în celelalte județe în care ponderea populației maghiare depășește 20%, într-o proporție de 93% există personal calificat vorbitor de limba maghiară. Este adevărat că în unele cazuri doar un singur angajat cunoaște limba, iar în altele toți angajații.

În județul Harghita, în primăriile care sunt obligate prin lege să asigure utilizarea limbii maghiare, proporția funcționarilor vorbitori (și) de limba maghiară este de aproximativ 90%. La nivel național, acolo unde într-o unitate administrativă (comună, oraș) proporția maghiarilor depășește 20%, această pondere este de două treimi. Trebuie subliniat faptul că este vorba despre competențe lingvistice maghiare și nu despre naționalitate maghiară. La nivelul autorităților locale din Harghita, această pondere poate fi apreciată ca fiind corespunzătoare, deoarece, în fapt, mai curând poate fi considerată o excepție faptul că în instituțiile administrației locale în care legea prevede folosirea limbii maghiare există în general angajați care dețin competențele lingvistice corespunzătoare pentru a asigura utilizarea limbii maghiare la toate nivelele. În linii mari, acest lucru este valabil în cazul localităților din Transilvania în care ponderea persoanelor cu limba maternă maghiară depășește 60% (mai exact: fără îndoială, maghiarii sunt cei majoritari).

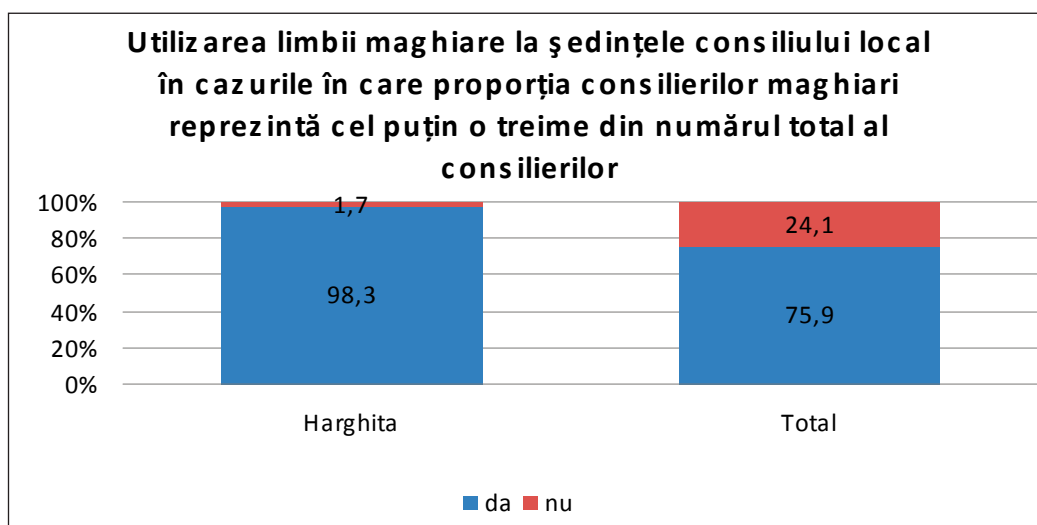
De regulă, în astfel de cazuri, structura competențelor lingvistice în ceea ce privește personalul angajat din primării se dezvoltă paralel cu ponderea populației cunoscătoare a limbii materne din localitate. Probleme se înregistrează doar în localitățile unde ponderea populației maghiare este între 20-60%: aici, pe de o parte ponderea funcționarilor vorbitori de limbă maghiară și angajați în cadrul administrației locale este mult mai mică decât cea a populației maghiare din localitățile respective, iar pe de altă parte, adesea nu atinge numărul unui grup compact critic necesar pentru a asigura utilizarea limbii maghiare la toate nivele. Așadar, poate fi presupus faptul că în situațiile amintite comunicarea verbală în limba maternă se întâlnește doar în mod excepțional. Mai mult decât atât, chiar dacă (întâmplător) ar exista persoane care ar dori să-și exercite acest drept, problema se va rezolva doar cu complicații și probabil într-o manieră ad-hoc. O astfel de situație este specifică în cazul a 2-3 primării din județul Harghita.

Faptul că cineva cunoaște limba maghiară poate presupune aspecte foarte diferite. Ar putea însemna că persoana în cauză înțelege, dar nu vorbește bine această limbă, cunoaște limba maghiară la nivel conversațional, dar are dificultăți în comunicarea unor subiecte particulare, eventual va avea și mai mari dificultăți în cazul în care va trebui să comunice în scris. Așadar, în pofida faptului că o persoană stăpânește termenii din limba cotidiană, dar nu și-a însușit limbajul profesional în limba maghiară (în cazul nostru vocabularul utilizat în gestiunea administrativă), se va confrunta (în cel mai bun caz) cu o nesiguranță lingvistică (nu va cunoaște expresii de specialitate în limba maghiară). De regulă, în cazul comunicării verbale, acest lucru nu va fi o problemă, deoarece alternarea codurilor lingvistice (includearea unor expresii în limba română în cazul comunicării efectuate în limba maghiară), substituirea codurilor (în cazul anumitor subiecte se trece la limba română), ori utilizarea – eventual – incorectă (în fapt, neprofesională) a lexicului limbii maghiare sunt adesea acceptate.

Situația este diferită în cazul comunicării scrise, deoarece în universul birocratic comunicarea orală are în general doar un rol orientativ, informativ, și în fapt informal, în timp ce comunicarea scrisă este o formă de comunicare formală, având consecințe legale și administrative. Cu alte cuvinte, în cursul comunicării scrise se impune precizie, profesionalitate, corectitudine lingvistică, o exprimare clară ce atestă pricepere și nu permite confuziile. Așadar, cunoștințele de limbă maghiară nu garantează o utilizare fără dificultăți – în special în scris – a expresiilor din limbajul administrativ în limba maghiară. Deficiențelor lingvistice (a) prezentate li se mai pot suprapune și aspecte organizaționale (b), politice (c), precum și cele referitoare la statutul lingvistic (d), ale căror efecte (comune sau individuale) duc la o comunicare scrisă mai rezervată decât în cazul celei orale. De pildă, de *ordin organizațional* sunt temerile care se manifestă pe cale birocratică, așadar atunci când o cerere ajunge la o persoană care nu cunoaște deloc limba maghiară sau o stăpânește insuficient. În cazul în care se apelează la răscolirea sensibilității naționale, iar cei îndreptățiți renunță la comunicarea scrisă în limba maghiară pentru a nu displace majorității, este vorba în fapt doar de *motive politice*. Iar, în final, se poate vorbi de considerente *statutare* atunci când caracterul oficial al limbii române, prevăzut de lege, se compară cu statutul limitativ și adesea controversat al limbii maghiare, preferându-se mai degrabă limba „mai oficială”.

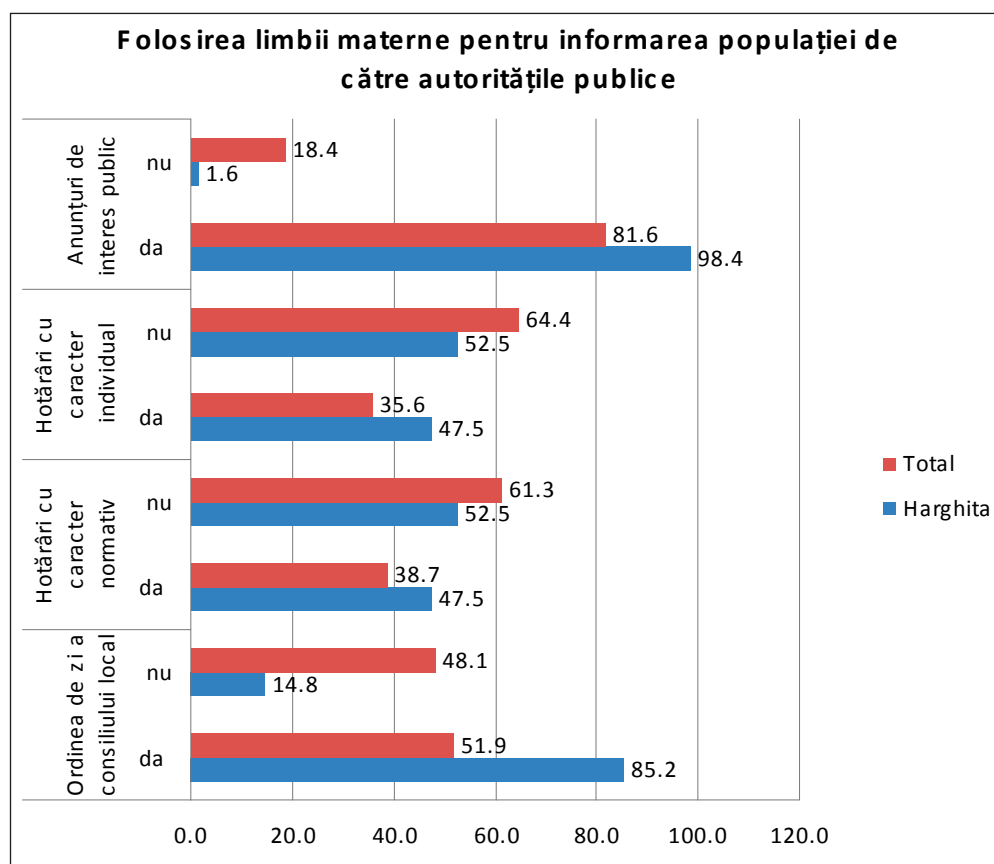
Eficiența mai scăzută a comunicării scrise reiese într-un mod impresionant în cazul în care se urmărește: în ce măsură funcționează utilizarea verbală și cea scrisă în instituțiile administrației locale. Chestionarele prezentate mai sus au clarificat dacă, în principiu, limba maghiară poate fi

ori nu utilizată (oral și în scris) la nivelul autorităților locale. Acest lucru nu presupune însă că a și fost folosită, indică doar faptul că există conjunctura favorabilă necesară. În continuare s-a pus întrebarea dacă, în următoarele situații din ultimul an, a existat comunicare orală sau scrisă în limba maghiară.

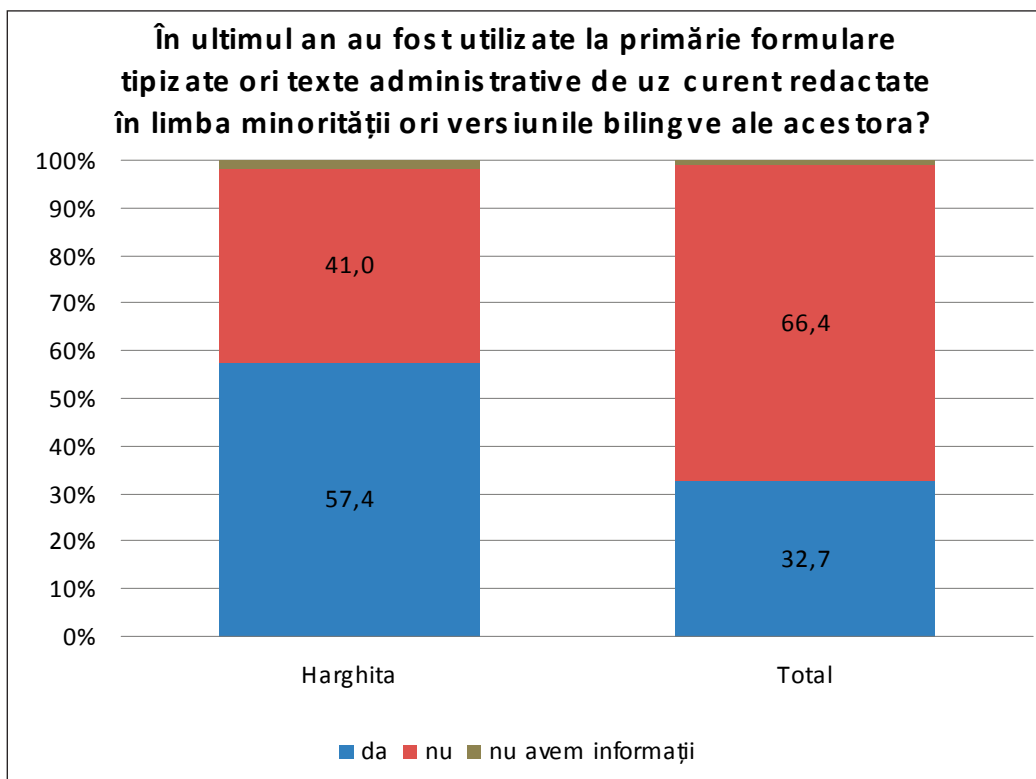
La ședințele consiliului local se poate comunica în limba maghiară în cazul în care proporția consilierilor maghiari depășește o treime din totalul consilierilor. În județul Harghita, limba maghiară a fost utilizată în aproape toate consiliile locale supuse analizei noastre. În general, acolo unde consilierii au dreptul să vorbească în limba maghiară, doar în trei sferturi dintre cazuri este exercitat acest drept (subliniem din nou: s-a comunicat în limba maghiară cel puțin o dată în ultimul an).

Situația privind comunicarea scrisă atestă faptul că această formă de comunicare se situează cu mult sub nivelul celei orale.

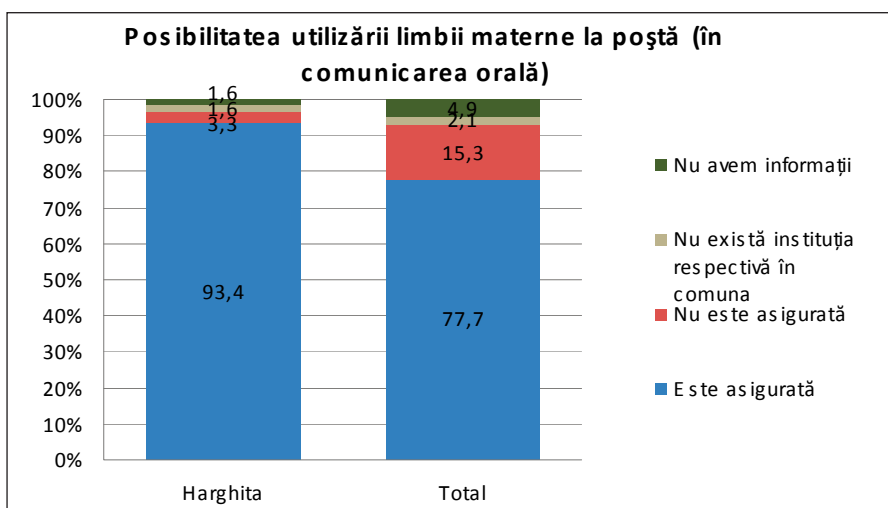

De exemplu, în ceea ce privește tipul de comunicare a ordinii de zi de la ședințele consiliilor locale, diferențele sunt deja semnificative. În timp ce la ședințele consiliilor locale din județul Harghita, unde legea permite folosirea limbii minorităților, doar o singură dată nu s-a vorbit în limba maghiară, ordinele de zi ale ședințelor nu au mai fost publicate în această limbă în cazul a 9 primării (14,8%) (subliniem din nou: s-a comunicat în limba maghiară cel puțin o dată în ultimul an).

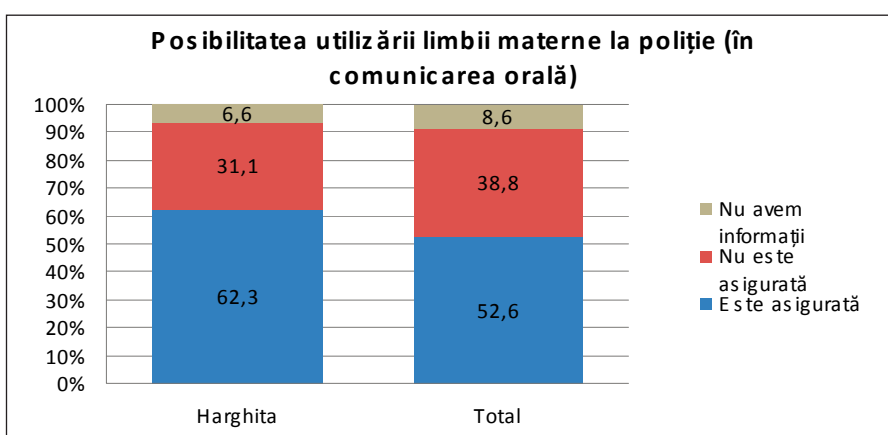
În Transilvania jumătate din totalul consiliilor locale au publicat ordinea de zi a ședințelor în limba maghiară. Proporția este cu ceva mai ridicată în cazul anunțurilor de interes public, indiferent dacă acestea sunt hotărâri cu caracter normativ individuale contrasemnate de un funcționar sau de primar, ori sunt decizii de consiliu ce afectează întreaga populație. În județul Harghita mai puțin de jumătate dintre primării, iar la nivelul întregii Transilvanii doar o treime dintre primării, au emis astfel de documente. În general, formularele bilingve (care în principiu sunt disponibile oricui) sau alte acte tipizate, disponibile în limba maghiară (de pildă, hotărâri), sunt foarte puțin utilizate. Trebuie însă menționat faptul că în județul Harghita există – probabil – cel mai mare interes pentru astfel de documente tipizate.

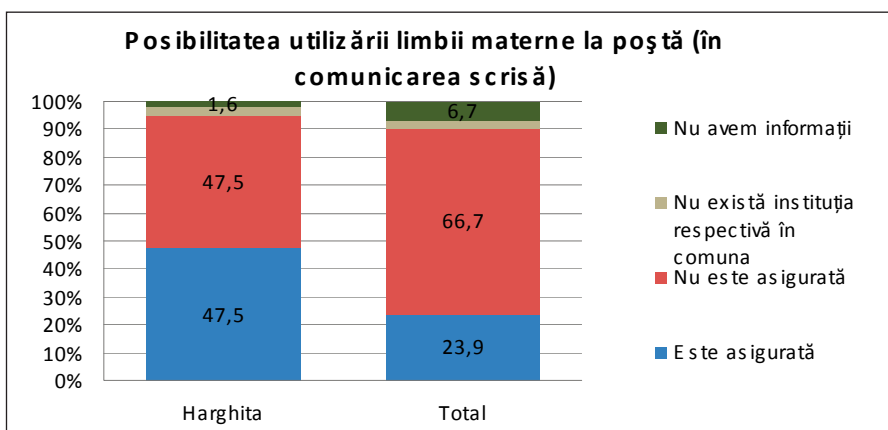
În chestionarele trimise consiliilor locale au fost incluse și întrebări care reflectă punerea în practică – în ceea ce privește limba minorităților - instituțiile aflate în subordinea autorităților locale, precum și a altor instituții ce funcționează în localitățile respective. Răspunsurile primite aveau la bază cunoștințe ori informații obținute în interiorul instituției. În cazul altor instituții am luat în considerare mai degrabă propriile experiențe ale respondenților, fie generale, fie legate de statutul lor de localnici. Așadar, referitor la poliție și poștă, răspunsurile pot fi considerate relevante în măsura în care funcționarii respondenți s-au familiarizat cu funcționarea acestor instituții. Cu alte cuvinte, în ceea ce privește funcționarea instituțiilor administrației locale au fost înregistrate fapte, iar privitor la poliție și poștă imagini reflectate pe baza experiențelor variate ale clienților. În redare netrunchiată: gradul de veridicitate al acestor ultime date este mai scăzut decât cel referitor la conformarea din punct de vedere lingvistic a autorităților locale, față de minorități.

În ceea ce privește folosirea limbii maghiare la oficiile poștale din județul Harghita se reflectă realitățile lingvistice caracteristice în localități. Așadar, toți angajații oficiilor poștale vorbesc limba maghiară (cu 3 excepții). Acest lucru caracterizează și majoritatea localităților din Transilvania unde legea prevede folosirea limbii maghiare ca limbă minoritară. La secțiile de poliție comunicarea orală în limba maghiară este asigurată la un anumit nivel: în 62% din cazuri, adică aproximativ la două treimi din administrațiile locale.

Posibilitatea comunicării scrise este mai redusă și în cazul acestor instituții. În ceea ce privește secțiile de poliție din județul Harghita, în proporție de 28% a cazurilor au fost prezentate astfel de situații, iar în localitățile transilvănene în care legea prevede utilizarea limbii maghiare într-o proporție de 15,3%. Folosirea scrisă a limbii maghiare în cadrul oficiilor poștale corespunde aproximativ cu eșantioanele înregistrate la diversele oficii ale administrațiilor locale.

Aplicarea legii privitoare la drepturile minorităților naționale la nivelul instituțiilor deconcentrate din județul Harghita – introducere metodologică

Unitatea de analiză/populația investigată

Cercetarea a avut două obiective: am încercat să evaluăm, pe de o parte, *asigurarea condițiilor privind bilingvismul* în instituțiile deconcentrate din județul Harghita, iar pe de altă parte, *utilizarea efectivă a bilingvismului în comunicarea populației maghiare cu instituțiile deconcentrate*.

În cazul instituțiilor deconcentrate am avut în vedere chestionarea completă. La început am avut la dispoziție o listă cu 64 de instituții deconcentrate (accesibilă pe site-ul prefecturii județului Harghita).⁶ Lista respectivă a suferit în octombrie 2009 modificări datorită reorganizării instituțiilor deconcentrate, iar în noua listă se regăsesc doar 48 de instituții (unele s-au desființat, iar altele au trecut în subordinea altor instituții).

Până la urmă, dintr-un motiv simplu, am decis să includem și instituțiile care în momentul colectării datelor nu au mai avut statutul de instituție publică: practic, până în momentul colectării datelor, aceste instituții și-au creat practicile lingvistice conform aceluiași cadru legal ca și cele care încă funcționează în subordinea administrației centrale la nivel județean.

Din acest considerent, am inclus 67 de instituții în lista care a constituit punctul de pornire pentru cercetare; dintre acestea un număr de 48 încă funcționează și sunt recunoscute în prezent ca instituții deconcentrate, iar 19 provin de pe lista veche.

În ceea ce privește utilizarea limbii la nivelul populației am realizat un eșantion: mai întâi am selectat cinci instituții care au avut un volum mare de circulație a publicului, după care eșantionarea s-a făcut pe clienții acestora.

În cazul populației maghiare, posibilitățile și practica comunicării au fost evaluate în următoarele instituții:

1. Agenția Județeană de Ocupare a Forței de Muncă Harghita
2. Casa de Asigurări de Sănătate a județului Harghita
3. Casa Județeană de Pensii
4. Oficiul Registrului Comerțului de pe lângă Tribunalul Harghita
5. Direcția Generală a Finanțelor Publice Harghita

În cadrul unei instituții au fost chestionate 50 de persoane, în felul acesta s-au completat 250 de chestionare ce provin din cele cinci instituții publice. S-a urmărit căutarea unor respondenți care la ultimul recensământ s-au declarat maghiari și au depășit vârsta de 18 ani.

Instrumentele de cercetare

Au fost elaborate trei chestionare cu scopul de a evalua condițiile exercitării drepturilor lingvistice și utilizarea efectivă a acestora.

Cu ajutorul chestionarelor de tip A și C⁷ au fost evaluate drepturile asigurate și posibilitățile de utilizare a limbii materne la nivel instituțional. Chestionarul de tip A conține datele instituțiilor deconcentrate, precum și întrebările referitoare la existența inscripțiilor bilingve, limba de comunicare a instituției cu publicul și utilizarea formularelor bilingve. Chestionarul de tip C constă în verificarea la fața locului a chestionării telefonice (chestionarul de tip A).

Prin chestionarul de tip B⁸ au fost evaluate eșantioanele și practicile de comunicare în limba maternă ale populației maghiare din județul Harghita cu instituțiile deconcentrate. Prin acesta, respondenții au fost interogați în legătură cu limba în care instituțiile își oferă serviciile, eventualele dificultăți de comunicare în limba română și așteptările respondenților în ceea ce privește utilizarea limbii maghiare la nivel administrativ.

6 Vezi anexa nr. 2: de la 1 la 48 = instituții deconcentrate; de la 49 la 67 = instituții publice reorganizate (de pe lista veche).

7 Vezi Anexa nr. 3: Chest. de tip A - *Aplicarea legislației cu privire la utilizarea limbii minorităților naționale la nivelul instituțiilor deconcentrate din jud. Harghita, Chestionarul de tip C pentru verificarea chestionarului de tip A.*

8 Vezi Anexa nr. 4: *Aplicarea legislației cu privire la drepturile minorităților naționale din județul Harghita.*

Procesul de colectare a datelor

Datele au fost colectate în mai multe etape.

1. În prima fază a fost trimisă o scrisoare oficială adresată conducătorilor instituțiilor deconcentrate, după care în perioada 15 octombrie – 6 noiembrie 2009 s-a efectuat chestionarea telefonică (completarea chestionarului de tip A).

2. Chestionarele de tip B și C au fost completate în Miercurea Ciuc, unde operatorii noștri au contactat personal cele 250 de persoane din eșantion și s-au deplasat la sediul instituțiilor pentru a verifica dacă există inscripții și formulare bilingve.

Aria de acoperire a cercetării

În cazul instituțiilor deconcentrate s-au primit răspunsuri în proporție de 76,1% (chestionarul de tip A), iar din chestionarele tip B s-a reușit completarea unui număr de 250 de chestionare.

Operatorii de pe teren au completat 61 de chestionare tip C, ceea ce corespunde unei proporții de 91% a răspunsurilor.

Surse de eroare

Aria de acoperire a cercetării

În 16 instituții nu s-a reușit completarea chestionarelor de tip A.

Motivul necompletării / statutul instituției	Instituțiile deconcentrate – lista nouă	Instituțiile reorganizate – lista veche	Total
Refuz	6	5	11
Nu poate fi contactat	1	2	3
A fost desființată	0	2	2
Total	7	9	16

Instituții deconcentrate cu privire la nu s-au găsit date:

Agencia Națională pentru Locuințe - Oficiul Teritorial Harghita	Nu poate fi contactată
Autoritatea Rutieră Română – Agenția Harghita	Refuz
Centrul de Prevenire, Evaluare și Consiliere Antidrog Harghita	Refuz
Inspectoratul de Jandarmi Județean Harghita	Refuz
Inspectoratul Județean de Poliție Harghita	Refuz
Oficiul de Mobilizare a Economiei și Pregătirea Teritoriului pentru Apărare Harghita	Refuz
Oficiul Registrului Comerțului de pe lângă Tribunalul Harghita	Refuz

Instituțiile publice reorganizate de pe lista veche cu privire la nu deținem date:

Agencia Națională de Reglementare a Serviciilor Publice de Gospodărire Comunală - Agenția Teritorială Alba -Iulia - Biroul Harghita	Nu poate fi contactată
Centrul Militar Județean Harghita	Refuz
Garnizoana Militară Miercurea Ciuc	Refuz
Inspectoratul General pentru Comunicații și Tehnologia Informației - Centrul local de Control Harghita	A fost desființat
Oficiul Teritorial pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii și Cooperație Târgu - Mureș - Centrul Teritorial Harghita	A fost desființat
Serviciul de Informații și Protecție Internă Harghita	Refuz
Petrom - Sucursala PECO Harghita	Nu poate fi contactat
E-On gaz România - Centrul Operațional Miercurea Ciuc	Refuz
Romtelecom - Departamentul Centru Harghita	Refuz

Din totalul instituțiilor, în 6 dintre acestea nu a fost completat *chestionarul tip C*; dintre acestea, 2 provin de pe lista actualizată a instituțiilor deconcentrate, iar celelalte de pe lista veche.

Au fost însă completate cele 250 de chestionare tip B propuse.

Corectitudinea și complexitatea datelor

Chestionarele de tip A și C

În cursul cercetării a fost trimisă o scrisoare adresată conducătorilor instituțiilor deconcentrate prin care s-a cerut desemnarea unei persoane responsabile pentru administrarea chestionarului și exactitatea datelor. Concluziile noastre se bazează pe informațiile date de persoanele desemnate, așadar autenticitatea datelor nu s-a putut verifica. Cu toate că scopul chestionarului de tip C a fost eliminarea erorilor posibile, au existat și informații pe care operatorii noștri nu le-au putut verifica la fața locului.

La fel, alte surse de eroare mai pot fi menționate ponderea chestionarelor completate greșit ori incomplet (la prelucrarea datelor acest lucru se va indica în cazul fiecărei variabile), precum și ponderea întrebărilor lăsate fără răspuns. Toate acestea pot distorsiona rezultatele obținute. În continuare, în cazul *chestionarului de tip B* pot apărea inadvertențe și din cauza eșantionării sau a nerespectării acesteia de către operatori.

Trebuie observat faptul că în primul rând instituțiile militarizate de apărare sau de ordine publică, respectiv întreprinderile parțial privatizate (care prestează servicii economice) au fost cele care nu au răspuns chestionării. Pe baza experiențelor anterioare se poate afirma: instituțiile de ordină publică, în general, respectă un regim special în ceea ce privește furnizarea informațiilor. Faptul că acestea refuză să pună la dispoziție datele este un lucru obișnuit. Totodată, există puține informații despre regimul lingvistic al acestor instituții. Potrivit cunoștințelor noastre, poliția a încercat să recruteze personal vorbitor de limba maghiară (cu un oarecare succes). În ceea ce privește regimul lingvistic din celelalte instituții în cauză nu deținem informații potrivit cărora aceste stabilimente ar avea o politică lingvistică adaptată multilingvismului local.

Relațiile cu publicul ale întreprinderilor economice parțial privatizate sunt relativ extinse, acestea întreținând contacte zilnice cu majoritatea populației, așadar, în cazul lor, lipsa informațiilor privind politica lingvistică este destul de problematică.

În pofida acestui fapt, se presupune – având în vedere buna credință – că entitățile în cauză funcționează într-o rețea extinsă, iar mulți dintre angajații lor au frecvente relații cu publicul prin natura muncii; în plus, neavând până în prezent o preocupare sistematică la nivel instituțional intern, referitor la politica lingvistică, nu au reușit să furnizeze date concrete. Mai poate fi adăugat și faptul că ariile de acoperire ale chestionarelor noastre nu au fost prea extinse, fiind concepute pentru evaluarea funcționării caracterelor lingvistice specifice în cazul unor organizații cu multe sucursale.

Aplicarea legii cu privire la drepturile minorităților naționale la nivelul instituțiilor deconcentrate din județul Harghita – prezentarea și evaluarea datelor

Conform răspunsurilor trimise de către instituțiile în cauză se conturează o imagine extrem de pozitivă a regimului lingvistic. La nivelul instituțiilor deconcentrate, limba maghiară se folosește întocmai ca în instituțiile autorităților locale, așadar comunicarea orală în limba maghiară – în principiu – este aproape complet asigurată, iar comunicarea scrisă este posibilă în două treimi dintre instituții (ceea nu înseamnă că se și comunică în mod constant în această limbă).

În ultimul an a fost utilizată limba maghiară în relațiile cu publicul în cadrul instituției?

	Da		Nu	
	N	%	N	%
În comunicarea scrisă	32	65.3	17	34.7
În comunicarea scrisă orală	50	98.0	1	2.0

Faptul este confirmat și de inscripțiile bilingve: în peste jumătate din instituțiile deconcentrate ale județului Harghita există inscripții bilingve aplicate în exteriorul (ori în interiorul) clădirilor în care acestea funcționează.

Situația inscripțiilor bilingve:

	Datele colectate prin chestionarea telefonică din instituții				Cazurile verificate personal de către operatori			
	Există		Nu există		Există		Nu există	
	%	N	%	N	%	N	%	N
Inscripții în limba maghiară afișate în exterior	56,9	29	43,1	22	67,4	31	32,6	15
Inscripții în limba maghiară afișate în interior	66,0	33	34,0	17	76,6	36	23,4	11
Inscripții în limba maghiară aplicate pe panourile de afișaje	53,1	26	46,9	23	32,6	15	67,4	31

Referitor la anumite aspecte ale inscripționărilor bilingve, anchetele verificate de către operatori pot fi considerate mai relevante (mai complete și – evident – mai veridice). Două treimi dintre instituțiile verificate de către operatori dispun de inscripții bilingve aplicate în exteriorul clădirii în care funcționează, iar în aproximativ trei sferturi există inscripționări în limba maghiară afișate în interior.

În fapt, se poate afirma că denumirea în limba maghiară a instituțiilor deconcentrate apare în majoritatea cazurilor (aproape 80%). Faptul că inscripția este aplicată în afara sau în interiorul clădirii constituie mai degrabă o problemă practică (există cazuri unde într-o singură clădire funcționează atât de multe instituții încât inscripționarea exterioară ar fi mai dificilă). Totodată, două treimi dintre aceste instituții utilizează limba maghiară și în cazul unor suprafețe amenajate în vederea informării clienților. În cazul panourilor de afișaje, situația este mai complicată: în timp ce peste jumătate dintre instituții au afirmat că folosesc limba maghiară și pe panourile de afișaje, operatorii au găsit texte afișate și în această limbă în doar o treime dintre aceste așezăminte. Probabil, angajații respondenți din partea instituției s-au gândit la o perioadă de timp mai îndelungată atunci când și-au formulat răspunsurile (în cazul în care, în trecut ori în perioada cunoscută de ei, au existat afișaje în limba maghiară), în timp ce operatorii au constatat starea de fapt din acel moment. În orice caz, realitatea constatată de către operatori scoate în evidență faptul că, deși există o anumită comunicare bilingvă scrisă, în două treimi dintre instituții bilingvismul formal practicându-se în mod sistematic, în doar o treime dintre acestea s-a încetățenit o practică obișnuită în ceea ce privește bilingvismul formalizat. Ca atare, subliniem din nou importanța elementelor peisajului lingvistic maghiar (utilizate pe panourile de afișaj): a) orientează alegerea codurilor lingvistice din instituție (poate fi utilizată și limba maghiară), b) arată identitatea instituției, așadar în ce măsură a rămas în subordinea exclusivă a statului și cât s-a adaptat la realitățile lingvistice locale.

Peisajul lingvistic exterior creat de către instituțiile deconcentrate (inscripții, anunțuri etc.), mai precis situația inscripționării multilingve, poate fi ameliorat într-o oarecare măsură (chiar dacă nu semnificativ) în viitorul apropiat. Dintre instituțiile publice deconcentrate din subordinea administrației centrale care au răspuns la chestionare (și unde au lipsit inscripțiile bilingve) aproximativ o cincime au intenția de a schimba situația actuală. În câteva cazuri poate fi rezolvată și problema inscripțiilor interioare, precum și cea a inscripționării bilingve de pe panourile de afișaje.

Acolo unde inscripțiile bilingve erau inexistente au fost luate măsuri pentru a schimba situația în următoarele cazuri:

	Da		Nu		Nu este cazul	
	%	N	%	N	%	N
Inscripții în limba maghiară aplicate în exterior	22,7	5	40,9	9	36,4	8
Inscripții în limba maghiară aplicate în interior	11,8	2	41,2	7	47,1	8
Inscripții în limba maghiară aplicate pe panourile de afișaje	20,0	4	30,0	6	50,0	10

Se pare că aproximativ două treimi dintre instituții aveau afișate texte în limba maghiară, iar aproape 65% afirmă că au fost afișate informații de interes public și în această limbă, în special în mass-media. Aproape jumătate dintre anunțurile făcute au apărut în ziarele locale sau județene, însă publicațiile proprii (materiale promoționale, pliante etc.) ori utilizarea paginilor web caracterizează mai puțin activitatea acestor instituții.

În ultimul an au fost comunicate în limba maghiară informații de interes public?

	N	%
Da	33	64,7
Nu	17	33,3
Nu este cazul	1	2

În concluzie, se poate afirma că inscripționarea bilingvă în afara sau în interiorul instituțiilor este o practică generală chiar dacă se situează mult sub nivelul practicat de autoritățile locale unde inscripționarea monolingvă (cea practică doar în limba română) constituie o excepție. În ultimul an, instituțiile vizate într-o proporție de 80,4% au evitat utilizarea formularelor în limba maghiară ori a celor bilingve, față de 17,6% care s-au folosit de această posibilitate.

În ultimul an au fost utilizate în instituția respectivă formularele și textele administrative de uz curent în limba maghiară ori variantele lor bilingve?

	N	%
Da	9	17,6
Nu	41	80,4

Urmărind ancheta înregistrată de către operatori poate fi constată o imagine de ansamblu și mai negativă.

Există în instituția respectivă formulare și texte administrative de uz curent în limba maghiară sau versiunile bilingve ale acestora (cazuri verificate de către operatori)?

	N	%
Există	1	2,2
Nu există	45	97,8

În momentul vizitării instituțiilor doar într-un singur caz au fost puse la dispoziție formulare în limba maghiară sau în versiuni bilingve.

Așadar, simetria lingvistică este asigurată (parțial) doar la nivelul inscripționării. În ceea ce privește elementele de inscripționare publică, care definesc imaginea instituțională și posibilitățile de utilizare a limbii, bilingvismul echilibrat constituie o excepție.

Se pare că motivele rămânerii în urmă a comunicării scrise în limba maghiară nu sunt deficiențele lingvistice ale angajaților din sfera relațiilor cu publicul, deoarece practic nu există angajați în cadrul instituțiilor respondente care nu vorbesc limba maghiară. Doar în proporție de 4,1% din instituțiile chestionate nu există angajați vorbitori de limbă maghiară în cadrul serviciilor de relații cu publicul. În 81,6% din cazuri ponderea personalului responsabil pentru relații cu publicul se situează între 80 - 100%.

Relațiile cu publicul în instituțiile din județul Harghita

	Ponderea angajaților în cadrul instituțiilor (%)				
	Nu există	80-100%	60-79.9%	30-59.9%	0.1-29.9%
Ponderea angajaților responsabili pentru relații cu publicul cunosători ai limbii maghiare	4.1	81.6	6.1	8.2	0.0

În concluzie, succesul limitat în ceea ce privește comunicarea scrisă în limba maghiară poate avea motivații organizaționale, politice ori lingvistice. Așadar, limba maghiară este mai puțin utilizată în cazurile în care un participant la procesul decizional birocratic nu cunoaște limba (în general, cheltuielile de traducere ce pot apărea nu sunt incluse în bugetul instituțiilor). Motivul poate fi și exercitarea unei presiuni politice generale la nivel instituțional ori faptul că, în linii mari, utilizarea în scris a limbii maghiare nu este considerată potrivită.

Impactul sociolingvistic

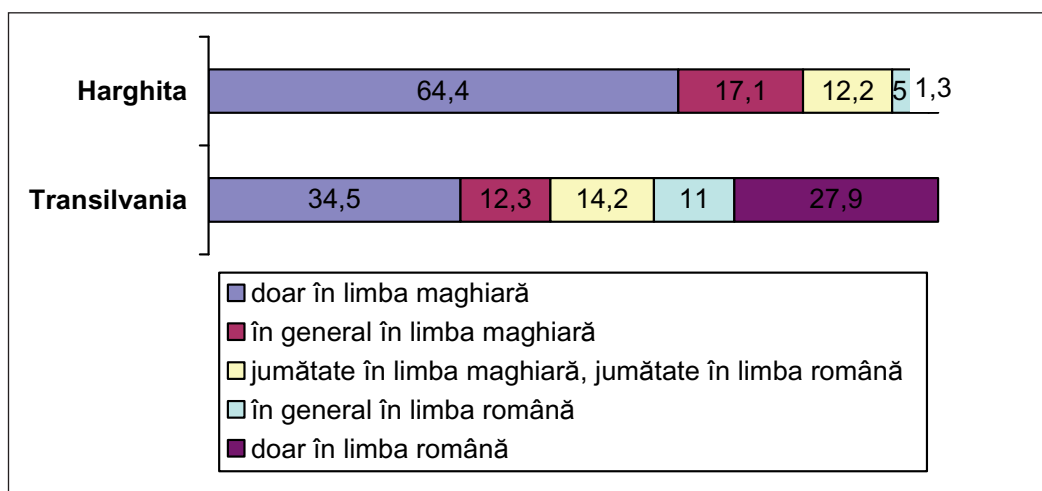
■ În ceea ce privește *impactul sociolingvistic* asupra procesului de substituire a direcției referitoare la politica lingvistică, a fost urmărit modul în care posibilitatea legală de utilizare a limbii determină comportamentul lingvistic al persoanelor în cauză. Dat fiind faptul că înaintea procesului de substituire a direcției politicii lingvistice nu există date (ori cele existente nu sunt corecte), impactul sociolingvistic nu putea fi analizat. Oricum, pot fi menționate însă câteva aspecte, astfel poate fi găsit răspunsul la întrebarea: în ce măsură s-au transformat drepturile lingvistice în practici lingvistice, așadar la ce nivel se utilizează limba maghiară în unele instituții? Ne stau la dispoziție două surse de date.

Cercetarea intitulată „Demografie, stratificare socială, utilizare lingvistică: al doilea val” este realizată pe un eșantion reprezentativ pentru populația vorbitoare de limba maghiară din Transilvania. Numărul total al persoanelor incluse în eșantion se ridică la 3625 persoane, iar cel al subeșantionului consacrat județului Harghita la 965 persoane.⁹ Chestionarul conține mai multe întrebări referitoare la comportamentul lingvistic; aici vor fi publicate doar datele referitoare la comunicarea orală și scrisă de la nivelul administrației locale.

Cercetarea referitoare la funcționarea instituțiilor deconcentrate din județul Harghita a fost deja prezentată (vezi metodologie). În cazul celor cinci instituții în care serviciile oferite publicului sunt mai extinse au fost chestionate 250 de persoane în legătură cu experiențele și așteptările lor în ceea ce privește utilizarea limbii la soluționarea problemelor administrative.

Se poate afirma că la nivelul administrației locale, aproximativ jumătate din populația maghiară din Transilvania utilizează cu predilecție limba maghiară în comunicarea orală; în județul Harghita această pondere este de 80%. Ponderea persoanelor care folosesc dominant sau exclusiv limba română este de aproximativ 40%. Altfel spus, la nivelul administrației locale, limba maghiară se utilizează în mod predominant (cel puțin în ceea ce privește comunicarea orală), iar limba română se folosește doar în mod excepțional. Așadar, posibilitățile instituționale sunt valorificate de cetățeni sub forma unor practici lingvistice.

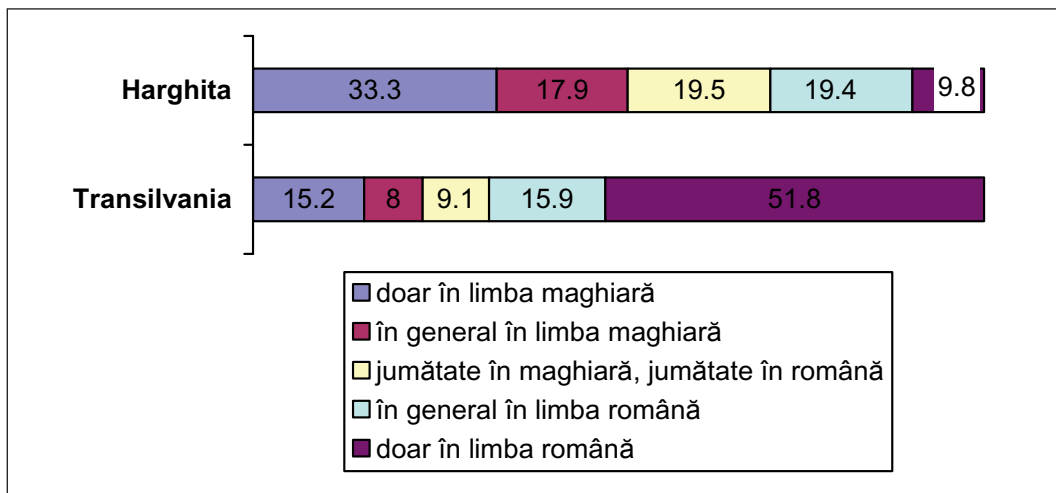
În ce limbă vorbiți la primărie ?

9 Având în vedere doar persoanele de etnie maghiară.

Două treimi – trei sferturi din autoritățile publice locale din județul Harghita asigură posibilitatea de a utiliza limba maghiară în scris.¹⁰ Dat fiind însă faptul că limba maghiară poate fi utilizată în comunicarea scrisă în majoritatea orașelor din județ, nu este deloc surprinzător că două treimi din populație afirmă că cererile lor sunt formulate exclusiv în limba maghiară, iar peste 80% din populație comunică cu birourile autorităților locale (și în scris) în majoritatea cazurilor, ori exclusiv, doar în limba maghiară.

În ce limbă scrieți o cerere către primărie?

Aplicarea legii privitoare la drepturile minorităților naționale la nivelul instituțiilor deconcentrate din județul Harghita

Peste tot am dorit să identificăm caracteristicile specifice ale utilizării limbii în decursul soluționării unor probleme administrative.

Care a fost limba de comunicare cu clienții?

Limba de comunicare	N	%
Română	25	10.0
Maghiară	158	63.5
Ambele limbi	66	26.5

În majoritatea instituțiilor urmărite, limba de comunicare este cea maghiară. Aproape două treimi dintre clienții chestionați care s-au declarat maghiari au folosit doar limba maghiară, iar un sfert dintre aceștia a utilizat atât limba maghiară, cât și cea română, fie în comunicarea cu același funcționar (substituirea codurilor survine de obicei pe motivul rezolvării unei probleme lipsite de rutină, cu ocazia căreia clientul apelează la funcționar pentru completarea unui formular în limba română), fie în cazurile când au dorit să rezolve probleme mai complexe, adresându-se mai multor funcționari. În final, 10% din populație a utilizat doar limba română în cursul soluționării problemelor. Se pare că – cel puțin în cazul instituțiilor deconcentrate județene care deserveșc un public larg – în comunicarea verbală domină limba maghiară, iar limba română este utilizată doar în cazurile excepționale, în care nu intervine rutina și în cazul în care se impune rezolvarea unor probleme rareori întâlnite.

10 Chestionate în mod concret în legătură cu practicile existente la primării, cel mult două treimi din numărul total al autorităților publice locale au declarat că asigură utilizarea limbii maghiare în comunicarea scrisă, iar trei sferturi au afirmat că, în general, asigură posibilitatea utilizării limbii maghiare în comunicarea scrisă.

Majoritatea celor care în comunicarea orală au utilizat parțial sau exclusiv limba română nu au întâmpinat dificultăți, doar 21% dintre ei au relatat faptul că au avut probleme de înțelegere în rezolvarea unor probleme administrative.

Ați avut dificultăți de înțelegere la comunicarea în limba română?

	N	%
Da	19	20.9
Nu	72	79.1

Așadar, la mai puțin de 8% dintre clienți (7,6%) au fost înregistrate dificultăți în utilizarea limbii române, iar – după cum reiese și din tabelul de mai jos – în majoritatea cazurilor, aceste probleme puteau fi rezolvate, deoarece majoritatea persoanelor care s-au confruntat cu acestea au solicitat și au primit ajutor.

În cazul în care ați avut dificultăți, ați solicitat ajutor?

	N	%
Da, am solicitat și am primit ajutor	14	82.4
Da, am solicitat, dar nu am primit ajutor	1	5.9
Nu am solicitat ajutor	2	11.8

Sunteți de părere că ar fi mai ușoară comunicarea în limba maghiară?

	N	%
Da	50	59.5
Nu	34	40.5

Cei care au comunicat în limba română (ori în ambele limbi), într-o proporție de 59% consideră că utilizarea limbii maghiare ar fi înlesnit soluționarea problemelor administrative, iar în 41% sunt de părere că la soluționarea problemelor utilizând exclusiv limba maghiară nu ar aduce o schimbare semnificativă.

Astfel, cu privire la comunicarea orală se poate afirma că majoritatea persoanelor cu limba maternă maghiară își rezolvă problemele administrative din instituțiile deconcentrate care deserveșc un public larg utilizând această limbă. În decursul soluționării problemelor administrative nu se folosește prea frecvent limba română, însă în cazul în care limba maghiară nu poate fi utilizată, acest lucru nu reprezintă o dificultate prea mare, deoarece subiecții fie vorbeau la un nivel corespunzător limba română, fie au fost ajutați. Doar în mod excepțional au fost relatate eșecuri totale sau dificultăți de comunicare datorită lipsei cunoașterii limbii române.

În pofida faptului că aceste aspecte ale comunicării în limba română nu ridică probleme deosebite, 20% dintre respondenți au declarat că popularizarea utilizării limbii maghiare în sectorul administrativ ar contribui la susținerea și înlesnirea administrării.

Comunicarea scrisă în limba maghiară (asemănător altor aspecte prezentate aici) și în acest caz a rămas în urma comunicării orale.

Vi s-a cerut completarea unui formular în decursul soluționării problemei?

	N	%
Da	113	45.6
Nu	135	54.4

Aproximativ jumătate dintre cele 250 de persoane incluse în eșantion au completat formulare în timpul soluționării problemelor administrative, iar majoritatea acestor chestionare era în limba română. În mod excepțional a existat și un formular în limba maghiară, acesta fiind completat de mai multe persoane, respectiv 8% a populației analizate.

Limba în care a fost redactat formularul de completat:

	N	%
Română	103	92.0
Maghiară	9	8.0

Dintre persoanele care au completat formulare în limba română aproximativ o cincime au declarat că au avut nevoie de ajutor pentru a le completa, iar majoritatea au și fost consiliați din punct de vedere lingvistic.

Ați avut nevoie de ajutor pentru completarea formularului în limba română și vi s-a acordat acest sprijin?

			A primit ajutor		Nu a primit ajutor	
	N	%	N	%	N	%
Da	20	19.6	18	90,0	2	10,0
Nu	82	80.4	-	-	-	-

Evaluând utilizarea limbii materne la nivelul instituțiilor deconcentrate se pot formula următoarele concluzii (trebuie subliniat din nou faptul că aceste considerente sunt valabile doar în cazul instituțiilor care deserveșc un public larg):

- comunicarea orală este relativ răspândită, majoritatea clienților maghiari din instituțiile vizate comunică în limba maternă;
- în pofida acestui fapt, comparativ cu oficiile administrației publice locale, comunicarea în limba maghiară este mai puțin uzuală;
- comunicarea în limba română nu este problematică, iar acolo unde există dificultăți, acestea pot fi rezolvate prin susținere corespunzătoare;
- în cazurile excepționale apar inconveniente mai serioase datorite lipsei cunoașterii limbii române;
- comunicarea scrisă în limba maternă este cu totul excepțională la acest nivel administrativ.

Competențele lingvistice în ceea ce privește limbile străine și limba română în județul Harghita

■ Competențele lingvistice și multilingvismul reprezintă un capital cultural a cărui importanță nu necesită argumente. Pe de o parte, competențele lingvistice sunt factori determinanți din punctul de vedere al relațiilor personale și posibilităților de mobilitate, devenind din ce în ce mai mult o condiție fundamentală în educația adulților sau orice alt mod de obținere a informațiilor. Pe de altă parte, din punctul de vedere al dezvoltării regionale, competențele lingvistice constituie un aspect determinant referitor la resursele umane din regiune, atât din turism, cât și în ceea ce privește absorbția investițiilor străine ori dezvoltarea relațiilor de antreprenoriat pe plan local.

Într-o oarecare măsură, datele publicate aici constituie o anexă, deoarece aceste informații se leagă doar indirect de raportul prezentat. La nivelul general însă, legătura devine fără îndoială directă. Limbajul utilizat în administrația publică nu poate fi evaluat în sine sa, ci doar în cadrul unui proces mai amplu referitor la politica lingvistică. Reprezentând capitalul lingvistic dintr-o astfel de regiune de mici dimensiuni, condițiile actuale ale utilizării limbii în administrația publică pot fi incluse într-un amplu proces de planificare a politicii lingvistice. Iar datele expuse în continuare pot cel puțin impulsiona reflecțiile în acest sens.

În analiza de față se disting pregnant competențele lingvistice în limba română (ca limbă utilizată în mediul lingvistic) de cele în alte câteva limbi de circulație internațională. Sub mai multe aspecte, cunoașterea limbii române – fiind limba vorbită de mediul lingvistic – are o importanță specifică și accentuată:

1. Expunerea: În cazul maghiarilor din județul Harghita, limba română constituie cel mai important mediu de învățare, formal și informal. În primul rând, limba română este predată în cadrul învățământului preuniversitar de câteva ori pe săptămână. În al doilea rând, sunt destul de frecvente manifestările orale (comunicarea verbală stradală, emisiile de fond la radio etc.) și cele scrise (tipăriturile publicitare, inscripțiile oficiale, manualele de utilizare a diferitelor produse etc.) în limba română. Dat fiind faptul că expunerea populației maghiare la limba română este extrem de ridicată, poate fi așteptat un nivel de cunoaștere ridicat în cazul acestei limbi. Mai mult decât atât, – în mod indirect – limba română poate constitui baza de evaluare în ceea ce privește politica de însușire a limbii la nivelul școlar.
2. Funcția: Dincolo de statutul oficial al limbii române prevăzut de lege, acestei limbi i se acordă o importanță specială datorită diverselor experiențe comunitare și individuale. Funcția se leagă strâns de situațiile specifice de comunicare (la tribunal, poliție, administrație publică, în concediu sau călătorie, precum și utilizarea limbii la un anumit nivel al comunicării în afaceri), așadar cunoașterea limbii române adesea este esențială din punctul de vedere al afirmării în astfel de situații. Dacă o persoană nu cunoaște limba română, acest lucru are o influență negativă asupra șanselor ei de reușită în viață, ori cel puțin îi restrânge spațiul de mișcare în acest sens. Așadar, având în vedere că limba română dispune de o serie de funcții sociale, diverse segmente sociale sunt motivate în dobândirea acestor cunoștințe lingvistice.
3. Aspectele politice: Situația lingvistică din județul Harghita – în general cea din Secuime – constituie o temă recurentă la nivelul opiniei publice și al politicului din România. Faptul că în această regiune limba maghiară se utilizează la nivel public cauzează prejudecii de ordin lingvistic și duce – printre altele – la opinii negative și exagerate în ceea ce privește cunoștințele de limbă și atitudinile lingvistice ale localnicilor. Într-un astfel de context, o descriere competentă, precisă și nuanțată în ceea ce privește competențele lingvistice ale populației maghiare poate fi determinantă în cazul unei eventuale schimbări a discursului politic.

Sursa de date

Datele referitoare la cunoștințele de limbă și utilizarea limbii provin din cercetarea „Demografie, stratificare socială, utilizare lingvistică: al doilea val” realizată pe un eșantion reprezentativ pentru populația vorbitoare de limba maghiară din Transilvania. Eșantionul a cuprins 3625 de persoane (Transilvania), iar în subeșantion au fost incluse 965 de persoane (județul Harghita).¹¹ Chestionarul era alcătuit din întrebări referitoare la comportamentul lingvistic.

Competențe lingvistice în limba română

Există diferite nivele de competență lingvistică. O limbă poate fi cunoscută la nivelul limbii materne, dar vocabularul însușit corespunde uneori doar în anumite situații clar definite, iar altele pot apărea dificultăți de înțelegere. De pildă, multă lume cunoaște persoane cu limba maternă maghiară, care la caseria magazinului în care lucrează comunică în limba română – fiind în stare să discute fără să fie trădate de accent despre mărunțișul înapoiat ori alte subiecte legate de bani – sau indivizi care pot discuta în limba română cu ușurință despre aproape orice, dar le este greu să completeze formularele necesare pentru obținerea unui pașaport. Prin chestionarul prezentat în continuare se urmărește stabilirea nivelului de competență lingvistică în limba română și abilitățile de comunicare în această limbă atât în rândul populației maghiare din Transilvania, cât și în rândul celei din județul Harghita.

11 Luând în considerare doar persoanele de etnie maghiară.

**Care afirmație este adevărată în cazul Dvs. referitor la cunoașterea limbii române?
 (respondenți de etnie maghiară)**

	Maghiari din Transilvania	Maghiari din Transilvania excluzând județul Harghita	Maghiari din județul Harghita
Vorbesc limba română la nivelul limbii materne	7,0	8,4	3,3
Vorbesc la perfecție	22,6	25,5	14,6
Vorbesc foarte bine dar cu accent sesizabil	28,8	30,9	22,9
Nu vorbesc foarte bine, dar în majoritatea cazurilor mă pot face înțeleș(easă)	24,7	21,7	33,0
Înțeleș în general și mă pot face înțeleș(easă) cu dificultăți	10,5	8,1	16,9
Cunosc doar câteva cuvinte	5,6	4,6	8,4
Nu cunosc niciun cuvânt	0,6	0,6	0,6

Proporția celor care comunică în limba română fără dificultăți (chiar dacă vorbesc cu accent maghiar) în rândul populației maghiare din Transilvania este de aproape 60% (58,4%); în cazul maghiarilor din județul Harghita acest procent se situează puțin peste 40% (40,7%).¹² În județul Harghita, proporția persoanelor cu competențe lingvistice de nivel mediu este de 33%, iar a acelor care nu cunosc deloc limba română ori se fac înțeleșe doar cu dificultăți, este în jur de 26%.

În ceea ce privește nivelul de cunoaștere/utilizare a limbii române au fost aplicate și alte instrumente de testare, iar rezultatele confirmă parțial trendurile prezentate mai sus.

Tabelul de mai jos prezintă ponderea celor care au declarat că afirmațiile corespund nivelului lor de competență lingvistică:

	Maghiari din Transilvania	Maghiari din Transilvania, excluzând județul Harghita	Maghiari din județul Harghita
1. Vorbesc în limba română, dar mă tem mereu că ceilalți nu înțeleș ceea ce comunic	23	21,6	26,6
2. Nu pot vorbi decât despre anumite lucruri în limba română	25,7	25,1	27,1
3. În majoritatea cazurilor formulez în limba maghiară ceea ce vreau să spun în limba română	41	38,3	48,7
4. Îmi plac mai multe piese muzicale românești	33,3	35,9	26,4
5. Pot spune bancurile la fel de bine în limba română ca și în limba maghiară	23,6	27,9	11,7

12 Potrivit nivelelor lingvistice din „Cadrul Comun European de Referință” (CEFR) acesta corespunde vorbitorului la nivelul superior și avansat.

Se identifică mai degrabă cu următoarele afirmații:

	Maghiari din Transilvania	Maghiari din județul Harghita
Sunt încordată când trebuie să vorbesc în limba română	29,8	43,8
Greșesc foarte mult când vorbesc în limba română	32,8	43,9

Fără detalierea aspectelor mai sus prezentate ori expunerea diverselor considerente teoretice sau operaționale cu privire la competențele lingvistice de limba română încercăm conturarea următoarei imagini de ansamblu:

- Aproximativ 25-30% dintre maghiarii din Transilvania vorbesc limba română la nivelul limbii materne, în timp ce în rândul maghiarilor din județul Harghita acest procent este în jur de 12-18%;
- Maghiarii din Transilvania, în proporție de aproximativ 25-30%, iar maghiarii din județul Harghita în proporție de 35-45% se simt nesiguri atunci când trebuie să se exprime în limba română;
- Puțin peste 6% (6,2%) dintre maghiarii din Transilvania, respectiv 9% dintre maghiarii din județul Harghita nu comunică deloc în limba română;
- În special în cazul persoanelor cu vârsta medie și a femeilor în vârstă din mediul rural din județul Harghita poate fi constatat un dezavantaj lingvistic în detrimentul limbii române;
- Competențele lingvistice de comunicare în limba română ale celor mai tineri se situează de asemenea sub nivelul județean. Este adevărat însă că, în cazul lor, socializarea lingvistică nu s-a realizat încă, dat fiind faptul că adesea, socializarea de la locul de muncă – așadar stilul de viață activ și instabil la vârsta adultă – este cea care contribuie la dezvoltarea competențelor lingvistice.

Este acest lucru mult sau puțin? Înainte de a evalua competențele de comunicare în limba română ale populației maghiare din județul Harghita, trebuie clarificate criteriile de evaluare: acestea pot fi criteriile politicii lingvistice oficiale din România, care (similar cu practicile altor state) apreciază cunoașterea limbii române precum un specific cultural al calității de cetățean român. Acestei politici lingvistice îi este subordonată politica învățării limbii române de către minorități: bazându-se pe diferite modele pedagogice și lingvistice, în decursul ultimelor nouă decenii (cu puține excepții), aprofundarea limbii române a fost obligatorie pentru elevii care studiau în limbile minorităților. Așadar, conform politicii oficiale, minoritățile ar trebui să cunoască limba română la perfecție.

Totuși, un astfel de punct de vedere maximalist poate fi nuanțat prin argumente pedagogice și socio-lingvistice elementare. Pe de o parte, faptul că limba română se predă în școli nu înseamnă că elevii maghiari vor aprofunda limba română la același nivel ca și elevii români (dacă o pot aprofunda la un oarecare nivel), deoarece elevii nu pot fi educați decât la nivele diferite de succes. Reușita predării unei limbi depinde și de obiecțiile legate de materia predată, de materialele didactice, de cerințele legate de conținutul și calitatea predării limbii române în cazul elevilor proveniți din rândul minorităților naționale.

Din ce în ce mai multe analize recente susțin reforma radicală a predării limbii române în cadrul învățământului minoritar.¹³ Actualitatea acestei reforme se reflectă în rezultatele succesive slabe obținute de elevii din județul Harghita la nivel național.¹⁴

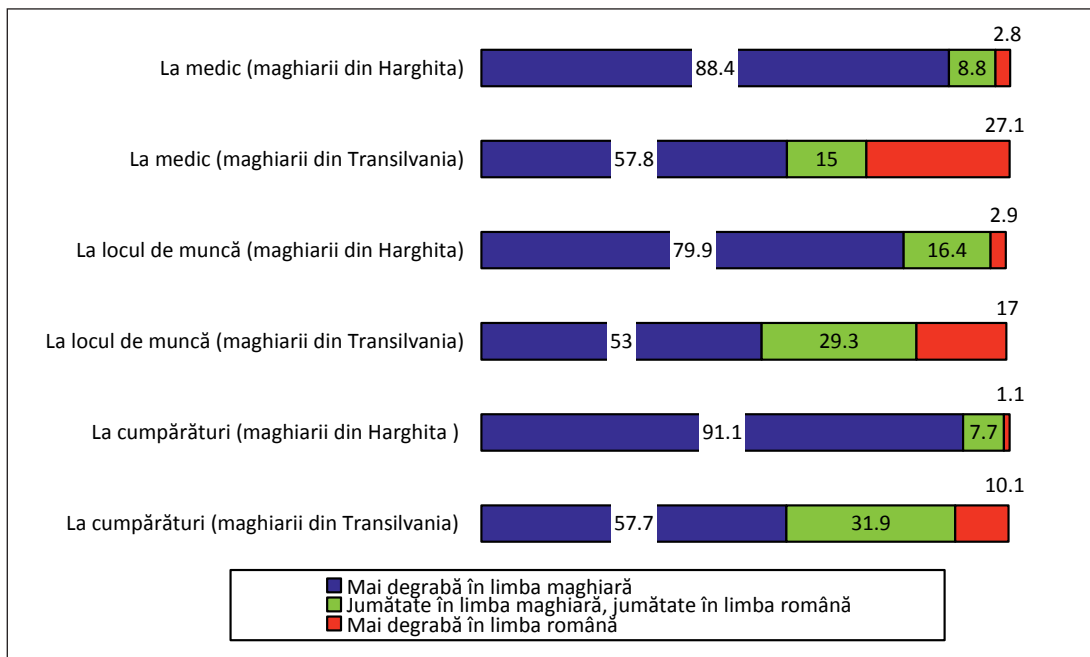
Pe de altă parte, așteptările privind cunoașterea aprofundată a limbii române pot fi nuanțate și de aspectul faptic ce nu necesită cunoștințe deosebite în domeniul sociolingvisticii: competențele lingvistice nu pot fi dobândite doar prin activități școlare formale, acestea depind de practicile de comunicare și de o expunere frecventă la mediul lingvistic. În cazul în care lipsește exercițiul comunicării în limba română, competențele lingvistice eventual aprofundate în mediul școlar vor dispărea succesiv. Așadar, în cazul în care se urmărește expunerea populației maghiare din județul Harghita la mediul lingvistic român, nivelul cunoștințelor de limbă română va fi lesne de înțeles și poate fi considerat cu aproximație de un nivel pozitiv.

13 Vezi: István HORVÁTH - Erika TÓDOR (editori). 2008 *Politici educaționale și practici pedagogice în context multilingv*. Cluj-Napoca: Editura Limes, ISPMN sau István HORVÁTH - Erika TÓDOR (editori). 2009 *Nemzetállam, globalizáció és kétnyelvűség* [Statul național, globalizarea și bilingvismul], ISPMN / Editura Kriterion.

14 De exemplu, în anul 2007, elevii claselor a VII-a au fost promovați în proporție de 70,82% la testul național de limba și literatura română, iar cel mai scăzut nivel de promovabilitate a fost înregistrat în județul Harghita, unde doar într-o proporție de 44,43% au fost promovați elevii. Vezi: *Rezultatele tezei cu subiect unic la limba și literatura Română*. Biroul de Presă al MEEdCT http://www.calificativ.ro/REZULTATELE_TEZEI_CU_SUBIECT_UNIC_LA_LIMBA_SI_LITERATURA_ROMANA-a2258.html.

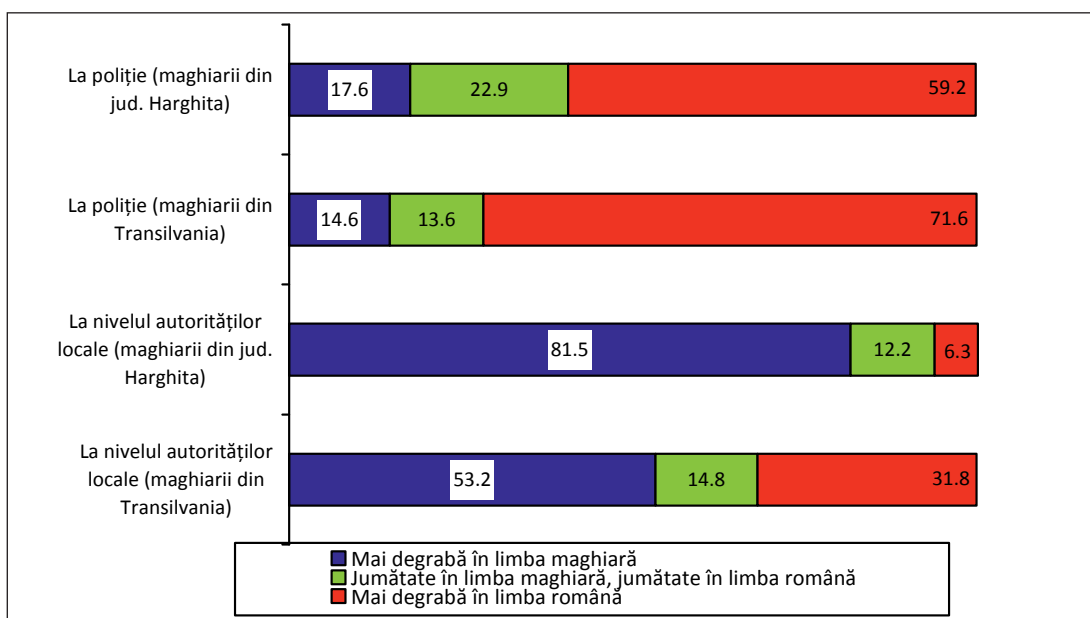
După cum poate fi observat și pe graficul următor, în cazul maghiarilor din județul Harghita, mediul lingvistic determinant este limba maternă. Pentru 80-90% din populația regiunii, limba de comunicare utilizată în universul muncii, precum și în majoritatea situațiilor legate de consum etc., este cea maghiară. La nivelul Transilvaniei, 60-70% din populația maghiară se află într-o situație asemănătoare.

În ce limbă comunicați în următoarele situații?

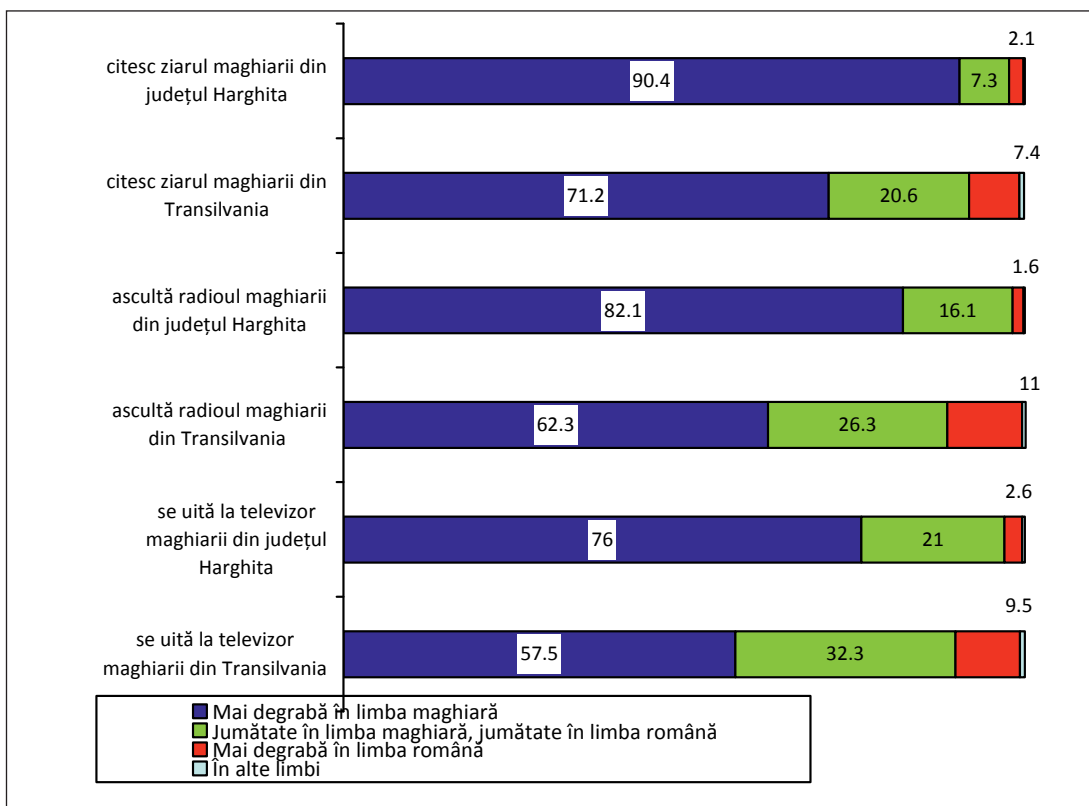

În ceea ce privește sfera instituțională a fost deja analizată situația autorităților locale, trebuie însă menționat faptul că poliția este instituția care asigură o expunere intensă la mediul lingvistic român atât pentru maghiarii din Harghita, cât și pentru populația maghiară la nivelul Transilvaniei, deoarece în majoritatea cazurilor comunicarea se face în limba română. Totodată trebuie ținut cont și de faptul că frecvența și durata expunerii în acest caz este mult mai redusă decât la locul de muncă, la cumpărături ori în alte situații legate de consum.

În ce limbă comunicați în următoarele situații?

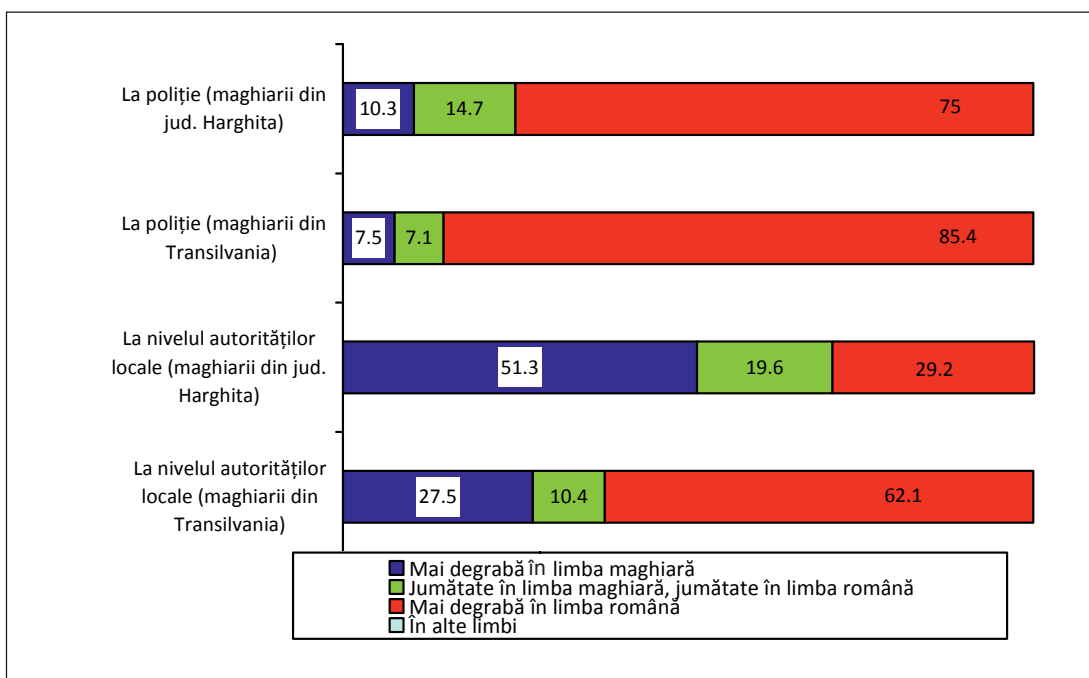

În ce limbă ...?

Aceeași situație există și la nivelul mass-mediei. În cazul maghiarilor din județul Harghita doar în cazurile excepționale și la o foarte mică parte a populației va fi înregistrat consumul produselor mass-media în limba română.

Utilizarea comunicării scrise

Maghiarii din județul Harghita comunică aproape exclusiv în limba maghiară atât în familie, cât și în diferite situații legate de consum, de servicii, precum și în majoritatea cazurilor în care au contacte cu instituțiile publice. Doar în comunicarea scrisă la nivel instituțional este utilizată într-o proporție semnificativă limba română, cu toate că la nivelul administrațiilor locale comunicarea scrisă se realizează mai degrabă în limba maghiară.

Așadar, în ceea ce privește expunerea la mediul lingvistic, populația maghiară din județul Harghita poate fi definită precum o comunitate lingvistică în care limba maghiară este codul lingvistic dominant (în sens statistic și nu juridic) utilizat nu doar în sfera privată, ci și în cadrul instituțiilor comunitare și cele ale administrațiilor publice locale. Populația maghiară este expusă rareori la influența limbii române, așadar se comunică foarte puțin în această limbă, iar competențele lingvistice, în ceea ce privește limba română, dobândite în școală se diminuează în mod succesiv.

Părerea populației pare să susțină eficiența fixării cunoștințelor lingvistice școlare de limbă română. Aproximativ 16% dintre maghiarii din județul Harghita au afirmat faptul că ar fi scăzut competențele lor lingvistice în comparație cu nivelul la care se situau în școală (se presupune că datorită lipsei exercițiului lingvistic corespunzător). Totodată, este mult mai scăzută ponderea acelor care apreciază dobândirea unor cunoștințe lingvistice pe plan social sau în mediul lingvistic.

Se identifică cu următoarele afirmații:

	Maghiarii din Transilvania	Maghiarii din județul Harghita
Am uitat și ceea ce am învățat la școală în limba română	9,6	15,7
Am învățat limba română în special de la românii din jurul meu	64,2	41,8

Consolidarea competențelor lingvistice în limba română la nivelul județului Harghita este, înainte de toate, o sarcină asumată de sistemul educațional, în primul rând nu cadrele didactice sunt însă cele care se ocupă de acest lucru, ci mai degrabă cei ce proiectează politicile publice de învățare a limbii. Ar trebui avut în vedere dezvoltarea unor competențe lingvistice adaptate la situațiile de comunicare mai obișnuite, mai pragmatice, iar în ceea ce privește testarea nivelurilor de competență ar trebui luat în considerare faptul că elevii din județul Harghita au mult mai puține contacte în limba română decât, de pildă, elevii din județul Cluj.

Competențe lingvistice în limbi străine

Afirmația potrivit căreia cunoașterea limbilor de circulație internațională constituie un capital cultural important nu necesită argumente speciale. În contextul globalizării, competențele lingvistice ale populației constituie un aspect determinant al resurselor umane dintr-o regiune. Datele prezentate mai jos sunt doar informative, nu am avut nici intenția, nici posibilitatea de a efectua analize mai profunde. În orice caz, am încercat să prezentăm datele într-un context european, în comparație cu raportul Comisiei Europene despre competențele lingvistice ale națiunilor europene (*Europeans and their languages. Special EUROBAROMETER 243*).

În ceea ce privește politica lingvistică a Comisiei Europene, obiectivul principal rămâne trilingvismul destul de extins la nivel european (adică, pe lângă limba maternă cunoașterea limbii mediului lingvistic din țară ori din țara vecină, precum și a unei limbi străine de circulație internațională).

Câte limbi vorbiți în afara limbii materne?

	Nicio limbă	Cel puțin o limbă	Cel puțin două limbi	Cel puțin trei limbi
EU (2005) ¹⁵	44	56	28	11
Populația României ¹⁶	53	47	27	6
Maghiarii din România	7,3	93	44	16,5
Maghiarii din județul Harghita	9,1	90,1	39,1	11,1

15 European Commission (2006) *Europeans and their languages. Special EUROBAROMETER 243*, European Commission p. 9.

16 Ibidem.

Așa cum reiese și din tabelul prezentat, dintre maghiarii din județul Harghita 11% cunosc patru limbi cel puțin la nivelul de bază, 39% pot fi considerați trilingvi, respectiv 90% bilingvi. Această pondere se situează cu mult peste media națională și cu puțin peste cea din Transilvania, ceea ce este firesc, deoarece – dincolo de toate lipsurile amintite – un anumit nivel (secundar) al competențelor lingvistice în limba română se dezvoltă încă în cadrul sistemului educațional.

La o analiză a competențelor lingvistice în ceea ce privește câteva limbi de circulație internațională, imaginea devine mai nuanțată.

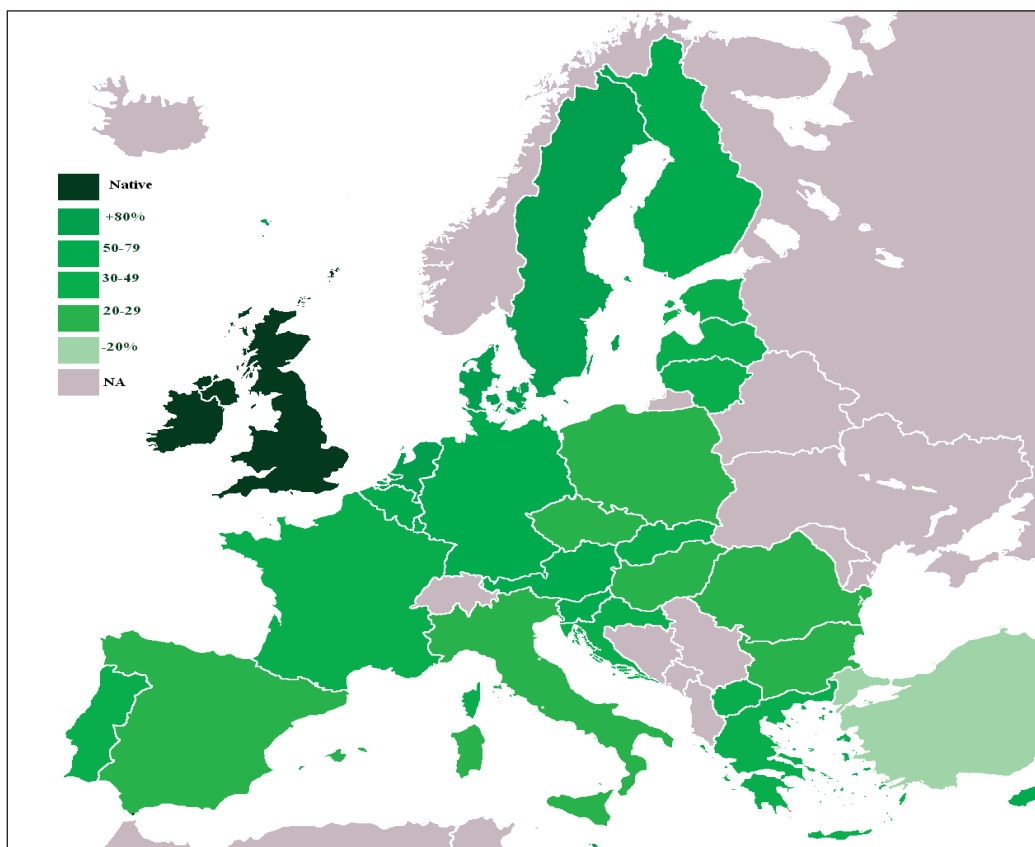
La ce nivel cunoașteți limba engleză? (%)*

	Înțelege textul auzit		Vorbește		Scrie	
	din Transilvania	din județul Harghita	din Transilvania	din județul Harghita	din Transilvania	din județul Harghita
Deloc	66,1	71,1	67,8	73,9	68,7	74,5
Puțin (la nivelul de bază)	19,0	19,0	18,0	17,3	16,9	15,8
Bine (la nivelul mediu)	10,3	8,1	9,8	7,2	9,7	7,6
Foarte bine (la nivelul avansat)	3,0	1,0	2,8	1,1	3,0	1,5
Foarte bine, nu întâmpin deloc dificultăți (la nivelul superior)	1,3	0,9	1,3	0,9	1,2	0,8

Diferența până la 100% : „nu știu”, „nu a răspuns”.

Maghiarii din județul Harghita, în proporție de 29% cunosc cel puțin la nivel de bază limba engleză, iar 26% pot comunica la nivel elementar în această limbă. Aceste nivele de competență se situează cu ceva sub nivelul de competență lingvistică a populației maghiare din Transilvania, în cazul căreia o proporție de 34% a declarat că deține cel puțin la nivel de bază cunoștințe de limbă engleză, iar ponderea celor ce au ajuns la nivele de competență medii sau avansate este mai mare. Competența lingvistică a populației maghiare din Harghita corespunde celei înregistrate la nivelul național (datele anului 2005), în comparație însă cu alte state, aceasta ocupă doar un loc mai slab decât nivelul mediu: de exemplu, peste 80% dintre olandezi sau suedezi și cel puțin jumătate dintre germani, austrieci sau belgieni (între 50-79%) cunosc limba engleză la nivelul de bază.

Ponderea, celor cu competențe lingvistice de limbă engleză, din populația totală

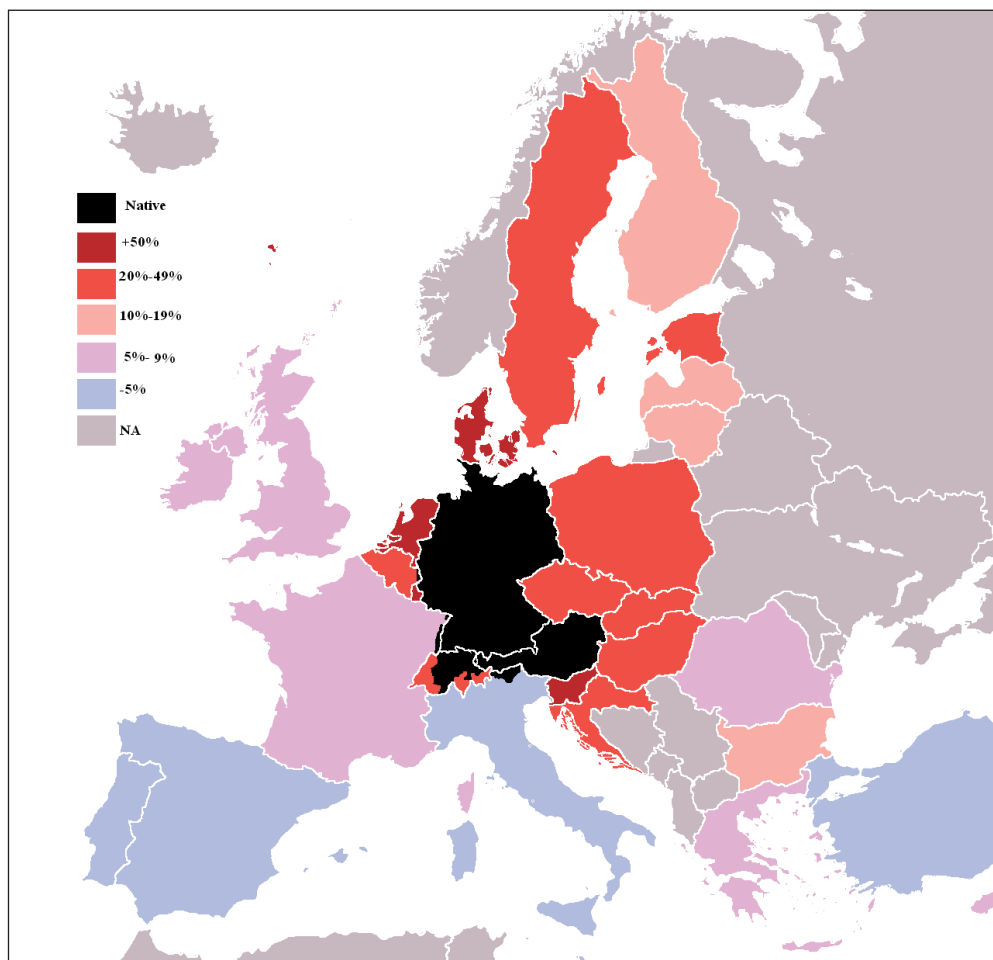

Cu privire la competențele lingvistice, la limba germană pot fi menționate două aspecte importante: pe de o parte se constată aceeași situație precum în cazul limbii engleze, adică populația maghiară din județul Harghita cunoaște mai puțin limba germană decât populația maghiară la nivelul Transilvaniei. Totuși, nivelele de competență în această limbă (înregistrate în cazul populației maghiare atât în județul Harghita cât și în Transilvania) sunt peste media națională și se apropie de modelul central-european, unde populația, într-o proporție de 20-49% stăpânește limba germană la diferite nivele de competență.

La ce nivel cunoașteți limba germană? (%)*

	Înțelege textul auzit		Vorbește		Scrie	
	din Transilvania	din județul Harghita	din Transilvania	din județul Harghita	din Transilvania	din județul Harghita
Deloc	79,0	83,6	79,9	84,2	80,4	84,5
Puțin (la nivelul de bază)	14,5	12,5	13,7	11,9	12,7	10,7
Bine (la nivelul mediu)	4,6	3,0	4,6	3,0	5,1	3,9
Foarte bine (la nivelul avansat)	1,3	0,7	1,2	0,8	1,3	0,8
Foarte bine, nu întâmpin deloc dificultăți (la nivelul superior)	0,3	0,1	0,3	0,1	0,3	0,1

* Diferența până la 100%, „nu știu”, „nu a răspuns”.

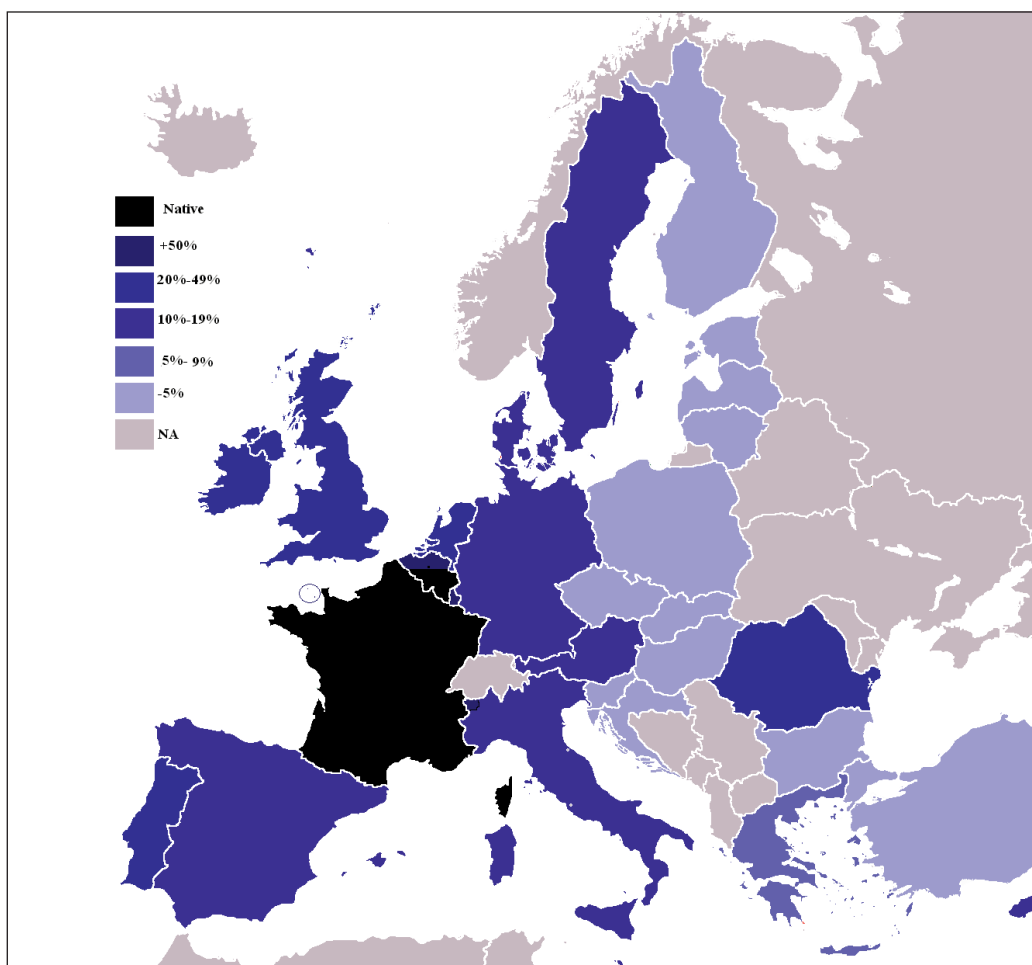

Referitor la competențele lingvistice în limba franceză, maghiarii din județul Harghita se situează cu ceva mai bine decât restul populației maghiare din Transilvania (diferența este însă nesemnificativă, fiind în interiorul marjei de eroare), dar și în dezavantaj semnificativ față de media înregistrată la nivel național. Aici poate fi menționată influența istorică a modelelor culturale asupra însușirii limbii (ceea ce este valabil și în cazul diferențelor cu privire la cunoștințele de limba germană). Legătura francofonă a culturii române este evidentă la observarea nivelului de competență la limba franceză a populației din România, acesta situându-se pe primele locuri din Europa Centrală și de Est, la fel cum și legăturile culturale maghiaro-germane sunt evidente din perspectiva competențelor lingvistice la limba germană a populației maghiare.

La ce nivel cunoașteți limba franceză? (%)*

	Înțelege textul auzit		Vorbește		Scrie	
	din Transilvania	din județul Harghita	din Transilvania	din județul Harghita	din Transilvania	din județul Harghita
Deloc	84,7	84,0	85,9	85,6	85,9	84,8
Puțin (la nivelul de bază)	13,1	14,0	11,9	12,5	11,8	13,1
Bine (la nivelul intermediar)	1,4	1,2	1,4	1,0	1,5	1,3
Foarte bine (la nivelul avansat)	0,4	0,6	0,4	0,6	0,3	0,5
Foarte bine, nu întâmpin deloc dificultăți (la nivelul superior)	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1

* Diferența până la 100%, „nu știu”, „nu a răspuns”.

În concluzie, se poate afirma că nivelul cunoștințelor populației maghiare în ceea ce privește limbile străine se situează în general cu ceva peste nivelul național (chiar dacă diferența este nesemnificativă). Nivelele înregistrate în județul Harghita corespund în mare parte cu media națională. Se mai poate spune că populația maghiară din România de vârstă adultă rareori învață limbi străine. De exemplu, doar 5,6% dintre maghiarii din Transilvania (care în general cunosc limba engleză la un anumit nivel) au învățat această limbă după vârsta de 18 ani.

Concluzii și recomandări

■ Referitor la aplicarea instituțională a legislației pentru protecția limbilor minoritare am vrut să identificăm în ce măsură se poate folosi o limbă minoritară (maghiara în cazul nostru) la diferite nivele ale administrației publice?

Primul nivel de analiză a avut în vedere măsura în care limba maghiară este prezentă în peisajul lingvistic instituțional (indicatoare rutiere cu denumirea localității, inscripții oficiale ale instituțiilor, informații de interes public etc.). Acest lucru are importanță deoarece, așa cum s-a mai afirmat, inscripțiile marchează un statut acceptat al limbii respective, indicând astfel vorbitorilor posibilitatea de-a comunica în această limbă. În majoritatea administrațiilor locale din județul Harghita în cazul cărora legea prevede utilizarea limbii maghiare, peisajul lingvistic din sfera administrativă oficială specifică acest lucru. În cazul altor instituții care funcționează pe plan local (poliție, poștă) utilizarea limbii maghiare nu este considerată firească, iar aceste instituții nu beneficiază de o politică publică unitară în ceea ce privește utilizarea limbii.

Referitor la „politica inscripționării publice” în instituțiile deconcentrate, la nivelul județului Harghita poate fi menționat un succes doar pe trei sferturi. Cu toate că există o rămânere în urmă față de sectorul

administrativ local, în fapt a fost realizată inscripționarea oficială în majoritatea instituțiilor care deservesc un public larg.

Inscripționarea bilingvă din instituții are o importanță majoră: simbolizează limbile (și vorbitorii acestor limbi) cu statutul acceptat, iar din punct de vedere funcțional înlesnește (ori eventual direcționează) alegerea codului lingvistic. Afișajul bilingv indică faptul că sunt asigurate (sau cel puțin impuse de lege) condițiile de utilizare a limbii minorității, așadar comunicarea în limba maghiară este permisă.

Prevederile instituționale în ceea ce privește utilizarea limbii la nivelul autorităților locale depind în primul rând de structura etnică a localităților și doar în cel de-al doilea rând de consimțământul administrației centrale. Așadar, la nivel instituțional, posibilitatea utilizării limbii există în primul rând acolo, unde comunitatea maghiară constituie deja majoritatea locală influențând/controlând eficient deciziile luate de către autoritățile locale. În astfel de cazuri *precondițiile referitoare la personal* sunt îndeplinite în mod corespunzător (numărul și ponderea ridicată a persoanelor cunoscătoare a limbii maghiare). Într-un mod asemănător este realizată și *susținerea politică simbolică indirectă*: în anumite conjuncturi oficiale, politicienii locali comunică în limba maghiară, contribuind astfel la consolidarea statutului limbii maghiare.

Cu excepția a două-trei cazuri, în localitățile din județul Harghita sunt realizate toate aceste condiții prealabile structurale și cu referiri la comportamentul elitelor. Structura spațială (distribuția populației) și condițiile legate de personal (la nivelul autorităților locale, numărul de angajați care vorbesc limba maghiară trebuie să depășească o masă critică a populației, utilizarea limbii maghiare devenind astfel posibilă în cadrul instituției) sunt în strânsă interdependentă. Membrii elitelor sunt devotați utilizării limbii maghiare, manifestându-se în contexte simbolice, la adunări ori la alte evenimente publice.

În ceea ce privește impactul sociolingvistic poate fi afirmat faptul că la nivelul administrației publice locale majoritatea populației maghiare comunică în limba maghiară. Această limbă este utilizată într-un mod dominant și în instituțiile deconcentrate analizate (doar în cele care deservesc un public larg), totuși, în 10%, respectiv un sfert dintre cazuri, este utilizată în mod exclusiv limba română. Această practică nu ridică însă, probleme în rândul clienților.

Comunicarea scrisă în limba maghiară se află la un nivel surprinzător de ridicat, deoarece aplicabilitatea instituțională a acesteia este mai degrabă parțială decât totală (de exemplu, peste 40% dintre autoritățile locale din județul Harghita nu dispun de formulare bilingve). Comunicarea scrisă în limba maghiară la acest nivel se datorează faptului că la nivelul autorităților locale orașenești, aceasta este mult mai răspândită decât în mediul rural.

INSTITUȚII DECONCENTRATE

- a) În pofida faptului că referitor la poliție și poștă nu dispunem decât de informații indirecte, poate fi constatat totuși că posibilitățile de utilizare a limbii materne în cadrul acestor instituții sunt cu totul ocazionale. În aceste două cazuri ar fi necesară elaborarea unei **politici clare și pe larg popularizată** (inscripționare, formulare multilingve, relații cu clienții), ceea ce se concretizează însă mai degrabă în apărarea intereselor de la nivelul central decât cel județean.
- b) Înainte de toate, în cazul instituțiilor deconcentrate ar trebui **consolidată activitatea de informare prin scris a clienților** (panouri de afișaj, indicatoare și pagini web construite și în limba maghiară).
- c) Formularele bilingve ori cele scrise în diverse limbi materne sunt utilizate doar în cazurile cu totul excepționale, deși există deja și traduceri în limba maghiară oferite pentru uzul public.
- d) Dat fiind faptul că există încă instituții deconcentrate care n-au adoptat prevederile referitoare la utilizarea limbii minorităților (ori le-au adoptat doar în mod formal), sugerăm o **monitorizare sistematică ce ar putea fi efectuată de către o autoritate desemnată** (prefecturile sau Departamentul de Relații Interne având o astfel de competență).
- e) Având în vedere aplicarea instituțională a drepturilor lingvistice ar trebui să existe și o **presiune în această direcție din partea societății civile**, în cazul în care ar exista organizații județene de profil (sau care activează și la nivelul județului) susținute în acest sens.

ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ LOCALĂ

- a) Unul din principalele obiective la nivel județean este promovarea comunicării scrise în limba maternă la nivelul autorităților publice locale (mai ales în comune).
- b) Textele folosite în administrația publică trebuie publicate și puse la dispoziția publicului nu doar în cadrul instituțiilor locale, ci și în instituțiile care deserveșc un public larg (de ex. în Centrele de Informare pentru Cetățeni) ori pe paginile web ale acestora.
- c) Se recomandă realizarea unui portal în limba maghiară la nivel județean sau chiar la nivel național, fie în cadrul interfețelor Sistemului Electronic Național e-guvernare.ro, fie după modelul acestuia, care să includă atât formulare de bază cât și traducerea în limba maghiară a diferitelor legi sau hotărâri. Eventual, s-ar putea îmbunătăți, în acest sens, un portal deja existent.
- d) Dezvoltarea unor sisteme care pot fi completate on-line, respectiv realizarea unor pagini web multilingve.
- e) Acreditarea și organizarea unor cursuri bilingve de formare profesională continuă (în limba română și în limba maghiară) pentru funcționarii publici, în cazul cărora, participarea să fie obligatorie.

Anexe

Anexa nr.1

Aplicarea legislației cu privire la utilizarea limbilor minorităților naționale în administrația locală

Q1. Chestionarul se aplică pe minoritatea

Q2. Comuna:

Q3. Județul:

Q4. Nr. persoane aparținând minorității

Q5. Procentul minorității la nivelul comunei

Q6.

Aici sunt enumerate localitățile din comuna Dvs. unde procentajul minorității depășește sau este echivalent cu 20%.	Nr. persoane aparținând minorității	Procentul minorității din numărul populației	Există inscripții bilingve cu denumirea localității? Vă rugăm încercuiți!	
			1. DA	2. NU
1			1. DA	2. NU
2.			1. DA	2. NU
3.			1. DA	2. NU
4.			1. DA	2. NU
5.			1. DA	2. NU
6.			1. DA	2. NU
7.			1. DA	2. NU
8.			1. DA	2. NU
9.			1. DA	2. NU
10.			1. DA	2. NU
11.			1. DA	2. NU
12.			1. DA	2. NU
13.			1. DA	2. NU

Q6. 1. Dacă inscripțiile bilingve cu denumirea uneia sau mai multor localități sunt inexistente, vă rugăm să scrieți în tabelul de mai jos numele localității/localităților. Care considerați că este cauza lipsei inscripțiilor bilingve?

Numele localității unde nu există inscripții bilingve cu denumirea localității	Cauza lipsei inscripțiilor
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	

Întrebări privind administrația publică locală

Q7. Dorim să aflăm dacă există inscripții cu denumirea instituțiilor publice în limba maternă a minorității. Încercuți, vă rugăm, răspunsul corespunzător pentru fiecare caz de mai jos!

Există în localitate inscripții bilingve cu denumirea:	Da	Nu	Nu există instituția respectivă în comună
1. primăriei	1	2	3
2. poliției	1	2	3
3. poștei	1	2	3

Q8. În ultimul an în instituțiile enumerate mai jos s-a folosit **limba maternă a minorității (ÎN SCRIS)** în relația cu publicul? Vă rugăm încercuți răspunsul corespunzător!

Instituția	Da	Nu	Nu există instituția respectivă în comună
1. primăria, în general	1	2	3
1.1. biroul de stare civilă	1	2	3
1.2. biroul de autorizări comerț	1	2	3
1.3. biroul taxe și impozite	1	2	3
1.4. biroul de urbanism	1	2	3
1.5. biroul de protecție socială	1	2	3
2. poliția	1	2	3
3. poșta	1	2	3
4. servicii publice (energie electrică, gaz, apă)	1	2	3
5. altele	1	2	3

Q9. În ultimul an în instituțiile enumerate mai jos s-a folosit **limba maternă a minorității (ORAL)** în relația cu publicul? Vă rugăm încercuți răspunsul corespunzător!

Instituția	Da	Nu	Nu există instituția respectivă în comună
1. primăria, în general	1	2	3
1.1. biroul de stare civilă	1	2	3
1.2. biroul de autorizări comerț	1	2	3
1.3. biroul taxe și impozite	1	2	3
1.4. biroul de urbanism	1	2	3
1.5. biroul de protecție socială	1	2	3
2. poliția	1	2	3
3. poșta	1	2	3
4. servicii publice (energie electrică, gaz, apă)	1	2	3
5. altele	1	2	3

9.1. Câți angajați sunt în total la primărie?

9.2. Câți angajați vorbesc limba minorității?

Q.10 S-a folosit în ultimul an limba maternă a minorității pentru informarea populației de către autoritățile publice? Vă rugăm încercuiți răspunsul corespunzător!

Forma de informare	Da	Nu
1. Ordinea de zi a consiliului local	1	2
2. Hotărâri cu caracter normativ	1	2
3. Hotărâri cu caracter individual	1	2
4. Anunțuri de interes public	1	2
5. Altele, care	1	2

Q11. Care este numărul consilierilor din cadrul consiliului local?

Q12. Care este numărul consilierilor aparținând minorității etnice din cadrul consiliului local?

Q13. În ultimul an au existat cazuri în care, în cadrul ședinței consiliului local s-a folosit limba maternă a minorității?

1. da
2. nu

Q14. În ultimul an, în cadrul primăriei, s-au folosit formulare și texte administrative de uz curent în limba maternă a minorității ori în versiuni bilingve?

1. da
2. nu

Q15. În cadrul instituțiilor sociale (cum ar fi spitale, cămine de bătrâni, aziluri) există personal calificat, cunoscător al limbii materne a minorității?

Instituții sociale	Da, există posibilitatea	Nu există posibilitatea	Nu există instituția respectivă în comună
Spital	1	2	3
Centre de permanență	1	2	3
Cabinet medical	1	2	3
Căminul de bătrâni	1	2	3
Orfelinat	1	2	3
Alta, anume	1	2	3

Q16. Ce fel de formațiuni culturale ale minorității funcționează în comuna dumneavoastră? Vă rugăm să vă gândiți la toate formațiunile culturale existente în comuna dumneavoastră! Dacă sunt mai mult de 4 formațiuni, vă rugăm să le menționați pe cele care le considerați mai importante.

	Nu există (marcați cu X)	Există, iar numărul lor este...	Care sunt acestea?
1. Instituție bugetară			1.
			2.
			3.
			4.
2. Fundație			1.
			2.
			3.
			4.
3. Asociație			1.
			2.
			3.
			4.
5. Alte organizații înregistrate			1.
			2.
			3.
			4.
6. Alte formațiuni neînregistrate			1.
			2.
			3.
			4.

Dacă considerați că există și alte informații relevante din punctul de vedere al subiectului cercetării, vă rugăm să le atașați chestionarului sub formă de anexă.

Vă mulțumim anticipat!

Completat de

Nr telefon

Anexa nr. 2

Lista instituțiilor

De la 1 la 48: instituții deconcentrate, de la 49 la 67: instituții publice reorganizate (de pe lista veche)

1	Agencia de Plăți și Intervenție pentru Agricultură - Sucursala Județeană Harghita
2	Agencia Județeană de Ocupare a Forței de Muncă - Harghita
3	Agencia Județeană pentru Prestații Sociale Harghita
4	Agencia/Administrația Națională a Îmbunătățirilor Funciare - Unitatea Administrare Harghita
5	Agencia Națională pentru Resurse Minerale - Compartimentul de Inspecție Teritorială Miercurea Ciuc
6	Agencia Națională pentru Locuințe - Oficiul Teritorial Harghita
7	Agencia pentru Protecția Mediului Harghita
8	Autoritatea Rutieră Română - Agencia Harghita
9	Casa de Asigurări de Sănătate a Județului Harghita
10	Casa Județeană de Pensii
11	Centrul de Prevenire, Evaluare și Consiliere Antidrog Harghita
12	Comisariatul Județean pentru Protecția Consumatorilor Harghita
13	Compania Națională de Autostrăzi și Drumuri Naționale - Secția de Drumuri Naționale Miercurea Ciuc
14	Complexul Sportiv Național „Izvoru Mureșului”
15	Direcția de Muncă și Protecție socială Harghita
16	Direcție de Sănătate Publică Harghita
17	Direcția Generală a Finanțelor Publice Harghita
18	Direcția Județeană Harghita a Arhivelor Naționale
19	Direcția Județeană de Statistică Harghita
20	Direcția Județeană Harghita pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național
21	Direcția Județeană pentru Accize și Operațiuni Vamale Harghita
22	Direcția Județeană pentru Tineret Harghita
23	Direcția pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală Harghita
24	Direcția pentru Sport a Județului Harghita

25	Direcția Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor Harghita
26	Direcția Silvică Miercurea Ciuc
27	Garda Financiară - Comisariatul Regional Brașov - secția Harghita
28	Garda Națională de Mediu - Comisariatul Județean Harghita
29	Inspectoratul de Jandarmi Județean Harghita
30	Inspectoratul Teritorial în Construcții/Serviciul de Control Calitate Lucrări de Construcții nr.2 - Harghita
31	Inspectoratul Județean de Poliție Harghita
32	Inspectoratul Județean pentru Concurență
33	Inspectoratul pentru Situații de Urgență „Oltul” al Județului Harghita
34	Inspectoratul Școlar Județean Harghita
35	Inspectoratul Teritorial de Muncă
36	Inspectoratul Teritorial pentru Calitatea Semințelor și Materialului Săditor Harghita
37	Inspekția Socială Harghita
38	Ministerul pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii, Comerț, Turism și Profesii Liberale - Reprezentant Teritorial Harghita/Ministerul Turismului Reprezentant Teritorial Harghita
39	Oficiul de Cadastru și Publicitate Imobiliară Harghita
40	Oficiul de Mobilizare a Economiei și Pregătirea Teritoriului pentru Apărare Harghita
41	Oficiul Județean de Consultanță Agricolă Harghita
42	Oficiul județean de plăți pentru dezvoltare rurală și pescuit Harghita
43	Oficiul Județean de Studii Pedologice și Agrochimice Harghita
44	Oficiul Județean pentru Ameliorare și Reproducție în Zootehnie Harghita
45	Oficiul registrului Comerțului de pe lângă Tribunalul Harghita
46	Serviciul Județean de Metrologie legală Harghita
47	Sistemul de Gospodărire a Apelor Miercurea Ciuc
48	Sport Club Miercurea Ciuc
49	Agenția Domeniilor Statului
50	Agenția Națională de Reglementare a Serviciilor Publice de Gospodărire Comunală - Agenția teritorială Alba -Iulia - Biroul Harghita
51	Biroul Anticorupție
52	Biroul Vamal Odorheiu Secuiesc

53	Centrul Cultural Toplița
54	Centrul Militar Județean Harghita
55	Comisia Județeană Harghita pentru Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați
56	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Harghita
57	Garnizoana Militară Miercurea Ciuc
58	Inspectoratul General pentru Comunicații și Tehnologia Informației - Centru Local de Control Harghita
59	Inspectoratul Teritorial de Regim Silvic și Vânătoare Brașov - Inspekția Silvică
60	Oficiul Teritorial pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii și Cooperație Târgu - Mureș - Centrul Teritorial Harghita
61	Oficiul Român pentru Imigrări - Compartimentul pentru Străini Harghita
62	Registrul Auto Român - reprezentanța Harghita
63	Serviciul de Informații și Protecție Internă Harghita
64	S.C. „Electrica” S.A. - Sucursala Miercurea Ciuc
65	Petrom - Sucursala PECO Harghita
66	E-On Gaz România - Centrul Operațional Miercurea Ciuc
67	Romtelecom - Departamentul Centru Harghita

Anexa nr. 3**Chest. A: Aplicarea legislației cu privire la utilizarea limbilor minorităților naționale la nivelul instituțiilor deconcentrate din jud. Harghita****Q1.** Chestionarul se aplică pe instituția:

Denumirea în limba maghiară a instituției:

1. Există o denumire formală a instituției în limba maghiară? Precizați care este.

2. Nu există o denumire formală utilizată a instituției în limba maghiară.

Q2. Municipiul: **Q3.** Județul: **Q4.** Sediul instituției (adresa): **Q5.** Nr. telefon: **Q6.** Numele persoanei care conduce instituția: **Întrebări privind existența inscripțiilor bilingve****Q7.** Dorim să aflăm dacă există inscripții cu denumirea instituției publice în limba maghiară. Încercuiți, vă rugăm, răspunsul corespunzător pentru fiecare caz de mai jos!

Există în instituția Dvs. inscripții bilingve cu denumirea:	Da	Nu
1. În afara instituției (pe clădire, pe poartă, etc.)?	1	2
2. În interiorul instituției?	1	2
3. Pe panourile cu anunțuri de interes public?	1	2

Q8. Dacă inscripțiile bilingve cu denumirea instituției sunt inexistente vă rugăm să menționați în tabelul de mai jos dacă s-au făcut demersuri pentru a schimba situația.

	Demersuri pentru a schimba situația		
1. În afara instituției (pe clădire, pe poartă etc.):	1 Da	2 Nu	3 Nu e cazul
2. În interiorul instituției:	1 Da	2 Nu	3 Nu e cazul
3. Pe panourile cu anunțuri de interes public:	1 Da	2 Nu	3 Nu e cazul

Întrebări privind relația cu publicul

Q9. Câți angajați sunt în total în instituția Dvs.?

Q10. Câți angajați care prin natura muncii lor, au relații frecvente cu publicul?

Q10.1 Dintre acești angajați câți vorbesc limba maghiară?

Q11. În ultimul an s-a folosit **limba maghiară** în instituția Dvs. (**ÎN SCRIS ȘI ORAL**) în relația cu publicul? Vă rugăm încercuiți răspunsul corespunzător!

	Da	Nu
În scris	1	2
Oral	1	2

Q12. Ați comunicat în ultimul an în limba maghiară informații de interes public? Vă rugăm încercuiți răspunsul corespunzător!

3. da
4. nu

Q12.1 Dacă da

Exemplificați și precizați locul în care s-a făcut acest lucru (ziare, TV, radio etc.) – max. 3 exemple	Da
	1
	1
	1

Q13. În ultimul an, în cadrul instituției Dvs., s-au folosit formulare și texte administrative de uz curent în limba maghiară sau în versiuni bilingve?

5. da
6. nu

Dacă considerați că există și alte informații relevante din punctul Dvs. de vedere, vă rugăm să ne comunicați! Vă mulțumim anticipat!

Completat de Nr. telefon

Funcția

Chestionarul C: pentru verificarea chestionarului A

Întrebări privind existența inscripțiilor bilingve – informațiile cu privire la instituția vizată vor fi completate de către operator

Q1. Chestionarul se aplică pe instituția:

Q2. Municipiul:

Miercurea Ciuc

Q3. Județul:

Harghita

Q4. În continuare dorim să aflăm dacă există inscripții cu denumirea instituțiilor publice în limba maghiară. Vă rugăm încercuiți răspunsul corespunzător pentru fiecare dintre cazurile de mai jos!

Există în instituție inscripții bilingve cu denumirea acestora:	Da	Nu
1. În exteriorul instituției (pe clădire, pe poartă etc.)?	1	2
2. În interiorul instituției?	1	2
3. Pe panourile de afișaje cu informațiile de interes public?		
4. Se găsesc în instituție formulare și texte administrative de uz curent în limba maghiară sau în versiuni bilingve?	1	2

Data:

Numele operatorului:

Anexa nr. 4

Aplicarea legislației cu privire la drepturile minorităților naționale din județul Harghita

ISPMN - Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale efectuează o anchetă sociologică intitulată **„Aplicarea legislației cu privire la drepturile minorităților naționale din județul Harghita”**. Pentru colectarea acestor date vă solicităm ajutorul. Dorim să vă asigurăm că datele din acest chestionar vor fi utilizate exclusiv în scopuri științifice. Vă mulțumim!

Chestionarul B

Q1. Chestionarul se aplică pe instituția:

Q2. Municipiul:

Miercurea Ciuc

Q3. Județul:

Harghita

Q5. În ce limbă vi s-au oferit servicii/consultanță? Încercuiți, vă rugăm, răspunsul corespunzător

1. Limba română
2. Limba maghiară
3. În ambele limbi – în limba maghiară și limba română

COMUNICAREA S-A DESFĂȘURAT ÎN LIMBA ROMÂNĂ ORI ÎN AMBELE LIMBI

Q5.1. Ați întâmpinat dificultăți în înțelegerea celor ce vi s-au comunicat?

1. da
2. nu

Q5.2. În cazul în care ați avut dificultăți în înțelegere v-ați gândit să solicitați ajutor?

1. da, am solicitat și am primit ajutor
2. da, am solicitat și nu am primit ajutor
3. nu am solicitat

Q5.2.1 Dacă nu ați solicitat ajutor, de ce nu ați făcut acest lucru?

1. mă descurc și în limba română
2. nu știam că se poate solicita ajutor
3. m-am simțit jenat să cer ajutor
4. alta.....

Q5.3. Credeți că ar fi fost mai ușor dacă limba de comunicare ar fi fost cea maghiară?

1. da
2. nu

Q6. Ați trebuit să completați formulare/cereri pentru a soluționa problema pentru care v-ați adresat instituției?

1. da
2. nu

DACĂ A COMPLETAT FORMULARE/CERERI

Q6.1. În ce limbă au fost redactate formularele/cererile?

1. în limba română
2. în limba maghiară

Q6.2. În cazul în care formularul/cererea a fost redactată în limba română ați avut nevoie de ajutor pentru a-l completa?

1. da
2. nu

Q6.3. Ați fost ajutat(ă) de angajații instituției la completarea formularului/cererii?
1. da 2. nu

Întrebări privind respondentul

Q10. Vârsta împlinită:

Q11. Sexul: 1. masculin
2. feminin

Q13. Nivelul de școlarizare:
1. studii primare
2. studii gimnaziale
3. studii profesionale (10 clase)
4. studii liceale
5. studii universitare
6. studii postuniversitare

Numele operatorului:

Nr. telefon al respondentului:.....

Data:

DESPRE INSTITUTUL PENTRU STUDIAREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

ABOUT THE ROMANIAN INSTITUTE FOR RESEARCH ON NATIONAL MINORITIES

A NEMZETI KISEBBSÉGKUTATÓ INTÉZETRŐL

INSTITUTUL PENTRU STUDIAREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE (ISPMN) funcționează ca instituție publică și ca personalitate juridică în subordinea Guvernului și în coordonarea Departamentului pentru Relații Interetnice. Sediul Institutului este în municipiul Cluj-Napoca.

■ Scop și activități de bază

Studierea și cercetarea inter- și pluridisciplinară a păstrării, dezvoltării și exprimării identității etnice, studierea aspectelor sociologice, istorice, culturale, lingvistice, religioase sau de altă natură ale minorităților naționale și ale altor comunități etnice din România.

■ Direcții principale de cercetare

Schimbare de abordare în România, în domeniul politicilor față de minoritățile naționale: analiza politico-instituțională a istoriei recente;
Dinamica etno-demografică a minorităților din România;
Revitalizare etnică sau asimilare? Identități în tranziție, analiza transformărilor identitare la minoritățile etnice din România;
Analiza rolului jucat de etnicitate în dinamica stratificării sociale din România;
Patrimoniul cultural instituțional al minorităților din România;
Patternuri ale segregării etnice;
Bilingvismul: modalități de producere, atitudini și politici publice;
Noi imigranți în România: modele de încorporare și integrare.

The ROMANIAN INSTITUTE FOR RESEARCH ON NATIONAL MINORITIES (RIRNM) is a legally constituted public entity under the authority of the Romanian Government. It is based in Cluj-Napoca.

■ Aim

The inter- and multidisciplinary study and research of the preservation, development and expression of ethnic identity, as well as social, historic, cultural, linguistic, religious or other aspects of national minorities and of other ethnic communities in Romania.

■ Major research areas

Changing policies regarding national minorities in Romania: political and institutional analyses of recent history;
Ethno-demographic dynamics of minorities in Romania;
Identities in transition – ethnic enlivening or assimilation? (analysis of transformations in the identity of national minorities from Romania);
Analysis of the role of ethnicity in the social stratification dynamics in Romania;
The institutional cultural heritage of minorities in Romania;
Ethnic segregation patterns;
Bilingualism: ways of generating bilingualism, public attitudes and policies;
Recent immigrants to Romania: patterns of social and economic integration.

A kolozsvári székhelyű, jogi személyként működő NEMZETI KISEBBSÉGKUTATÓ INTÉZET (NKI) a Román Kormány hatáskörébe tartozó közintézmény.

■ Célok

A romániai nemzeti kisebbségek és más etnikai közösségek etnikai identitásmegőrzésének, -változásainak, -kifejeződésének, valamint ezek szociológiai, történelmi, kulturális, nyelvészeti, vallásos és más jellegű aspektusainak kutatása, tanulmányozása.

■ Főbb kutatási irányvonalak

A romániai kisebbségpolitikában történő változások elemzése: jelenkortörténetre vonatkozó intézmény-politikai elemzések;

A romániai kisebbségek népességdemográfiai jellemzői;

Átmeneti identitások – etnikai revitalizálás vagy asszimiláció? (a romániai kisebbségek identitásában végbemenő változások elemzése);

Az etnicitás szerepe a társadalmi rétegződésben;

A romániai nemzeti kisebbségek kulturális öröksége;

Az etnikai szegregáció modelljei;

A kétnyelvűség módozatai, az ehhez kapcsolódó attitűdök és közpolitikák;

Új bevándorlók Romániában: társadalmi és gazdasági beilleszkedési modellek.

A apărut/Previous issue/Megjelent

■ Nr. 1

Kiss Tamás – Csata István: *Evoluția populației maghiare din România. Rezultate și probleme metodologice. Evolution of the Hungarian Population from Romania. Results and Methodological Problems*

■ Nr. 2

Veres Valér: *Analiza comparată a identității minorităților maghiare din Bazinul Carpatic. A Kárpát-medencei magyarok nemzeti identitásának összehasonlító elemzése.*

■ Nr. 3

Fosztó László: *Bibliografie cu studiile și reprezentările despre romii din România – cu accentul pe perioada 1990–2007.*

■ Nr. 4

Remus Gabriel Anghel: *Migrația și problemele ei: perspectiva transnațională ca o nouă modalitate de analiză a etnicității și schimbării sociale în România.*

■ Nr. 5

Székely István Gergő: *Soluții instituționale speciale pentru reprezentarea parlamentară a minorităților naționale*

■ Nr. 6

Toma Stefánia: *Roma/Gypsies and Education in a Multiethnic Community in Romania*

■ Nr. 7

Marjoke Oosterom: *Raising your Voice: Interaction Processes between Roma and Local Authorities in Rural Romania*

■ Nr. 8

Horváth István: *Elemzések a romániai magyarok kétnyelvűségéről*

■ Nr. 9

Rudolf Gräf: *Arhitectura roma în România*

■ Nr. 10

Tóodor Erika Mária: *Analytical aspects of institutional bilingualism. Reperle analitice ale bilingvismului instituțional*

■ Nr. 11

Székely István Gergő: *The representation of national minorities in the local councils – an evaluation of Romanian electoral legislation in light of the results of the 2004 and 2008 local elections. Reprezentarea minorităților naționale la nivel local*

– *O evaluare a legislației electorale românești pe baza rezultatelor alegerilor locale din 2004 și 2008*

■ Nr. 12

Kiss Tamás – Barna Gergő – Sólyom Zsuzsa: *Erdélyi magyar fiatalok 2008. Közvélemény-kutatás az erdélyi magyar fiatalok társadalmi helyzetéről és elvárásairól. Összehasonlító gyorsjelentés. Tinerii maghiari din Transilvania 2008. Anchetă sociologică despre starea socială și așteptările tinerilor maghiari din Transilvania. Dimensiuni comparative*

■ Nr. 13

Yaron Matras: *Viitorul limbii Romani: către o politică a pluralismului lingvistic*

■ Nr. 14

Sorin Gog: *Cemeteries and dying in a multi-religious and multi-ethnic village of the Danube Delta*

■ Nr. 15

Irina Culic: *Dual Citizenship Policies in Central and Eastern Europe*

■ Nr. 16

Mohácsek Magdolna: *Analiza finanțării alocate organizațiilor minorităților naționale*

■ Nr. 17

Gidó Attila: *On Transylvanian Jews. An Outline of a Common History*

■ Nr. 18

Kozák Gyula: *Muslims in Romania: Integration Models, Categorization and Social Distance*

■ Nr. 19

Iulia Hossu: *Strategii de supraviețuire într-o comunitate de romi. Studiu de caz. Comunitatea „Digului”, Orăștie, județul Hunedoara*

■ Nr. 20

Székely István Gergő: *Reprezentarea politică a minorităților naționale în România*

■ Nr. 21

Peti Lehel: *Câteva elemente ale schimbării perspectivei religioase: secularizarea, transnaționalismul și adoptarea sectelor în satele de ceangăi din Moldova. Transnational Ways of Life, Secularization and Sects. Interpreting Novel Religious Phenomena of the Moldavian Csángó Villages*

■ Nr. 22

Sergiu Constantin: *Tirolul de Sud – un model de autonomie și conviețuire?*

■ Nr. 23

Jakab Albert Zsolt: *Organizarea memoriei colective în Cluj-Napoca după 1989.*
The Organization of Collective Memory by Romanians and Hungarians in Cluj-Napoca after 1989

■ Nr. 24

Peti Lehel: *Apariția Fecioarei Maria de la Seuca – în contextul interferențelor religioase și etnice*
The Marian Apparition from Seuca/Szőkefalva in the Context of Religious and Ethnical Interferences

■ Nr. 25

Könczei Csongor: *De la Kodoba la Codoba. Despre schimbarea identității etnice secundare într-o familie de muzicanți romi dintr-un sat din Câmpia Transilvaniei*
Hogyan lett a Kodobából Codoba? Másodlagos identitásváltások egy mezőségi cigánymuzsikus családnál

■ Nr. 26

Marius Lazăr: *Semantică socială și etnicitate. O tipologie a modurilor identitare discursive în România*